

Zov partenopejskih princeza: Kosače i Frankapani u bračnim pregovorima s napuljskim kraljem Ferranteom

Tijekom 1470-ih godina napuljski je kralj Ferrante Aragonski vodio izuzetno aktivnu vanjsku politiku jasnih imperijalnih konotacija, sklapajući, zahvaljujući brojnom potomstvu i široj obitelji, niz bračnih saveza ne samo s moćnim talijanskim i europskim dvorovima, nego i strateški važnim magnatima. U tu mrežu savezništava Ferrante je nakon 1472. nastojao uključiti i najuglednije magnate na istočnoj jadranskoj obali, hercega Vlatka Kosaču, Stjepana Frankapana Modruškog i Ivana Frankapana Krčkog, nudeći njima, odnosno njihovim sinovima, ruke svojih nećakinja, sestara Marzano. U radu se raspravlja o političkim okolnostima koje su tjerale te magnate da se odazovu Ferranteovoj ponudi te se analizira dinamika bračnih pregovora koje su vodili s njim. U Prilogu se donose izdanja izvora vezanih uz te pregovore i napuljsku prisutnost na istočnoj jadranskoj obali u prvoj polovici 1470-ih.

U jesen 1471. godine humanist Andrea Contrario posvetio je napuljskom kralju Ferranteu (Ferdinandu; vl. 1458–1494) svoje netom završeno djelo, *Obiurgatio in calumniatorem divini Platonis (Napad na onoga koji je izopačio božanskoga Platona)*. Kako bi tu filozofsku polemiku kralju učinio što zanimljivijom te zaslužio stalno mjesto na njegovu dvoru, Contrario je djelu priložio poduži predgovor u kojem je nizao hvalospjeve o njegovu podrijetlu, moralnim vrlinama te napose ratnim vještinama. Ferrante se, naime, u ratu iskazao već kad je na početku svoje vladavine obranio kraljevstvo koje mu je bio ostavio otac Alfonso (vl. Aragona 1416-1458; vl. Napulja 1442-1458) od napada anžuvinskih pretendenaata i pobunjenih magnata. Ipak, sad se, upozoravao je Contrario, pred njime i cijelim kršćanstvom nalazila još veća prijetnja.¹

Mehmed, najkrvoločniji neprijatelj kršćanskog imena, uzoholio se nakon eubejskog pokolja i sad njegov zločinački i podli um prijeti strašnim ratom na kopnu i moru. Zbog tvoje slave i glasa o tvojim nevjerojatnim vrlinama sav puk, plemstvo, države, gradovi, kraljevi i nacije, bez ikakve iznimke, s pravom su prinuđeni postojano gledati na tebe kao na ratnu munju. Doista, ti

¹ O Contrariju i njegovu opusu vidi CONTARINO 1983.

si taj preizvršni nasljednik Scipiona Afričkog, koji je pobijedivši i pokorivši Kartagu, rivala Rimskog Carstva, veličinom svoje promišljenosti, duha i uma Rimljanima skinuo jaram ropstva i učinio ih gospodarima svijeta, koji je prvi pokazao rimskome rodu kako je slavno i izvrsno vladati svim narodima. Ti si taj najbolji pastir naroda, kako otac pjesnika, Homer, prekrasno i izvrsno naziva Agamemnona, kralja kraljeva.²

Za Contrarija Ferrante je bio obećani spasitelj kršćanstva, pravi nasljednik svojega oca Alfonsa i rimskih careva, *regum rex* i *imperator maximus* pod čije se okrilje utiču i puk i plemstvo onkraj granica njegova kraljevstva, sve nacije ugrožene turskom prijetnjom.³ Contrarijev imperijalni prikaz Ferrantea pratile su i iluminacije luksuznog rukopisa djela — danas MS lat. 12947 Nacionalne knjižnice Francuske — koji su po kraljevu nalogu odmah pripremili humanistički pisar Ioan Marco Cinico i iluminator Cola Rapicano. Frontispicij predgovora prikazuje tako Ferrantea okruženog bustama rimskih careva, Nerona, Galbe i Antonina Pija, na dnu unutarnje margine, te oca Alfonsa i najljućega rimskog neprijatelja Hanibala Kartazanina na vrhu, odnosno, na dnu vanjske margine. Na suprotnom se, pak, carskim purpurom obojanom foliju nalazi naslov djela u grčkoj uncijali, u kojem se Ferrante znakovito naziva ne samo kraljem Sicilije (=Napulja), nego i Italije.⁴

Tekstualno i vizualno taj luksuzni rukopis s kraja 1471. godine predstavlja jedan od najupečatljivijih tragova imperijalnoga propagandnog programa koji je pratio snažan međunarodni istup napuljskoga, odnosno, „partenopejskoga“ kralja, kako su ga u skladu s klasicističkim uzusom ponekad slavili humanisti

² MS BnF lat. 12947, fol. 6v-7r: „Merito itaque, Maumethe, hoste cruentissimo Christiano nomini, Euboyco excidio elato, mente scelerata ac nefaria atrox bellum terra marique minitante, celebritate et fama incredibilium virtutum tuarum ad te unum belli fulmen, ad te, inquam, maxime excellentem aemulumque Scipionis Africani (qui Romanis rerum dominis victa subactaque Carthagine aemula Romani Imperii consilii, animi et ingenii sui magnitudine iugum servitutis ademit, quique primus edocuit Romanam gentem quam praeclarum quamque illustre esset cunctis gentibus imperare), optimum denique pastorem populorum (quemadmodum poetarum parens de Agamenone, regum rege, suavissime et luculentissime scribit Homerus) omnes sine ulla controversia populi, principes, civitates, urbes, reges et nationes constanti animo intueri coguntur.“ „Eubejski pokolj“ se odnosi na osmansko osvajanje mletačke Eubeje (Negropontea) 1470. godine, dok je „ratna munja“ (*belli fulmen*) nadimak koji je Lukrecije (3.1034) dao Scipionu Afričkom.

³ „Kraljem kraljeva“, *regum rex*, humanisti napuljskoga dvora nazivali su i Ferranteova oca Alfonsa, a varijanta te titule, *regum princeps*, bila je uklesana u Alfonsov slavoluk na ulazu u napuljski Castelnuovo (na kojemu je radio i Frane Vranjanin); o ulozi te titule u Alfonsovoj propagandi vidi DELLE DONNE 2015: 101, 161.

⁴ O rukopisu vidi DE MARINIS 1947-1952: 2.53-55. Rapicano je dobio nalog da na frontispiciju naslika „les testes del senyor Rey don Alfonso, del senyor Rey e de diversos emparadors.“ Ovdje opisane folije upotpunjava i crtež Ferrantea na konju na fol. 2r. Rukopis je dostupan u cijelosti u digitalnom obliku na <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84470967> (posjet 1. 12. 2020).

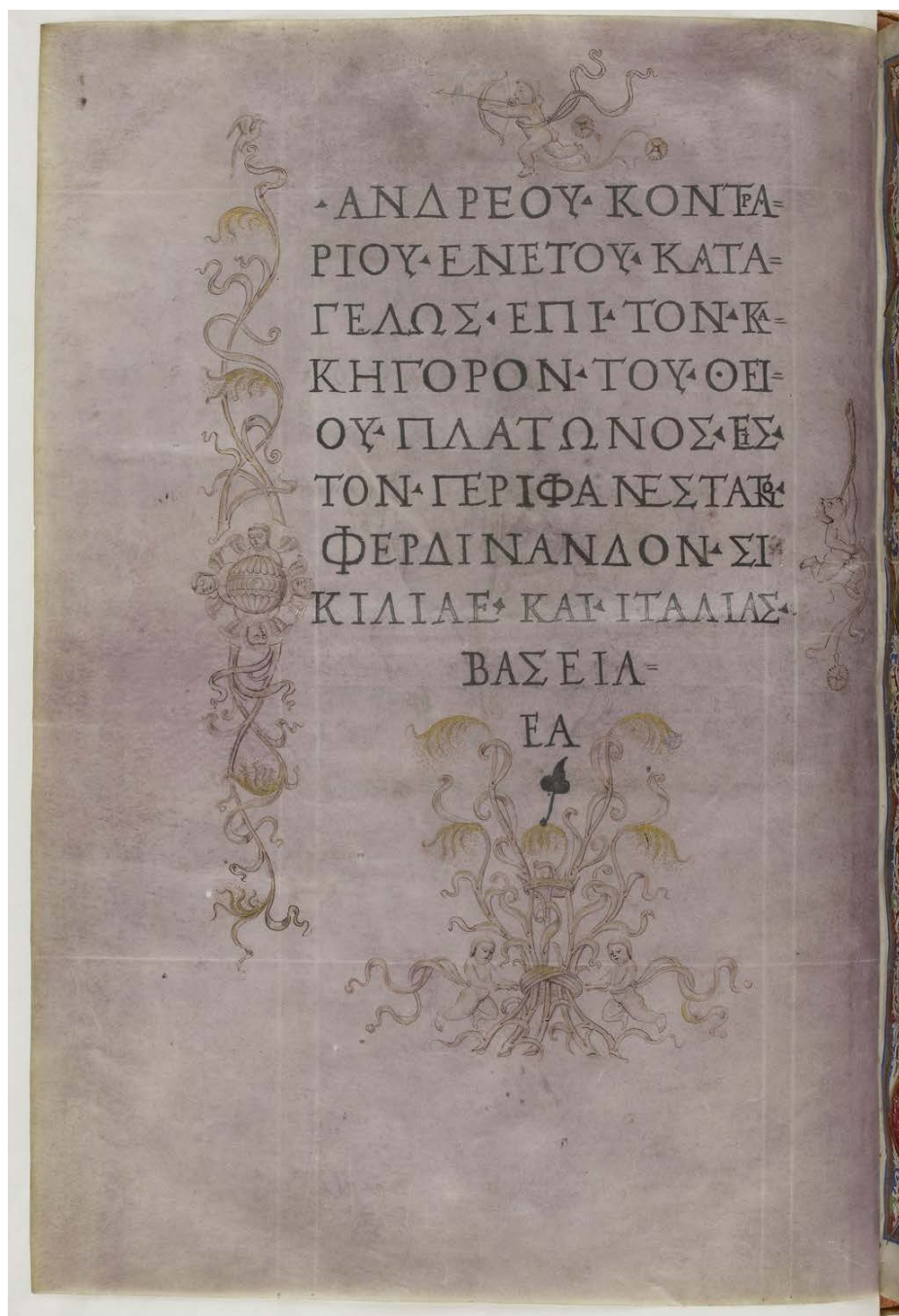
njegova dvora.⁵ Naime, dok mu je otac Alfonso vladao Napuljskim Kraljevstvom i prostranim zemljama aragonske krune,⁶ Ferrante je, kao njegov izvanbračni sin, naslijedio tek Napulj i prvih je desetak godina na prijestolju proveo konsolidirajući svoju vlast. Svoje je obzore počeo širiti tek nakon što se 1465. konačno obranio od invazije Anžuvina te ugušio pobunu magnata. Ipak, ključni moment koji je dao pravi zamah Ferranteovoj vanjskoj politici bio je pad mletačke Eubeje 1470. pod vlast Osmanlija, kad je u strahu od osmanske prijetnje sklopio savez s novim papom Sikstom IV. (vl. 1471-1484), a privremeno i sa svojim glavnim rivalom Venecijom, te počeo širiti opseg svoje flote radi zajedničkih pomorskih pohoda 1472. i 1473.⁷ Agresivniji nastup prema Osmanlijama pratila je aktivnija vanjska politika u Italiji i Europi koja se kristalizirala kroz sklapanje bračnih saveza. Za vođenje takve politike kralj je na raspolaganju imao pregršt mogućnosti. Ferrante je bio udovac sa šestero djece iz braka s prvom suprugom, ali i još osmero izvanbračne djece koju su mu rodile ljubavnice. Osim brojnoga vlastitog potomstva, preuzeo je skrbništvo i nad šestero kćeri svoje sestre Eleonore, nakon što je 1465. utamničio njezina supruga, rossanskoga kneza Marina Marzana, zbog pobune i suradnje s Anžuvincima. Tijekom 1470-ih nije prošla godina da se na napuljskom dvoru barem jedno vjenčanje nije slavilo, a o drugom pregovaralo. U arhitekturi bračnih savezništava koju je Ferrante gradio tih godina pritom možemo nazrijeti jasnu hijerarhiju: sebi i zakonitoj djeci Ferrante je osigurao brakove s po svoju strategiju ključnim talijanskim i europskim vladarskim dinastijama;⁸ izvanbračnu djecu vezao je za utjecajne,

⁵ Nicole Riesenberger ističe imperijalne motive na Ferranteovu novcu, zaključujući kako je riječ o inovaciji uvedenoj 1472. godine; usp. RIESENBERGER 2016: 159-163. O svrsi toga rukopisa vidi više u bilj. 15. O humanizmu na napuljskom dvoru vidi BENTLEY 1987; DELLE DONNE 2015. „Partenopejski kralj“, prema Partenopi, sireni što se kraj Napulja bacila u more nakon što zov njezinih pjesama nije uspio zavesti Odiseja.

⁶ O Alfonsu Aragonskom vidi RYDER 1976; RYDER 1990; o njegovoj imperijalnoj politici na Mediteranu MARINESCU 1994.

⁷ O Ferranteu vidi RYDER 1996; o njegovoj vanjskoj politici 1470-ih ukratko, D'AGOSTINO 1974: 252-254; a naširoko, PONTIERI, 1969: 161-370; DA FILIPPO 2011.

⁸ Stariju je kćer Eleonoru udao 1473. za ferrarskog vojvodu Ercolea d'Estea. Taj je brak — uz onaj iz 1465. prvorođenog sina Alfonsa i Ippolite Marije, kćeri milanskoga vojvode Francesca Sforze — trebao pod kontrolom držati daljnju ekspanziju Venecije, koja je, usprkos privremenom savezništvu protiv Turaka početkom 1470-ih, ipak bila glavni rival napuljskih kraljeva. Protutursku ali i protumletačku dimenziju imao je brak Ferranteove druge kćeri Beatrice s ugarskim kraljem Matijom, koji je dogovoren 1474. a sklopljen konačno 1476. godine. S drugim sinom Federicom Ferrante se nastojao osigurati protiv francuske invazije: nakon opetovanih, gotovo očajnih pokušaja da ga oženi za Mariju, kćer burgundskog vojvode Karla Smjelog, konačno ga je uspio oženiti za Anu, kćer savojskog vojvode, rodbinski povezanu s francuskom kraljevskom dinastijom. Ferrante se, pak, 1477. sam drugi put oženio za svoju sestričnu Ivanu, kćer svoga strica, aragonskoga kralja Ivana II: obnovljena aragonsko-napuljska veza trebala je dodatno odvratiti Francuze od invazije, a zajedničko je aragonsko-napuljsko brodogradništvo moglo parirati mletačkome u Mediteranu kao u vrijeme Ferranteova oca Alfonsa.

Sl. 1a. Purpurom obojan folij nasuprot frontispiciju Contrarijeva predgovora u slavu kralja Ferrantea (MS BnF lat. 12947, fol. 2v)

Sl. 1b. Frontispicij Contrarijeva predgovora u slavu kralja Ferrantea
(MS BnF lat. 12947, fol. 3r)

no poluneovisne obitelji srednjeg, najčešće vojvodskog, ranga;⁹ nećakinje Marzano, kako će se pokazati u ovome radu, iskoristio je kako bi privukao manje utjecajne, no strateški korisne magnate, grofove i manje važne ili osiromašene vojvode, bilo unutar, bilo izvan samih granica kraljevstva.¹⁰ Ti brakovi, koji su jasno definirali međusobne obveze kralja i njegovih tazbina, postali su temelj Ferranteove mreže savezništava i sredstvo održavanja političkog prestiža aragonske dinastije.¹¹

„Skjavovski“, odnosno „ilirski“ krajevi s druge strane Jadrana bili su jedna od tradicionalnih zona interesa napuljskih kraljeva. Aragonce je na drugu stranu Jadrana vuklo njihovo rivalstvo s Venecijom, ali na te su krajeve, u teoriji, polagali i vladarsko pravo. Zasjevši na prijestolje anžuvinskih napuljskih kraljeva, aragonski je kralj Alfonso V. postao ne samo kralj “Sicilije s ove strane Fara” (=Napulja) i Jeruzalema, nego i Ugarske, odnosno, svih zemalja za koje se smatralo kako pripadaju ugarskoj kruni, uključujući Hrvatsku i Dalmaciju te Ramu (Bosnu).¹² Alfonso je stoga već 1440-ih na istočnoj jadranskoj obali stvorio mrežu odanih magnata, koja je uključivala, među ostalima, hercega Stjepana Vukčića Kosaču, s kojim je

⁹ Dogovorom kralja Ferrantea i pape Siksta IV. 1473. godine papin je nećak Leonardo della Rovere oženio kraljevu izvanbračnu kćer Giovannu i od njega u miraz dobio vojvodstvo Arce i Sore. Istim je dogovorom Federico da Montefeltro, najmoćniji od papinskih vikara u Markama i Romagni bezrezervno odan Ferranteu, 1474. uzdignut na rang urbinskog vojvode, pri čemu je njegov dvogodišnji sin Guidobaldo zaručen za dvogodišnju Ferranteovu izvanbračnu kćer Lucreziju. Izvanbračnog je, pak, sina Alfonsa Ferrante zaručio za Carlu, izvanbračnu kćer ciparskog kralja Jakova II, u nadi da će tako preoteti otok Mlečanima.

¹⁰ O brakovima svih sestara Marzano bit će više riječi dalje u radu, no za razumijevanje ovdje očitane hijerarhije vrijedi istaknuti slučaj Antonija Todeschinija Piccolominija kojem je Ferrante 1461. godine, u vrijeme dok je papa bio Antonijev ujak Pio II (vl. 1458-1464), dao ruku svoje izvanbračne kćer Marije Aragonske i titulu amalfitanskog vojvode u miraz. Kasnije mu je, 1471. godine, kad mu više nije bilo ujaka na papinskom tronu, za drugu suprugu dao nećakinju Mariju Marzano Aragonsku; vidi DE BLASI 2015. Dakle, Todeschini Piccolomini je i dalje bio dovoljno bitan magnat da s njim Ferrante obnovi vezu, no više ne toliko bitan da bi mu za novu suprugu dao svoju izvanbračnu kćer Giovannu; ona je sada bila dana nećaku novoga pape (vidi prethodnu bilješku). Za rodoslov Marzana vidi JURKOVIĆ 2017: 81 (Sl. 12), uz dvije napomene: godinu braka Marije Marzano i Antonija Todeschinija Piccolominija treba izmijeniti u skladu s podacima navedenim u ovoj bilješci; redoslijed starosti sestara je točan izuzev položaja Francesce koja je, iako se udala pretposljednja, bila najstarija.

¹¹ Ključnu ulogu brakova u dinastičkoj diplomaciji i državotvorstvu 16. stoljeća analizirala je na primjeru Habsburgovaca još SUTTER FICHTNER 1976.

¹² U hrvatskoj je historiografiji, od Vjekoslava do Nade Klaić a i kasnije, s dosta nacionalnog naboja i patosa prepričavana priča o tome kako je 1409. godine Ladislav Anžuvina (vl. 1386–1414), napuljski kralj i pretendent na ugarsko prijestolje, „sramotno“ za 100.000 dukata prodao svoja prava na Dalmaciju Veneciji (usp. ANČIĆ 2009: osobito str. 44-45 bilj. 3). Ipak, primljenom novcu usprkos, Ladislavovi se nasljednici Dalmacije nisu odrekli, kako pokazuju povelje njegove sestre i nasljednice, kraljice Ivane II. (vl. 1414–1435); usp. npr. CAPRARA et al. 2014: 64. Ta transakcija značila je daleko više Veneciji negoli napuljskom dvoru koji je nastojao izvući što veću korist iz već izgubljene situacije na terenu.

sklopio seniorsko-vazalski ugovor, te kneza Stjepana Frankapana Modruškog, koji je oženio Isottu, polusestru Alfonsova zeta, ferrarskog markiza Leonella d'Estea.¹³ Ferrante se za razliku od oca nije zanosio idejom preuzimanja ugarskoga prijestolja, no doista jest pokazao interes za stvaranje posjeda na istočnoj jadranskoj obali pod izravnom napuljskom kontrolom. Taj je plan prvi put pokušao ostvariti neposredno nakon osmanskog osvajanja najvećeg dijela Hercegovne zemlje, kad je u ljeto 1466, u suradnji s hercegovim starijim sinom, Vladislavom Kosačom te uz posredovanje Dubrovčanina Benedikta Kotrulja, bezuspješno pokušao stvoriti napuljski mostobran oko Klisa i utvrda na Cetini.¹⁴ S novim vanjskopolitičkim zamahom i pripremama za veliki pomorski križarski pohod, Ferrante je obnovio interes i za ove krajeve, a u tomu su važnu posredničku ulogu igrali i dvoje uglednih političkih prognanika na papinskoj kuriji, bosanska kraljica Katarina Kosača i Nikola biskup modruški. Nikolina opsežna povijest kasnoantičkih ratova Gota, *De bellis Gothorum*, na kojoj je radio od 1472. do 1474. godine, trebala je tako ponuditi svojevrsnu historijsku legitimaciju aragonsko-ilirskom, odnosno, čitano u ključu djela, vizigotsko-ostrogotskom savezu. Taj je savez u konačnici trebao protjerati i Turke i Ugre iz Ilirije i obnoviti Bosansko — odnosno, iz perspektive Modruškog i drugih hrvatsko-dalmatinskih klerika na kuriji okupljenih oko kraljice Katarine, ilirsko nacionalno — Kraljevstvo, s kotromaničko-aragonskim parom na kraljevskom tronu.¹⁵ No, dok do tog kraljevskog braka i ostvarivanja

¹³ Ta je mreža uključivala južnije i Jurja Skenderbega i druge albanske magnate, episkopog despota Leonarda II. Tocca te morejskog despota Demetrija Paleologa. O Alfonsovoj istočnoj politici vidi MARINESCU 1994: 103-112, 133-189; RYDER 1990: 210-432 (*passim*); SPREMIĆ 1974; ZEČEVIĆ 2019. O napuljskom rivalstvu s Venecijom na Jadranu i kako je to rivalstvo utjecalo na međusobne odnose albanskih i bosanskih magnata, vidi SCHMITT 2017. Vidi i radove Roberta Kurelića, Nevena Isailovića i Emira O. Filipovića u ovmome zborniku.

¹⁴ O toj epizodi vidi ATANASOVSKI 1979: 19-23; i ŠPOLJARIĆ 2018: 72-75, o ulozi bosanske kraljice Katarine u njoj. Napuljske su posade tom prilikom čak i ušle u posjed Visućeg i još nekih utvrda na Cetini, no otamo su se ubrzo bile prisiljene povući s dolaskom ugarske vojske i nemogućnošću opskrbljivanja. O Kotruljima i njihovoj ulozi na napuljskom dvoru vidi rad Zdenke Janeković Römer u ovmome zborniku.

¹⁵ O *De bellis Gothorum* i planovima Modruškog i kraljice Katarine, vidi ŠPOLJARIĆ 2019a. Treba istaknuti kako se u „imperijalnom“ rukopisu Contrarijeva *Obiurgatio* (MS BnF lat. 12947), na frontispiciju samog djela na fol. 11r, nalazi prikaz šahiranog grba s 6x6 crvenim i zlatnim poljima, dok na frontispiciju epiloga na fol. 127r susrećemo četvoreni grb koji uključuje isti šahirani grb u kombinaciji s grbom koji ima crveno uokvirene naizmjenične plave i zlatne grede. Posrijedi su inače jedini grbovi koje Tammaro da Marinis nije uspio identificirati u svojoj studiji o knjižnici aragonskih kraljeva Napulja; usp. DE MARINIS 1947-1952: 1.130. S obzirom na veze Frankapana i Kosača s napuljskim dvorom te snove o kraljevskom kotromaničko-aragonskom vjenčanju, moglo bi se na prvu pomisliti kako se radi o grbovima Hrvatske u prvom slučaju, odnosno Hrvatske i Hercegovne zemlje u drugom, no ti su grbovi bili naslikani u studenom 1471, punu godinu prije obnavljanja napuljsko-ilirskih kontakata. Oni su ustvari bili naslikani na samom početku napuljsko-burgundskih pregovora o ženidbi Ferranteova sina

utopijskih planova prognanog dvojca u Rimu na kraju nije došlo, Ferranteovo okretanje Iliriji jest dovelo do sklapanja brakova ilirskih magnata i njegovih nećakinja: hercegova drugog sina i nasljednika, Vlatka Kosače i Margherite Marzano 1474. godine, te, nakon više godina čekanja pravog trenutka, Stjepanova sina, Bernardina Frankapana i Luise Marzano 1476. godine. Pritom je otprilike u isto vrijeme u rodstvo s Ferranteom preko svojega sina Nikole neuspješno pokušavao stupiti i Ivan Frankapan Krčki.

Ovaj rad razmatra političke okolnosti koje su te ilirske magnate nagnale da se odazovu zovu partenopejskih princeza te analizira dinamiku njihovih pregovora s kraljem Ferranteom. Bračne pregovore bosanskih i hrvatskih magnata, zbog gotovo potpunog uništenja njihovih arhiva u vrijeme osmanskih provala, uglavnom nije moguće rekonstruirati. Ipak, u ova tri slučaja pomažu nam talijanski diplomatski izvori koji se sredinom 15. stoljeća počinju množiti s razvojem moderne diplomacije i pojavom stalnih ambasadora.¹⁶ Usprkos tragičnom stradanju aragonskog fonda u požaru Državnog arhiva u Napulju 1943. godine,¹⁷ brojni izvještaji i upute stalnih ambasadora i poslanika ostalih talijanskih političkih centara, prvenstveno Venecije i Ferrare, ali i drugi nasumično sačuvani izvori — koji se objavljuju u prilogima ovoga rada — omogućuju nam rekonstruirati kontakte, pregovore i interese uključenih strana sve do najsitnijih detalja. To se prvenstveno odnosi na pregovore koje su s napuljskim dvorom vodili Kosače, te donekle i Frankapani Krčki, ali ti pregovori bacaju novo svjetlo i na slabije posvjedočene pregovore Frankapana Modruških. Tek kada sve te pregovore sagledamo u cjelini, stječemo uvid u opseg ilirskog projekta napuljskog dvora i očekivanja koja su ilirski magnati od njega imali.

Federica za Mariju, jedinu kćer Karla Smjelog (o čemu vidi BARBARO 1994: 66), te je riječ ustvari o jedinstvenom prikazu grbova Burgundskog Vojvodstva s uklonjenim anžuvinskim ljliljanima. Posrijedi su, dakle, pretenzijski grbovi mladoga Federica Aragonskog kao *in spe* Marijina supruga i budućeg burgundskoga vojvode. Uostalom, kako su uvjerljivo pokazali Matej Božić i Stjepan Ćosić, hrvatski šahirani grb javlja se tek 1490-ih godina i dolazi s habsburškog dvora; usp. BOŽIĆ, ĆOSIĆ 2017: 49-60.

¹⁶ Ovaj rad razlučuje „poslanike“ na kratkoročnim misijama od stalnih „ambasadora“ pri dvorovima. O talijanskoj diplomaciji u 15. stoljeću vidi LAZZARINI 2015; o pojavi ambasadora nakon mira u Lodiju 1454, s fokusom na Rim FLETCHER 2015. Na važnost izvještaja (*dispaccia*) mletačkih stalnih ambasadora na ugarskom dvoru za hrvatsku kasnosrednjovjekovnu povijest upozorio je još RAUKAR (1997: 364).

¹⁷ O požaru 1943. vidi PALMIERI 2002: 257-270; o izazovima koje takav gubitak izvora stavlja pred istraživače povijesti Napuljskog Kraljevstva, SENATORE 2012: 49.

Jadranski prostor 1472-1473. godine (kartu izradio L. Š.)

1. Vlatko Kosača u potrazi za novom suprugom

Kad se sredinom 1472. godine napuljski kralj Ferrante ponovno okrenuo istočnom Jadranu, herceg sv. Save Vlatko Kosača bio je osmanski haračar.¹⁸ Vlatko se podložio sultanu dvije godine ranije pod pritiskom ne samo samih Osmanlija, nego i roda Vlatkovića, nekadašnjih podanika njegova oca koji su se osamostalili na području Huma zahvaljajući potpori ugarskoga dvora. Kao haračar Vlatko je dobio Trebinje i Popovo polje u timar, dok su mu Osmanlije pružile potporu u lokalnoj

¹⁸ O hercegu Vlatku kao osmanskom haračaru vidi ATANASOVSKI 1979: 64-85.

borbi protiv Vlatkovića i Dubrovnika s kojim je do ljeta 1473. godine također bio u otvorenom ratu. Usprkos kratkoročnim prednostima koje mu je taj status donio, Vlatko je i dalje svojim dugoročnim ciljem smatrao protjerivanje Turaka iz svojih očinskih zemalja. Upravo zato je cijelo vrijeme tajno održavao kontakte s kršćanskim silama, s Venecijom i papinskom kurijom, a od kraja 1472, vidjet ćemo, i s napuljskim dvorom. O tome kako se herceg Vlatko okrenuo napuljskom dvoru, oženivši nećakinju kralja Ferrantea, Margheritu Marzano, pisao je još prije četrdesetak godina Veljan Atanasovski u bogato istraženoj monografiji o padu Hercegovine.¹⁹ Dodatne je informacije i razmišljanja o tome braku na temelju katorskih dokumenata ponudio kasnije i Đuro Tošić.²⁰ Ipak, zahvaljujući izvještajima Zaccarije Barbara, mletačkog ambasadora u Napulju — koji su objavljeni još 1994. godine, no koji dosad nisu bili korišteni u domaćoj historiografiji — kao i drugim neobjavljenim dokumentima, tek sada možemo rekonstruirati tijekom pregovora.²¹

Zahvaljujući Barbarovim izvještajima znamo kako su pregovori počeli otprilike godinu i pol prije samog sklapanja braka.²² Prema Barbaru 13. je veljače 1473. u Napulj stigao poslanik hercega Vlatka, Trogiraniin Nikola Testa, prekaljeni diplomat koji je desetljećima bio u službi Kotromanića i Kosača, u pratnji „jednoga Messinjanina i herecegovca kancelara Napolitanca.“²³ Tijekom privatnog sastanka s Barbarom Testa ga je obavijestio kako je herceg Vlatko nedavno primio ponudu od Nikole Iločkog, ugarskog magnata i novoimenovanog kralja Bosne, da oženi jednu od njegovih kćeri, no da se Vlatko nikako nije htio vezati uz Ugarsku, nego uz Napulj. Mlečani su ranije nemilosrdno suzbijali napuljske pokušaje da se etabliraju na istočnoj jadranskoj obali, no sad su očito bili spremni prihvatiti njihovu prisutnost u Hercegovoj zemlji radi zajedničkog saveza protiv Turaka.²⁴ Međutim, pregovori između hercega Vlatka i kralja Ferrantea nisu tekli bez problema, jer je Vlatko inzistirao da ne oženi najstariju od šest — odnosno u to vrijeme pet neudanih — sestara Marzano, Francescu, čiju mu je ruku kralj bio ponudio, nego treću, Margheritu, o kojoj je „imao vijesti koje su mu vrlo drage“ („ne ha tal information che molto li satisfà“). Kad su se dva tjedna kasnije, za vrijeme drugog Testina posjeta Napulju, ponovno sastali, Testa je rekao Barbaru kako mu je herceg jasno naložio da ustraje na trećoj sestri, čak i po cijenu propasti

¹⁹ ATANASOVSKI 1979: 97-101.

²⁰ TOŠIĆ 2008: 153-156.

²¹ Svi su novi izvori vezani uz bračne pregovore hercega Vlatka i Margherite Marzano objavljeni u Prilogu 1.

²² Usp. Prilog 1.2-3.

²³ Za Nikolu Testu vidi FILIPOVIĆ 2009: 58-62. Nije moguće utvrditi tko bi bio „Messinjanin“, no „hercegov kancelar Napolitanac“ je dobro poznati Ivan iz Napulja, koji se u (Herceg-)Novom spominje još 1467. godine; usp. ATANASOVSKI 1979: 151 (bilj. 215).

²⁴ Usp. SCHMITT 2017; ŠPOLJARIĆ 2018: 72-75.

dogovora. (Najstarija je sestra, Francesca, koju je Ferrante nudio Vlatku, očito bila najmanje atraktivna, bilo zbog ljepote, bilo zbog godina; iako najstarija, udala se pretposljednja, 1477. godine za epirskoga despota Leonarda III. Tocca.²⁵) Testa je otkrio i to da se za vrijeme bračnih pregovora raspravljalo i o političkim pitanjima, a to je, kako je napomenuto u uvodu, uključivalo ideju o obnovi Bosanskog Kraljevstva pod patronatom Napuljskoga, koja je, nadao se herceg, trebala započeti napuljskim osvajanjem Dubrovnika.²⁶ Saznajemo, naposljetku, kako je Testa donio vijesti ravno s osmanskog dvora od hercegova brata Stjepana, „koji je Turčinu vrlo drag“ („molto grato ad esso turcho“),²⁷ te kako je u pregovorima s kraljem ključnu ulogu trebala igrati bosanska kraljica Katarina koja se isprva očekivala u Napulju, no zbog bolesti ipak nije uspjela doći iz Rima.

Nikola Testa se tijekom ožujka naposljetku uspio izboriti za Margheritu, no postojala je ipak jedna prepreka sklapanju braka između nje i hercega Vlatka. Dubrovački izvori potvrđuju Testine riječi kako je tijekom studenog 1472. poslanik Nikole Iločkog bio u posjetu hercegu Vlatku — kada mu je, sada znamo zahvaljujući Barbaru, ponudio ne samo savezništvo protiv Turaka, nego i ruku kćeri Iločkog.²⁸ Međutim, ti dokumenti otkrivaju kako se herceg otprilike u to isto

²⁵ Usp. ATANASOVSKI 1979: 98 (bilj. 92); ZEČEVIĆ 2014: 185.

²⁶ Prema Barbaru, Testa je Ferrantea nagovarao da „pošalje jednog od svojih sinova u te krajeve i preuzme vlast nad njima u skladu sa svojom titulom“ („mandar uno d'i figluoli suo' in quelle parte et acquistar la possessione sicome l'havea el titolo“); vidi Prilog 1.3. Kao što je već natuknuto u uvodu, za tog su se sina, Vlatko, kraljica Katarina i Nikola Modruški nadali da će oženiti kraljičinu istoimenu kćer, koju su još 1470. nastojali otkupiti s osmanskog dvora. Alternativno je Katarinin sin Žigmund, kojeg su 1474. također pokušali otkupiti, trebao oženiti jednu od Ferranteovih izvanbračnih kćeri. Vrijedi posebno naglasiti kako je, za razliku od Šubića krajem 13. stoljeća i Hrvoja Vukčića Hrvatinića stoljeće kasnije, pa čak i Stjepana Frankapana Modruškog 1447-48, taj krug ljudi na željenu invaziju Aragonaca gledao ne kao na akciju koja će voditi preuzimanju ugarske krune, nego isključivo ilirskih zemalja, Bosne i Hrvatske-Dalmacije, odnosno, zemalja bosanske krune; na te je zemlje mislio Testa kad je pozivao Ferrantea da ostvari svoja prava. O političkim planovima više u ŠPOLJARIĆ 2019a; o počecima odnosa Modruškog i kraljice Katarine u ŠPOLJARIĆ 2019b.

²⁷ Ovaj podatak je dragocjen jer nedvosmisleno pokazuje kako je najmlađi Kosača, Stjepan, koji će se kasnije za vrijeme vladavine Bajezida II. kao Ahmed-paša Hercegović (Hersekzade) uspeti do položaja velikog vezira, na osmanski dvor otišao puno ranije od studenog 1473, kako je smatrao ATANASOVSKI (1979: 190). Čini se najizglednijim kako je Stjepan bio poslan na osmanski dvor kao talac u trenutku kad je Vlatko postao haračarom 1470. godine, iako je očito kako je, s obzirom na to da se nakon toga i dalje povremeno spominje zajedno s bratom u dubrovačkim izvorima, tih godina slobodno putovao između (Herceg-)Novog i Konstantinopola. Dakle, Stjepan je krajem 1473. ili početkom 1474. samo konačno prešao na Islam i uzeo ime Ahmed, i to vjerojatno baš zato što je njegov brat otvoreno stao na kršćansku stranu.

²⁸ ATANASOVSKI 1979: 87. Nakon hercega, isti je poslanik posjetio i Ivana Crnojevića u Zeti. Ne znamo koju je kćer Iločki ponudio Vlatku, no njegovu strategiju uspostavljanja kraljevske vlasti kroz sklapanje brakova s lokalnim magnatima možemo vidjeti i u tomu da je kćer Katarinu udao za krbavskog kneza Ivana Kurjakovića, koji je uz Petra Zrinskog postao njegovim glavnim osloncem u Hrvatskoj i južnoj Slavoniji. Naravno, moguće je da je upravo Katarinu

vrijeme, u drugoj polovici studenoga, svega tri mjeseca prije nego što se Testa pojavio u Napulju, već bio oženio.²⁹ U njima se ne spominje ime Vlatkove supruge, no to je bila albanska plemkinja Mara Arianiti. To znamo jer je Testa, nakon što je konačno uspio dogovoriti brak Vlatka i Margherite i poslati vijest o tome svome gospodaru u Novi, 11. travnja iz Napulja produžio za Rim kako bi ondje od pape Siksta IV. ishodio potvrdu da je nedavno sklopljeni *matrimonium* između Vlatka i Mare Arianiti ustvari bio *matrimonium de futuro*, a ne *matrimonium de presenti*, odnosno, da su posrijedi bile zaruke a ne brak.³⁰ Tu je *de iure* potvrdu o zarukama, a *de facto* poništenje braka — jer dubrovački i kotorski izvori jasno spominju brak³¹ — od pape i dobio 5. lipnja.

Ako pokušamo razmrsiti kako je došlo do hercegova braka za Maru Arianiti, te kako i kada je Ferrante Vlatku ponudio ruku svoje nećakinje, onda se otkriva ključna uloga bosanske kraljice Katarine i Nikole Modruškog. Mara je, naime, bila kći pokojnog Gjergja Arianitija, uz Skenderbega vodećega albanskog magnata, odnosno sestra Gjona Arianitija, koji se najkasnije od listopada 1471. (a vjerojatno još od ranije) nalazio u Rimu gdje je kao plemeniti prognanik, poput kraljice Katarine, primao novčanu pomoć od papinske kurije.³² Ako je ideja o hercegovu braku za Maru stigla iz Rima, onda ju je hercegu vjerojatno iznio Nikola Modruški za kojeg znamo da je, ploveći iz Venecije prema Egejskom moru kao zapovjednik jadranskog kontingenta papinskog brodovlja, u lipnju 1472. kratko stao u Boki kotorskoj. Međutim, ako znamo da se krajem siječnja 1473. Vlatko predomislio

ponudio hercegu Vlatku. O Iločkom kao bosanskom kralju, SALIHOVIĆ 2016; o njegovoj obitelji, WERTNER 1906.

²⁹ ATANASOVSKI 1979: 87. To potvrđuje i jedan kotorski izvor; usp. TOŠIĆ 2008: 153-154 (s tim da Tošić vijest iz studenog 1472. pogrešno veže uz hercegov brak s Margheritom Marzano).

³⁰ Na tu je potvrdu upozorila NERALIĆ (2005: 384), no ona dosad nije bila objavljena ni kontekstualizirana, stoga se njezino izdanje donosi kao Prilog 1.4. Znamo da je Testa 11. travnja otišao za Rim jer je taj dan Barbaro po njemu poslao jedan od svojih izvještaja za Veneciju; vidi BARBARO 1994: 564 (disp. 262 bilj. *): „Per dominum Nicolaum Testam, die undecimo Aprilis, misse Romam.“ Znamo da je u tom trenutku sve već bilo dogovoreno, jer je 22. travnja vijest stigla u Kotor; vidi TOŠIĆ 2008: 154 (bilj. 2).

³¹ Kotorani su hercegu za svadbeni poklon u studenom 1472. kupili tacnu koju su otplaćivali godinu dana; usp. FILIPOVIĆ 2009: 62. Na kraju krajeva, da se doista radilo o braku (pa makar i *per procuram*) najbolje svjedoči činjenica da se uopće išlo tražiti papinu potvrdu.

³² Mara je bila Gjergjova kći iz njegova drugoga braka, s Pietrinom Francone, a rođena je vjerojatno sredinom 1450-ih. Uz Gjona su se u Rimu nastanili ne samo Mara, nego i njegov brat Konstandin; vidi BABINGER 1960: 16 i 30-33; PETTA 2000: 145-151 i 188-189 (bilj. 45).

³³ O kretanjima Modruškog 1472. godine vidi ŠPOLJARIĆ 2019a: 475-476. Modruški je 20. prosinca 1472. u Napulju također razgovarao s Barbarom, tražeći da ga Mlečani preporuča papi, ali mu njihova preporuka nije na koncu pomogla da bude izabran za vrhovnog zapovjednika brodovlja naredne godine, koju je na kraju proveo u Rimu; vidi Prilog 1.1. Za razliku od Teste, Modruški Barbaru nije prepričao sadržaj svojih razgovora s Ferranteom.

glede tog braka i odlučio prihvatiti Ferranteovu ponudu da oženi Margheritu Marzano, onda je Modruški sudjelovao i u tome, jer je sredinom prosinca 1472, vraćajući se iz Egejskog mora s papinskim brodovljem u Rim, kratko boravio u Napulju u pratnji vrhovnog zapovjednika papinskog brodovlja, napuljskog kardinala Carafe.³³ Čini se, dakle, kako je cijeli plan o bračnoj rošadi skovan u Rimu ubrzo nakon trijumfalnog povratka Carafe i Modruškog 5. siječnja 1473. Naime, Ferranteova ponuda je morala stići upravo preko Katarine i Modruškog, jer ne samo da su hercegovi poslanici, kako otkriva Barbaro, dolazak u Napulj koordinirali s kraljicom, nego je netko izvan Ferranteova užeg kruga Vlatku morao javiti da inzistira na vjenčanju za treću sestru Margheritu, a ne najstariju Francescu koju mu je kralj bio ponudio.

U toj bračnoj rošadi nisu sudjelovali samo Kosače i Aragonsci, nego i Arianiti i papa Siksto IV. i njegov najuži krug ljudi, jer se Mara Arianiti odmah po razvrgavanju zaruka/braka udala za Bartolomea Giuppa, jednog od brojnih *roverschija*, papinih rođaka koji su po njegovu izboru za papu preplavili Rim i preuzeli važna mjesta u administrativnom aparatu kurije.³⁴ Sinergiju ovih obitelji izvrsno pokazuje pismo Ferranteove starije kćeri, Eleonore Aragonske, koja je — u pratnji između ostalih i druge najstarije od sestara Marzano, amalfitanske vojvotkinje Marije, i njezina supruga Antonija Todeschinija Piccolominija — na putu iz Napulja za Ferraru na svoje vjenčanje za vojvodu Ercolea d'Estea (vl. 1471-1505), stigla u Rim 5. lipnja 1473, na isti dan kad je Testi uručena potvrda o zarukama. Eleonora vjerojatno nije prisustvovala samom izdavanju te potvrde, ali je u pismu istaknula kako je sljedeći dan, na nedjelju 6. lipnja, papa Siksto u pratnji kardinalskog zbora služio misu za nju i kraljicu Katarinu, te kako su ih pred papu dopratili dvojica mladih kardinala nećaka, Giuliano della Rovere (kasniji papa Julije II; 1503-1513) i zloglasni Pietro Riario, u čijoj je palači Eleonora tih dana i gostovala.³⁵ Riario, u čijem je užem krugu završio i Nikola Modruški po svom povratku u Rim, do svoje iznenadne smrti 5. siječnja 1474. vodio je vanjsku politiku kurije i dinastičku politiku papine šire obitelji te je stoga vjerojatno upravo on bio taj koji je blagoslovio ovu bračnu rošadu i Vlatku osigurao papinsku potvrdu o zarukama.³⁶ Ta je

³⁴ Da je taj brak odmah sklopljen potvrđuje činjenica da je Mara već 1474. rodila sina Francesca koji će kasnije ostvariti uspješnu crkvenu karijeru; vidi BABINGER 1960: 16 i 30-33; PETTA 2000: 150.

³⁵ Vidi Prilog 1.5. Eleonorin boravak u Rimu i tu misu još detaljnije opisuje Teofilo Calcagnini, poslanik ferrarskog vojvode u njezinoj pratnji, no on pritom ne spominje kraljicu Bosne; usp. OLIVI 1887: 29-31. O svečanom putovanju Eleonore Aragonske od Napulja do Ferrare, vidi CORVISIERI 1887: 629-654; FALLETTI 1983; BRYANT 2011: 139-186.

³⁶ O Pietru Riariju i njegovoj ulozi u diplomaciji pape Siksta, prvog u nizu neumjereno nepotističkih papa, vidi LEE 1978: 33-37; FARENGA 1986. Iako je privatno, čini se, prezirao Riarija, smatrajući ga novim Kaligulom, Nikola Modruški je odmah po kardinalovoj smrti napisao pogrebni govor u njegovu čast, koji je, zahvaljujući papinskoj propagandnoj mašineriji ali i zlu glasu pokojnika, postao ne samo prvo tiskano djelo nekog hrvatskog autora, nego i najčešće tiskani pogrebni govor 15. stoljeća uopće; usp. JOVANOVIĆ 2018.

cijela rošada na kraju krajeva bila u interesu svih uključenih strana. Za razliku od braka s Marom Arianiti, koji bi ga uklopio u razgranatu mrežu albansko-srpskog prognanog (i osiromašenog) plemstva, brak s Margheritom Marzano Vlatku je nudio prestiž veze s aragonskom kraljevskom dinastijom te, još važnije, zaštitu i vojnu potporu napuljskoga kralja u neminovnom budućem ratu protiv Turaka. Dok je Ferrante, u skladu sa svojim vanjskopolitičkim zamahom, tim brakom i sam obnovio nekadašnju vezu sa sinom vazala svojega oca, jačanje ilirskog predziđa kršćanstva te daljnje izdizanje vlastite obitelji skromnoga podrijetla preko Arianita bili su naposljetku razlozi zašto je papa, odnosno, Pietro Riario pristao na rošadu. Na kraju krajeva, rošadu su sasvim sigurno spremno prihvatili i Arianiti koji su, naselivši se 1471. u Rimu, više koristi imali od bračnog povezivanja s papinim rođakom negoli s bosanskim magnatom koji je očajnički nastojao sačuvati posljednji komad svoje očevine.³⁷

U svakom slučaju, ubrzo nakon što je 5. lipnja u Rimu dobio željenu potvrdu, Testa se vratio u Napulj gdje mu je preostalo samo službeno potpisati ugovor o sklapanju braka. U arhivskom fondu ferrarskih vojvoda, koji se čuva u Državnom arhivu u Modeni, nalazi se originalni primjerak toga ugovora koji potječe s napuljskoga dvora.³⁸ Ugovor je sastavljen 27. lipnja u Castelnuovu u Napulju, a svjedočio mu je najuži krug Ferranteovih dvorskih savjetnika: veliki senešal Pedro de Guevara, veliki komornik Íñigo d'Avalos, grof Belcastra Ferrante de Guevara te majordom Pasquasio Diaz Garlon.³⁹ Ugovor na posljednjoj strani sadrži potpise kralja Ferrantea te hercegovu poslanika i punomoćnika Nikole Teste (vidi Sl. 2),⁴⁰ a obvezuje obje strane, pod prijetnjom plaćanja goleme kazne od 50.000 dukata, da će se brak (*matrimonium per verba de presenti*) sklopiti unutar godine dana. Ono što je posebno zanimljivo u ovom ugovoru je to da se prema njemu herceg sam trebao pobrinuti oko mladenkina miraza od 13.000 dukata, koji je on osobno ili njegov punomoćnik u cijelosti trebao predati Margheriti prilikom sklapanja braka u Napulju. Da to nije bilo uzmirazje — dar koji je mladoženja obično davao u protuvrijednosti miraza koji je davala mladenkina obitelj — nego upravo miraz (*dos*), kako i piše u samom ugovoru, postaje jasno kada uzmemo u obzir višemjesečne pregovore koje je nekoliko mjeseci kasnije Ferrante započeo s pesarskim vladarom Costanzom Sforzom oko njegova braka za četvrtu sestru Marzano, Cubellu (Camillu). Naime, kad

³⁷ Zahvaljujući podršci svojte, Marin brat, Gjon Arianiti, postao je 1478. apostolskim protonotarom; vidi PETTA 2000: 147.

³⁸ Vidi Prilog 1.6. Da je posrijedi primjerak s napuljskog dvora jasno se vidi iz nešto naknadno dopisanog naslova na posljednjem foliju dokumenta: „Capitula cum duce Vlatico.“

³⁹ O organizaciji dvora aragonskih kraljeva Napulja vidi RYDER 1976: 54-90.

⁴⁰ Za primjer Ferranteova autografa vidi i niže, Sl. 3a. Ovo je pak, koliko mi je poznato, prvi dosad identificirani primjer Testina autografa.

su pesarski poslanici stigli pred Ferrantea, kralj im je rekao kako nema nikakvu namjeru platiti ni dukat miraza svojoj nećakinji, a taj stav je počeo mijenjati tek nakon prijatnji prosca da će odustati od svega. Nakon što se prvo pokušao izvući s plaćanjem samo 12.000 srebrenjaka umjesto (zlatnih) dukata, na kraju je uspio dogovoriti tek isplatu u dvije rate.⁴¹ Ferrante je očito smatrao kako su bračna veza s aragonskom kraljevskom dinastijom te politička potpora i vojna zaštita koji su s njome dolazili bili dovoljan razlog da prosci njegovih nećakinja pristanu sami platiti miraz.⁴² Sforza na to očito nije htio pristati, dok Vlatko, koji se s Ferranteom sukobio i oko pitanja koju sestru Marzano je uopće trebao oženiti, na kraju jest. Vlatko je na sklapanje braka takvog visokog profila očito gledao kao svojevrsno ulaganje za koje je vjerovao da će mu se isplatiti kroz napuljsku vojnu zaštitu.⁴³

Vjenčanje Margherite i Vlatka se preko posrednika (*per procuram*) doista i održalo 22. svibnja 1474. u Napulju. Talijanski je povjesničar Nicola Barone krajem 19. stoljeća iz — danas gotovo potpuno uništenih — knjiga riznice aragonskih kraljeva Napulja zabilježio više isplata vezanih za pripremu svadbenih svečanosti, a o braku su pisali i nešto kasniji napuljski kroničari. Na temelju tih izvora Veljan Atanasovski je uspio prikazati Ferranteove troškove, koji su iznosili preko 1100 dukata, kao i popis najuglednijih uzvanika.⁴⁴ Znamo tako da je, uz mladenkinu obitelj i svečanu povorku koja je stigla iz Novog predvođenu „knezom Jurjem“ — vjerojatno Jurjem Čemerovićem, kojeg je još Ferranteov otac Alfonso imenovao vitezom aragonskoga viteškog reda Stole i vaze — svečanostima prisustvovala i bosanska kraljica Katarina koja je pristigla iz Rima i potom otpratila mladenku njezinu novome suprugu preko Jadranskog

⁴¹ AMBROGIANI 2003: 75-76.

⁴² FAIR BESTOR (1999: 40-41) upozorava na tu agonističku dimenziju bračnih pregovora na primjeru Ferranteovih pregovora s Ercoleom d'Esteom oko miraza njegove starije kćeri Eleonore Aragonske. Ercoleovi su poslanici, tražeći da Ferrante za svoju kćer plati veći miraz no što je isprva ponudio, inzistirali da je visina svote pitanje kraljeve časti.

⁴³ Vrijedi se ovdje osvrnuti i na slučaj slučaj epirskog despota Leonarda III. Tocca koji je, kao što je kazano, oženio najstariju sestru Marzano, Francescu, 1477. godine, a koji je tri godine kasnije dugovao 12.000 dukata Ferranteu, te 600 svojoj vlastitoj supruzi; usp. ZEČEVIĆ 2014: 139. S obzirom na visinu Toccova duga, koji je u potpunosti odgovarao visini Cubellina i Margheritina miraza, moguće je kako je Ferrante, zbog Toccove teške financijske situacije a Franciscinih već poodmaklih godina, sam pristao platiti miraz ali ga je upisao Toccu u dug. S druge strane, indikativno je da je papinom nećaku, Antoniju Bassu della Rovereu, koji je 1479. oženio najmlađu kćer Marzano, Caterinu, Ferrante na ime miraza spremno dao naslov grofa Aliana i Stiliana; vidi MUSSOLIN 2013: 240.

⁴⁴ Usp. BARONE 1884-1885: 9.389, 391, 399-401; PASSERO 1735: 29; NOTAR GIACOMO 1845: 127. Na osnovi Baroneovih bilježaka Atanasovski je izračunao kako su troškovi iznosili 937 dukata (usp. ATANASOVSKI 1979: 100), no ovdje valja pribrojiti dvije dodatne isplate koje Barone nije zabilježio a koje su slučajno sačuvane u izvorniku; vidi FA: 94-95.

et sub p[ri]ma duratoz[ur] quinquaginta millia: Et ad maiore[m]
causula[m] ad p[re]s[ent]i d[omi]ni euang[eli]a[m] recuperato[rum] tanta summa p[re]sentia
p[re]s[ent]i d[omi]ni vlatki p[ri]ncipalis consuetudo p[re]s[ent]i d[omi]ni
obsequio Inviolabiliter et non effem[er]i p[re]s[ent]i capitula
et oia et p[re]s[ent]ia In as[er]uata quantum ad p[re]s[ent]i d[omi]ni et reg[is]
p[re]s[ent]i attinet Et p[re]s[ent]i d[omi]ni Inviolabiliter p[re]s[ent]i aut
p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i Inviolabiliter observabitur

Contra p[re]s[ent]i et p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i In capitulo
anno 1174. d[omi]ni p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i magna p[re]s[ent]i
nuptia: p[re]s[ent]i et p[re]s[ent]i In p[re]s[ent]i d[omi]ni ma
gno In p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i, d[omi]ni p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i
et p[re]s[ent]i: Et p[re]s[ent]i d[omi]ni p[re]s[ent]i
d[omi]ni d[omi]ni: d[omi]ni xxv In p[re]s[ent]i
d[omi]ni m[er]ito p[re]s[ent]i

In me[m]o[r]ia p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i et p[re]s[ent]i d[omi]ni p[re]s[ent]i
In p[re]s[ent]i d[omi]ni p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i p[re]s[ent]i
p[re]s[ent]i d[omi]ni d[omi]ni d[omi]ni p[re]s[ent]i

f. A. Secor. f.

Sl. 2. Posljednja strana ugovora o braku hercega Vlatka i Margherite Marzano s popisima njihovih predstavnika, Nikole Teste i kralja Ferrantea (ASM, ASE, Cancelleria Ducale Estense, Carteggi e documenti di stati e città, b. 85, 27. 6. 1473, fol. 4r)

mora.⁴⁵ Već poznatim izvorima o svadbenim svečanostima treba pribrojiti i dosad nepoznatu pjesmu, sestinu koju je napuljski dvorski pjesnik, Giuliano Perleoni (*alias* Rustico Romano), spjevao u čast mladenkina odlaska (*Sestina per la illustrissima donna M. de Rossano*), a u kojoj poziva Partenopu da oplakuje dan na koji jedna od pet prelijepih sestara Marzano odlazi za Iliriju.⁴⁶

Vlatkova odluka da oženi nećakinju kralja koji je s Osmanlijama bio u otvorenom ratu i čije je brodovlje sudjelovalo u pljački osmanske Smirne 1472. godine, nije prošla bez posljedica. Sultan je Vlatku prvo u rujnu 1473. oduzeo Popovo polje i Trebinje,⁴⁷ zatim ga je sljedeće godine tražio da mu preda Novi, da bi se početkom 1475. grad prvi put našao pod opsadom.⁴⁸ Iako je Vlatko, vidjeli smo, u bračni savez s Ferranteom ušao djelomično i protiv pro-ugarskog saveza oko Nikole Iločkog, nakon sklapanja ugarsko-napuljskog bračnog saveza 1476. mogao je računati na pomoć i preko Jadrana i sa sjevera. No, usprkos stvarnom angažmanu i ugarske vojske i napuljskog brodovlja, Vlatko je, nakon neuspjelog pokušaja 1481. godine da iskoristi smrt Mehmeda II. i povrati očinske posjede, konačno bio prisiljen predati Novi Osmanlijama i prihvatiti njihovu ponudu da preseli u osmansku Hercegovinu.⁴⁹ Premda mu brak za nećakinju napuljskoga kralja nije omogućio da se održi na svojim posjedima, kamoli da povrati ono što je ranije bio izgubio, donio mu je veće potomstvo koje je život nastavilo u Italiji: „nekoliko“ kćeri, kako kaže mletački kroničar Marino Sanudo, od kojih sa sigurnošću možemo identificirati jedino Beatricu;⁵⁰ te trojicu sinova, od kojih je, čini se, jedino

⁴⁵ Suprotno zaključku Atanasovskog, da se radi o Jurju Čemeroviću, karijernom diplomatu u službi Kosača, Tošić predlaže da je riječ o Jurju Stjepkoviću, hercegovu rođaku, no to se ne doima uvjerljivim; usp. ATANASOVSKI 1979: 100; TOŠIĆ 2008: 153-154. O Jurju Čemeroviću vidi radove Nevena Isailovića i Emira O. Filipovića u ovome zborniku. Svečanosti su se nastavile u (Herceg-)Novom, gdje su Dubrovčani mladencima i uglednim uzvanicima, poput kraljice Katarine i Margheritine rodbine, predali svoje poklone. Inače, od svih svadbenih svečanosti sestara Marzano najbolje je poznata ona Cubelle i Costanza Sforze, ponajviše zahvaljujući luksuznom rukopisu pripremljenom da obilježi tu priliku; usp. BRIDGEMAN 2013.

⁴⁶ Usp. Prilog 1.7.

⁴⁷ ATANASOVSKI 1979: 96.

⁴⁸ ATANASOVSKI 1979: 107-113, 126-139.

⁴⁹ Kad je 1481. Vlatko predao Novi i dogovorio selidbu na osmanski teritorij, Margherita je neutješno ridala i vikala kako ne želi ići živjeti u „krajeve tih prokletih barbara“ („in lli loci di quelli maleditti barbari“), dok ju je suprug tukao i psovao na zgražanje ondje prisutnih dubrovačkih poslanika, čija je svjedočanstva njihov sugrađanin Baro Lukarević ubrzo prenio njezinoj sestričini, ferrarskoj vojvotkinji Eleonori Aragonskoj; usp. TADIĆ 1962: 144.

⁵⁰ O Vlatkovoju i Margheritinoju djeci vidi ATANASOVSKI 1979: 168-170; TOŠIĆ 2008: 156-157. Uz bolje posvjedočenu Beatricu, koja se udala u Padovu, Atanasovski ističe još dvije moguće Vlatkove kćeri: Mariju, koja se prema jednoj venecijanskoj genealogiji 1478. godine udala za Antonija iz Pesara no koju Tošić odbacuje zbog godine vjenčanja (iako je vjerojatnije greška u samoj godini no u identitetu kćeri); te Camillu koja se udala za Alfonsa Castriotu markiza Atripalde. Tošić potonju prihvaća kao Vlatkovu kćer, no ona je ipak sasvim sigurno bila iz pobočne grane obitelji Gonzaga (usp. PETTA 2000: 79-80).

treći, Ivan, rođen 1485, za njihova boravka u osmanskoj Hercegovini, doživio zrelu dob.⁵¹ Nakon Vlatkove smrti 1489. godine na Rabu — kamo se godinu dana ranije obitelj preko Poljica preselila iz osmanske Hercegovine⁵² — Margherita se preudala za mletačkog patricija, Marca Loredana. Vjerojatno je upravo zahvaljujući svojem očuhu, rođaku tada vladajućeg dužda, Leonarda Loredana, 1505. godine mladi Ivan, odnosno Giovanni Cosazza, postao mletačkim patricijem, utemeljivši tako venecijansku granu roda koja je u naredna dva stoljeća uživala znatan ugled i dičila se ne samo svojim „hercegovskim“, nego i napuljskim korijenima.⁵³

2. Ivan Frankapan Krčki u potrazi za suprugom za sina Nikolu

U hrvatskoj je historiografiji dobro poznato kako je osim Vlatka Kosače i Bernardin Frankapan Modruški oženio jednu od sestara Marzano. Manje je poznato, međutim, kako je pregovore s kraljem Ferranteom vodio i najmlađi od sinova moćnoga bana Nikole (IV) Frankapana, Ivan Frankapan, koji se tijekom unutarobiteljskih borbi oko podjele patrimonija uz pomoć Venecije domogao vlasti nad Krkom i 1451. priznao njezinu vrhovnu vlast.⁵⁴ S obzirom na to da je prema prvotnom dogovoru o podjeli frankapanskog patrimonija Ivan trebao dobiti Bužane, oslanjanje na Veneciju mu se isprva višestruko isplatilo, donijevši mu samostalnu vlast nad najstarijim obiteljskim posjedom i sigurnost od daljnjih presizanja braće. Ipak, kako su ga s vremenom Mlečani podlagali sve čvršćoj kontroli, dok je na kopnu uslijed osmanskih provala iz Bosne situacija postala sve nestabilnija, Ivan je počeo tražiti načine kako bi proširio svoj posjed. Priliku za to prepoznao je 1468. godine u carskom dijelu Istre, gdje je, nastupajući po svemu sudeći u dogovoru s ugarskim kraljem Matijom, zauzeo neke poblize nepoznate utvrde i držao ih pune dvije godine, sve dok ga otamo nije izbacila vojska cara Fridrika III. (vl. 1440-1493). Te je posjede nastojao povratiti u ljeto 1473.

⁵¹ Imena dvojice starijih sinova (rođenih 1475, odnosno 1477. godine) nisu poznata, no u hrvatskoj se historiografiji često greškom kao jedan od njih navodi Juraj. Greška potječe od Ferde Šišića koji je kao Vlatkova sina identificirao „Jurja Vlatkovića, mladog plemića iz neretljanskog kraja“ („Georgius Vulatcovius nobilis adolescens e Narisio agro“), kako Ludovik Crijević Tuberon opisuje jednog od plemića poginulih u bitci na Kravskom polju 1493. godine; vidi ŠIŠIĆ 1937: 140-144 (osobito 141 i 143 bilj. 7). Ipak, taj Juraj Vlatković sasvim se sigurno može identificirati kao nećak Žarka i Tadije Vlatkovića, za kojeg je već ATANASOVSKI (1979: 143) ustvrdio na temelju dubrovačkih dokumenata da je umro između 16. travnja 1492. i 29. rujna 1494. — odnosno, znamo zahvaljujući Tuberonu, 9. rujna 1493. Valja uostalom upozoriti kako Tuberon svakog pripadnika roda Kosača kojeg spominje jasno identificira prezimenom „Cossicius“, što ne čini u slučaju Jurja; vidi TUBERO 2001: 312.

⁵² TOŠIĆ 2008: 164-170.

⁵³ O venecijanskim Kosačama, među kojima susrećemo imena Save, Stefana i Vlatice, ali i Ferrantea te Alfonsa-Sandaglia, vidi ATANASOVSKI 1979: 97 (bilj. 91) i 166-187; ČORALIĆ 2017.

⁵⁴ O Ivanu Frankapanu Krčkom vidi STRČIĆ 1998a; KLAJIĆ 1901: 219-292 (*passim*); GRGIN 2002: 81-115 (*passim*), 143-151, koji je prvi upozorio na te planove (93).

uz pomoć plaćenika unajmljenih u Italiji, no ponovno je pretrpio poraz. Iako su Mlečani svima jasno dali do znanja da neće dopustiti da ga se napadne na otoku, i njemu su oštro zaprijetili da ne izaziva više probleme na kopnu.⁵⁵ Čini se kako je upravo to dovelo do konačnog pucanja Ivanova odnosa s Venecijom i do stupanja u kontakt s napuljskim kraljem Ferranteom.

Ivan se pokušao vezati uz napuljskoga kralja Ferrantea preko sina Nikole, i to u dva navrata. O tim pokušajima danas znamo zahvaljujući Antoniju Vinciguerrri, prvom mletačkom providuru na otoku Krku nakon Ivanova svrgavanja, koji im je posvetio dio svojega izvještaja o krčkim prilikama.⁵⁶ Usprkos Vinciguerrrijoj želji da prikaže kneza Ivana u negativnom svjetlu i legitimira mletačku odluku da otok stavi pod svoju izravnu kontrolu, taj je izvještaj sastavljen ne samo na temelju usmenih svjedočanstava, nego i dokumenata koji su bili pohranjeni u arhivima u Veneciji i arhivu samog kneza Ivana na Krku.⁵⁷ Stoga, iako sami dokumenti na koje se Vinciguerra poziva pri opisivanju Ivanovih bračnih pregovora s kraljem Ferranteom nisu dosad identificirani,⁵⁸ način na koji opisuje njegove bolje dokumentarno posvjedočene aktivnosti — primjerice pokušaje širenja vlasti na područje Istre⁵⁹ — otkriva da nemamo razloga sumnjati u istinost njegovih navoda. Kako će se pokazati, postoji dovoljno drugih izvora koji potvrđuju Ivanove veze s napuljskim dvorom. Na kraju krajeva, Vinciguerrri je cilj bio mletačkoj političkoj eliti podastrijeti možda tendenciozan, no ipak točan i koristan izvještaj o događajima koji su joj u grubo i bili poznati.

Ivan se poput hrvatskih magnata na kopnu imao priliku upoznati s vanjskopoli-tičkim zaokretom napuljskoga dvora u listopadu 1472. godine. Tada su u Hrvatsku — nakon pet godina osmanskih provala koje su opustošile ne samo vlastelinstva hrvatskih magnata nego i carska i mletačka područja — zajedno stigli mletački, papinski i napuljski poslanik.⁶⁰ Bili su to redom: mletački humanist i prekaljeni

⁵⁵ Usp. CDCF: 2.125 (dok. 118); VINCIGUERRA 1876: 43.

⁵⁶ Za tekst poglavlja, preuzet iz izdanja Šime Ljubića, vidi Prilog 3.1.

⁵⁷ Vinciguerra je jedan od dvojice humanista koji su rekonstruirali povijest Frankapana na temelju dokumenata iz obiteljskih arhiva. Drugi je bio Šimun Kožičić Benja biskup modruški, s tim da je njegov govor, *De Corvatae desolatione*, imao naravno suprotan cilj, istaknuti zasluge roda za kršćanstvo; usp. ŠPOLJARIĆ 2016: 20-26. Uostalom, da Vinciguerra nije bez osnove prikazao Ivana Frankapana u negativnom svjetlu svjedoči i franjevac trećoredac Šimun Klimantović koji ga je smatrao zlim gospodinom kojeg je Bog kaznio „cića nepravde ku činaše v išuli“; usp. BRGLES, KAPETANOVIĆ 2014: 123.

⁵⁸ U potrazi za dokumentima prošao sam zaključke Senata i Vijeća desetorice za razdoblje od siječnja 1472. do prosinca 1476. godine, no nisam ovoj epizodi uspio naći spomena; usp. ASV, Consiglio di dieci, Deliberazioni miste, reg. 17-18; Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25-27; Senato, Deliberazioni, Mar, reg. 9-10.

⁵⁹ Na te dokumente upozorava Šime Ljubić u komentaru uz Vinciguerrri izvještaj; vidi VINCIGUERRA 1876: 42-43.

⁶⁰ Kako Ljubićeve *Listine* staju s 1469. godinom, izvori vezani uz ovo važno poslanstvo najvećim dijelom nisu dosad bili dostupni u tiskanom izdanju, stoga se donose u Prilogu 2, dok. 1-7.

diplomat Pietro Molin; apostolski protonotar Genovljanin Prospero Canillo, inače zemljak i čovjek od povjerenja pape Siksta i njegovih nećaka; te, po svemu sudeći, Anello Arcamone, napuljski ambasador u Veneciji.⁶¹ Zadatak je trojice poslanika bio okupiti međusobno zavađene hrvatske magnate na jednome mjestu i uvjeriti ih u nužnost pomirbe i organiziranja zajedničke obrane od provala.⁶² O tom poslanstvu danas znamo isključivo zahvaljujući mletačkim dokumentima, u kojima se naglašava kako su trojica poslanika u svakoj prilici pred hrvatskim magnatima morali nastupati zajedno. Ipak, dva izvora daju jasno naslutiti da je napuljski poslanik dobio i posebne upute i da je u Hrvatskoj, usporedno s proklamiranim ciljem zajedničkoga poslanstva, zastupao i interese napuljskoga kralja. Već krajem kolovoza 1472. piše Zaccaria Barbaro iz Napulja kako je za vrijeme njihovih razgovora o budućoj misiji Ferrante tražio da poslanici daju pripremiti kartu Hrvatske („uno desegno dei luochi“) „i to takvu iz koje bi i [on] mogao dobro razumjeti ta mjesta“ („et tale che anche sua Maestà potesse per quello ben intender quelli luochi“).⁶³ Je li takva karta doista i stigla na napuljski dvor, ne znamo, no interesima napuljskog dvora svjedoči također i činjenica da je krajem veljače 1473, svega mjesec-dva nakon što je primio vijesti o hrvatskim prilikama, Ferrante naložio Arcamoneu da od mletačke vlade traži dopuštenje za izvoz željeza iz Rijeke i Senja. Mlečani su kralju dopustili da otkupi određenu količinu željeza bez plaćanja dodatnih poreza, no isključivo u Veneciji, jasno mu pritom dajući do znanja da Mlečani u potpunosti kontroliraju trgovinu iz Rijeke i

⁶¹ O Molinu vidi KING 1986: 403-405. Genovljanin Prospero Canillo je zahvaljujući potpori pape i njegove obitelji kasnije postao biskupom; vidi BURCKARDUS 1906-1913: 2.20 (bilj. 8). Ime napuljskog poslanika se ne navodi, no da je riječ upravo o napuljskom ambasadoru u Veneciji Anellu Arcamoneu, sugerira činjenica da se između 16. listopada i 6. ožujka 1473. uopće ne spominje u zapisima Senata; usp. ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25, fol. 170v (ol. 160v); i Prilog 2.8. Dakle, Arcamone je vjerojatno oputovao u Rijeku zajedno s Molinom, koji je svoje upute i nalog za polazak dobio 10. listopada; usp. Prilog 2.4. O ambasadorima kralja Ferrantea vidi DOVER 2005; posebno str. 70-75 o Anellu Arcamoneu.

⁶² Ubrzo nakon što su poslanici otišli za Hrvatsku, Mlečani su sklopili savez s Uzunom Hasanom, vladarom Turkmena Bijele ovce, čija se vlast protezala Irakom i Perzijom. Početkom 1470-ih godine Uzun Hasan bio je glavni rival Osmanlija na Istoku i na njega se u Italiji 1472-73. gledalo kao novoga Timura, spasitelja kršćanstva koji će po uništenju Osmanlija i sam prihvatiti kršćanstvo. Poslanici su stoga dobili nove upute da pokušaju potaknuti bosanskog kralja i hrvatske magnate da iskoriste priliku i napadnu Osmanlije u Bosni. Vidi Prilog 2.6-7. Za širi kontekst vidi ŠPOLJARIĆ 2019a: 475-477.

⁶³ Usp. Prilog 2.3. Ferrante je tražio od Barbara da mu Mlečani odmah pošalju kartu tih krajeva ako je već imaju. Nije nemoguće da su Mlečani, s obzirom na projekt kartografiranja svojih teritorija započet prema odluci Vijeća desetorice iz 1460. godine, takvu kartu i imali — pogotovo ako uzmemo u obzir činjenicu da su se njihove posade 1469. nalazile u Senju i Modrušu te da su te krajeve smatrali strateški iznimno važnima. O nalogu Vijeća desetorice o kartografiranju teritorija imperija te najstarijoj sačuvanoj karti Hrvatske, s početka 16. stoljeća, vidi JURAN, BARZMAN, FARIĆIĆ 2019.

Senja i da njegovi ljudi ondje nemaju što tražiti.⁶⁴ Dok je zbog pojačanog osman-skog pritiska Venecija bila i spremna trpjeti uplitanje svojeg saveznika u prilike u južnoj Dalmaciji, takvo što nikako nije htjela dopustiti u sjevernoj Dalmaciji i na Kvarneru.

Dolazak napuljskoga poslanika i njegove aktivnosti u Hrvatskoj krajem 1472. Frankapanima su jasno nagovijestile Ferranteov snažniji vanjskopolitički nastup. A da njegovi signali nisu prošli bez odgovora pokazalo je vjenčanje Ferranteove starije kćeri, Eleonore Aragonske, i ferrarskoga vojvode Ercolea d'Estea koje se održalo pola godine kasnije u Ferrari. Eleonora je, vidjeli smo, u pratnji sestrične, amalfitanske vojvotkinje Marije Marzano, i drugih uglednih pripadnika napuljske elite, početkom lipnja 1473. bila svečano primljena u Rimu, gdje je zajedno s bosanskom kraljicom Katarinom bila u audijenciji kod pape Siksta. Opisi ferrarskih kroničara i službeni dokumenti vojvodskog dvora pokazuju kako Eleonorin doček u Ferrari 3. srpnja i vjenčanje koje je uslijedilo sljedeći dan nisu bili ništa manje spektakularni. Prema detaljnom popis uzvanika, njezinu su vjenčanju, osim mladenkinih napuljskih rođaka i pratnje te šire obitelji Este i njihovih plemenitih podanika, prisustvovali i brojni drugi ugledni gosti i poslanici iz svih krajeva Italije. No ono što je ovdje posebno bitno za naglasiti je da su među uzvanicima bili i sin kneza Ivana, Nikola Frankapan Krčki, te Stjepan Frankapan Modruški.⁶⁵ Stjepanova rodbinska veza s obitelji Este dobro je poznata, i o njegovim će kontaktima s ferrarskim dvorom biti više riječi u sljedećem dijelu ovoga rada. Manje je poznato, međutim, kako je i Ivan Frankapan Krčki — dobrim dijelom zahvaljajući svojem familijaru i potknežinu, ferrarskom plemiću Ugu Ariostu⁶⁶ — održavao blizak odnos s Ercoleovim prethodnikom Borsom (vl. 1450-1471), na čijem je dvoru krajem 1460-ih neko vrijeme, kako otkriva Vinciguerra, proveo

⁶⁴ Usp. Prilog 2.8-9. Vidi i GRGIN 2002: 194.

⁶⁵ GANDINI 2008: 121-122: „Schatole che se sono dispensate con le confezioni delle noze duchale chomo de soto serà notato a chapitolo per chapitolo, videlicet: [...] Magnifico conte Nicolò da Signa et ambasciatori del signor Costanzo de Pexaro in chaxa de lo spettabile Francesco Ariosto. [...] Conte Stefano da Signa in chaxa del conte Antonio dal Sagrado.“

⁶⁶ Ugo Ariosto je bio član istoga roda u kojem se 1474. rodio slavni Ludovico, autor *Bijesnoga Orlando*. Uga susrećemo kao Ivanova poslanika još 1455. godine kod napuljskoga kralja Alfonsa, a, kako otkriva Vinciguerra, inače je služio kao Ivanov potknežin na Krku; usp. CDCF: 2.12-13 (dok. 13); VINCIGUERRA 1876: 84. Ovim dvama objavljenim podacima možemo pribrojiti izvještaj ferrarskog ambasadora u Veneciji, Giovannija Ludovica Marchesija, od 10. kolovoza 1469. godine, u kojem Marchesi odgovara markizu Borsu kako je njegova pisma za kneza Ivana i Uga Ariosta predao Ivanovu kancelaru; usp. ASM, ASE, Cancelleria Ducale Estense, Carteggio Ambasciatori, Venezia, b. 1, 12-1-72: „Le littere che V. Ex. mi ha remesse al conte Giovanni da Segna et a misser Ugo di Ariosti ho consegnate in mane del cancelliero di quello signore che ora se trova qui, che per un messo proprio hier sira le mandò al suo viaggio.“ O vezama Frankapana Krčkih i ferrarskih Ariosta govori naposljetku činjenica da je Ivanov sin Nikola po dolasku u Ferraru na vjenčanje 1473. bio smješten u kući humanista Francesca Ariosta, zajedno s poslasticima Costanza Sforze; vidi prethodnu bilješku.

upravo i mladi Nikola.⁶⁷ No osim što su na vjenčanje u Ferraru stigli iskazati čast vojvodi uz čiju su obitelj već desetljećima bili blisko vezani, krčki i modruški Frankapan su time jasno pokazali i ambiciju vezanja uz napuljski dvor. Eleonorin petotjedni kortež od Napulja do Ferrare bio je detaljno koreografirana i nadaleko oglašena demonstracija političke moći i prestiža aragonske dinastije, a njezin brak predstavljao je svojevrsni kamen temeljac nove strukture bračnih savezništava koju je Ferrante krenuo podizati.⁶⁸ To izvrsno pokazuje primjer Costanza Sforze Pesarskog koji je dva mjeseca nakon povratka svojih poslanika iz Ferrare otputovao u Napulj i ondje započeo pregovore o svojoj ženidbi za šesnaestogodišnju Cubellu Marzano.⁶⁹ Vjerojatno su, dakle, upravo na ferrarskom vjenčanju u srpnju 1473. godine i krčki i modruški Frankapani počeli ozbiljnije razmatrati ideju bračnoga povezivanja s aragonskom dinastijom.

Prema Vinciguerra izravne kontakte između Krka i napuljskog dvora inicirao je knez Ivan kad je na napuljski dvor poslao stanovitog Alvisa Medeija, zajedno s jastrebiga, relativno čestim darom u diplomatskim protokolima renesansne Italije, ali darom koji je bio posebno namijenjen kralju Ferranteu, nadaleko poznatom kao strastvenom ljubitelju lova i sokolarstva.⁷⁰ Iako Vinciguerra tvrdi kako je Ivan javno govorio da je spreman prodati otok, čini se ipak kako je knežev plan bio zamijeniti mletačko vrhovništvo napuljskim. Ferrante je Medeiju predao pismo sa svojom ponudom i detaljno razrađenim planom. Obećao je naime da će mladome Nikoli naći mjesto u svojoj službi s godišnjom stipendijom od 300 dukata, a, kada stigne u Napulj, i dostojnu mladenku, pri čemu se s obzirom na status Krčkih, vjerojatno radilo o nekoj od tada neudanih sestara Marzano. Budući da je Ivan bio podanik Mlečana, a Ferrante i dalje nominalno njihov saveznik, akcija je bila planirana u strogoj tajnosti. Nikola je prvo trebao biti ponovno poslan na dvor Ercolea d'Estea u Ferraru, i tek je nakon nekog vremena trebao odande oprezno prijeći u Napulj. Na kraju je cijeli plan pomrsio Francesco Morosini, zapovjednik mletačke vojničke posade u Zadru, koji je, čini se, uhvatio Medeija na povratku prema Krku i domogao se

⁶⁷ Usp. Prilog 3.1. Ivan Frankapan nije osobno prisustvovao vjenčanju jer je u ljeto 1473. ratovao u Istri; vidi gore.

⁶⁸ PRISCO 2020.

⁶⁹ AMBROGIANI 2003: 74-75. Ti su se pregovori nakon toga odužili više mjeseci.

⁷⁰ Na sličan su način i medičjskom papi Lavu X. (vl. 1513-1521), strastvenom lovcu, vladari i magnati redovito poklanjali pse, jastrebe i sokole; vidi KRUSE 1993: 252-253. Veliki komornik napuljskoga dvora, Inigo d'Avalos, jedan od svjedoka, vidjeli smo, sklapanja ugovora o braku koji su potpisali Ferrante u ime Margherite Marzano i Nikola Testa u ime hercega Vlatka, napisao je dva traktata o sokolarstvu; vidi LUPIS 1975. Zaludenost Ferrantea i njegova kruga lovom i sokolarstvom posebno je frustrirala Zaccariju Barbara, koji je u vrijeme najosjetljivijih pregovora koji su zahtijevali brzi kraljev odgovor bio prisiljen ga tražiti po lovištima prilično udaljenima iz grada; vidi BARBARO 1994: 16.

Ferranteova pisma.⁷¹ Nakon što je Morosini sam riješio situaciju teško ukorivši krčkog kneza, potomjem je tek preostalo preko ferrarskoga dvora javiti Ferranteu kako odustaje od cijeloga plana, no i dalje mu iskazujući vjernost. Ferranteovo je pismo, na osnovi kojeg je najvećim dijelom Vinciguerra i rekonstruirao ovu epizodu, bilo pohranjeno pri Vijeću desetorice u Veneciji.

Nažalost, Vinciguerra ne donosi točne datume kad se točno to sve zbilo, a spomena cijelom slučaju nema u raspravama ni Vijeća desetorice ni Senata.⁷² Ipak, dogodilo se sasvim sigurno nakon ferrarskog vjenčanja, na samom kraju 1473. ili tijekom 1474. godine. Naime, da se nije dogodilo ranije, može se naslutiti iz činjenice da je u prosincu 1473. Ivan Frankapan bez ikakva ustručavanja poslao svojega poslanika u Veneciju kako bi tražio zajam radi otkupljivanja Senja od kralja Matije. Iako je već tada zbog problema koje je prethodno ljeto opet stvorio u Istri bio doživljavan kao problematičan podanik i zahtjev mu je gotovo jednoglasno bio odbijen, Ivan sasvim sigurno uopće ne bi izašao pred Senat s takvim prijedlogom da je u tom trenutku bila otkrivena njegova prepiska s Ferranteom.⁷³ S druge strane, čini se da se to nije dogodilo nakon dogovaranja napuljsko-ugarskog bračnog saveza u rujnu 1474. — ili barem ne mnogo kasnije nakon toga — jer, kako će se vidjeti niže, upravo je sklapanje tog saveza prema Vinciguerra potaknulo Ivana da se po drugi put pokuša povezati s Ferranteom.

Ako smjestimo ovu epizodu u širi kontekst tadašnjih napuljsko-mletačkih odnosa 1474. godine, to je vrijeme rastućih napetosti i postupnog pucanja njihova protuturskog saveza, koje je uslijedilo zbog međusobnih borbi oko otoka Cipra po smrti tamošnjeg kralja Jakova II. (vl. 1463-1473). Kao što je poznato, na Cipru je Ferrante podupro tzv. katalonsku stranku koja je u studenom 1473. čak izvela prevrat, pokušavši svrgnuti kraljicu mletačkog podrijetla Caterinu Cornaro i zamijeniti je Jakovljevom izvanbračnom kćeri Carlom, zaručnicom Ferranteova izvanbračnog sina Alfonsa. Suočen s nemogućnošću da parira Mlečanima na moru, Ferrante je naposljetku ipak odustao od slanja veće vojne pomoći i prevrat je uz pomoć mletačke flote brzo ugušen.⁷⁴ Međutim, odnosi između Venecije i Napulja

⁷¹ Alvise Medei se, čini se, spominje na još jednom mjestu u Vinciguerrinom izvještaju gdje se otkriva da je živio na Krku i 1481. godine; usp. VINCIGUERRA 1876: 82. Francesco Morosini je inače posvjedočen u zadarskim bilježničkim spisima i početkom 1471. i krajem 1473. godine; usp. PRAGA 1930: 87; PRAGA 1935: 319.

⁷² Vidi gore bilj. 58.

⁷³ Usp. Prilog 3.2. Ivanov poslanik je dugo uvjeravao Senat kako je knezu to ponudila majka kralja Matije, Elizabeta Szilágyi, a tvrdio je kako će koštati nešto manje nego što je Senat za grad svojedobno ponudio kralju. Nije jasno je li poslanik mislio na to kad su nakon kraljevog osvajanja Senja Mlečani htjeli dati Frankapanima 10.000 dukata da ga odmah pokušaju otkupiti nazad (usp. GRGIN 2002: 104-105), ili se radi o nekoj kasnijoj pobliže nepoznatoj ponudi. Mlečani su tvrdnje Ivanova poslanika smatrali neistinitima, što one vjerojatno i jesu bile, ali donekle sličnu posredničku ulogu kraljeva je majka igrala u proglašenju Nikole Iločkog bosanskim kraljem; usp. SALIHOVIĆ 2016: 58.

⁷⁴ O borbi za vlast između katalonske i promletačke stranke nakon smrti Jakova II. vidi DA FILIPPO 2011: 216-232; HILL 1948: 657-710.

bili su nepovratno narušeni, a Ferranteovo daljnje spletkarenje protiv svojega nominalnog saveznika, kako na Cipru tako i u drugim pitanjima, nagnalo je naposljetku Mlečane da u lipnju 1475. povuku svojega ambasadora iz Napulja. Kako su Mlečani tom prilikom odgovorili milanskom ambasadoru, nakon što im je ovaj razotkrio Ferranteov pokušaj da minira sklapanje njihova saveza, bilo je jasno „da će kralj uznemiravati [njihove] države na koji god način može, ali i da ono što nema moći učiniti otvoreno, on neće nikad uspjeti postići spletkama i zavjerama.“⁷⁵ Za Ferrantea je ponuda Ivana Krčkog predstavljala još jednu, iako, naravno, mnogo manju priliku za razračunavanje s dojučerašnjim saveznikom i nagrivanje njegova mediteranskog imperija.

Ivanovi su planovi, već je spomenuto, dobili novi vjetar u leđa nakon što je u rujnu 1474. postignut dogovor o braku između ugarskoga kralja Matije i Ferranteove druge kćeri Beatrice. Kako je to sročio Vinciguerra, Ivan je tada počeo računati da će, povezujući se s Ferranteom, osigurati podršku ne samo tasta u Napulju, nego i njegova zeta u Budimu. On je stoga opet u rujnu 1476. uputio svoga, ovaj put nepoznatog, poslanika u Napulj na prvi dio svadbenih svečanosti kraljevskoga para. Ondje je taj poslanik, opet uz posredovanje Ferranteova prvog zeta, ferrarskog vojvode Ercolea d'Estea, nagovarao kralja da od Matije traži da Aragoncima prepusti Senj kako bi mu na taj način uspješnije mogli priteći u pomoć protiv neprijatelja, Turaka ali, nadao se knez Ivan, i Venecije. Bio je to manje-više isti plan kao i onaj koji je zagovarao Nikola Testa u ime hercega Vlatka kad je 1473. tražio od Ferrantea da pošalje jednog od svojih sinova da osvoji Dubrovnik, te kao i onaj koji je još 1466. nastojao ostvariti Vladislav Kosača, kad je prepustio Ferranteu svoje utvrde na Cetini: u sva su tri slučaja ilirski magnati nastojali privoljeti napuljskoga kralja da stvori mostobran u njihovoj blizini iz kojega će im moći pružiti pomoć u zbacivanju vrhovne vlasti njihovih dotadašnjih vladara i potiskivanju njihovih lokalnih rivala. Da se 1476. o predaji Senja Aragoncima doista i razgovaralo između Ferrantea i Matije, potvrđuje činjenica kako su vrlo brzo nakon drugog dijela svadbenih svečanosti u Budimu, gdje je znakovito također bio prisutan Ivanov poslanik, kružile glasine kako je Matija već predao Senj Ferranteovu najmlađem sinu, šesnaestogodišnjem Francescu, koji je i sam 1476.

⁷⁵ ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 27, fol. 32v-33r (ol. 20v-21r): „Orator illustrissimi domini ducis Mediolani litteras ostendit Francisci Maleta oratoris ex Neapoli ad ipsum illustrissimum dominum multa narrantes de singulari molestia et impatientia regis ob nostrum fedus. [...] Eidem igitur oratori dicatur sic, quod rex nihil novi nihilque inexpectati a nobis facit si egerime fert amicitiam nostram, quam, ut in dies, vires et robur augescentem videt, augetur illius molestia et tristitia non valentis eam moderare, sed tanquam imarum plenus eam ex omni parte defundit et cum illustrissimo domino duce et nobiscum quottidie tentat id quod ei minime est pro voto successurum. Excellencia sua omnia nobiscum communicat et nos omnia secum, quibus ambo possumus valde perspicue intelligere *regem predictum turbaturum status nostros si qua posset via, et quod aperte viribus non valet neque valebit unquam artibus et insidiis.*“ (istaknuo L. Š.)

sa sestrom bio poslan na ugarski dvor.⁷⁶ S napuljskom posadom i flotom u Senju — koja bi s potporom aragonske flote nakon dogovaranja aragonsko-napuljskog bračnog saveza 1476. parirala mletačkoj — Ivanu su se snovi o zbacivanju mletačkog vrhovništva doista i mogli činiti ostvarivima.⁷⁷

Bitno je istaknuti kako je i drugi Ivanov pokušaj uključivao ideju bračnog saveza Frankapana Krčkih s napuljskim dvorom. No budući da zbog mletačkog pritiska sina Nikolu više nije mogao poslati u Ferraru ili Napulj, Ivan ga je pokušao oženiti za kćer Federica da Montefeltra, nastojeći se tako povezati s Ferranteom, kako to kaže Vinciguerra, „na manje sumnjiv način“ („cum modo mem suspecto“). Naime dvije je godine ranije, Federico da Montefeltro, grof Urbina te iznimno sposoban i cijenjen kondotjer, zbog svoje nepokolebljive odanosti aragonskoj dinastiji dogovorom kralja Ferrantea i pape Siksta bio imenovan vrhovnim zapovjednikom i papinskih i napuljskih snaga te uzdignut na rang vojvode. Tim je istim dogovorom Ferrante zaručio svoju dvogodišnju kćer Lucreziju za Federicova dvogodišnjeg sina Guidobalda, dok je oko Urbina organizirao mini-savez vikarijata Marki i Romagne kao svojevrsnu napuljsku Malu Antantu uperenu protiv Mlečana. Sklapanju su toga saveza, pak, izvrsno poslužile Federicove brojne kćeri poučavane tih godina za okolne vikare, koji su pritom bili unovačeni kao kondotjeri u napuljskoj vojsci u sklopu koje su odgovarali Federicu.⁷⁸ Je li o braku kneza Nikole za jednu od Montefeltrovih kćeri te o Ivanovu pridruživanju tomu malom savezu raspravljao poslanik Krčkih već tijekom svadbenih svečanosti u Napulju i je li Ferrante u njoj posredovao, ne znamo, no u svakom slučaju urbinski je vojvoda odbacio tu ideju kako se ne bi zamjerio Veneciji.⁷⁹

Svoju silnu želju da postane, kako to Vinciguerra kaže, „čovjekom kralja Ferrantea“ („homo del re Ferdinando“) Ivan tako nikada nije uspio ostvariti. Preostalih godina koje je proveo na Krku bezuspješno je pokušavao udati kćer Katarinu za poblize nepoznatog rođaka kralja Matije, no ozbiljno se preračunao 1479. godine kad je po smrti brata Martina Frankapana zauzeo njegove posjede

⁷⁶ MDE: 2.350-351 (dok. 242); usp. GRGIN 2002: 256 (bilj. 415).

⁷⁷ Agresivniji nastup napuljske flote na Jadranu najviše je došao do izražaja 1483. i 1484. kad je tijekom Rata za Ferraru u dva navrata napala mletačku Korčulu, o čemu vidi rad Fabiana Kümmlera u ovome zborniku.

⁷⁸ Federico je najstariju kćer Elisabettu 1475. udao za Roberta Malatestu vladara Riminija, a Giovannu za mladog papinog nećaka Giovannija della Roverea, kojeg je 1474. papa imenovao vikarom Senigallije i Mondavija. Costanzo Sforza je 1475. oženio Ferranteovu nećakinju Cubellu Marzano i zahvaljavajući Federicovu zalaganju. I Malatesta i Sforza su pritom dobili ugovore o službi u napuljskoj vojsci, no kralj im je jasno dao do znanja da obojica odgovaraju Federicu da Montefeltru; vidi CLOUGH 1992: 121-144. O ženama obitelji Montefeltro vidi CLOUGH 1996.

⁷⁹ Vinciguerra ne govori kojoj se od šestero Montefeltrovih kćeri nadao kao snahi, no s obzirom na godine i bračni status vjerojatno se radilo o Costanzi, koja se 1480. udala za Antonella Sanseverina, velikog admirala Napuljskog Kraljevstva; usp. CLOUGH 1992: 143.

u Vinodolu koji su imali pripasti kralju. U kolopletu događaja koji su uslijedili nakon intervencije kraljevske vojske, kako u Vinodolu tako i na Krku, Mlečani su Ivana svrgnuli s vlasti koju je ostatak života bezuspješno nastojao povratiti. O tome, pak, što se nakon 1481. godine dogodilo s Ivanovim sinom Nikolom, u čiji je brak otac polagao toliko nade, u historiografiji dosad nije bilo riječi. No kako otkriva ferrarski kroničar Girolamo Ferrarini, završio je opet u Ferrari, kao dvorjanin Sigismonda d'Estea, brata i čovjeka od najvećeg povjerenja vojvode Ercolea, u čijoj službi je i umro u ljeti 1485. godine, utopivši se u moru za vrijeme plovidbe u rodnu „Skjajoniju.“⁸⁰ S njegovom smrću, te smrću njegova oca pola godine kasnije, nestalo je krčke grane Frankapana.⁸¹

3. Stjepan Frankapan Modruški u potrazi za suprugom za sina Bernardina

Brak Bernardina Frankapana Modruškog i Luise Marzano sklopljen je u ljeto 1476. u Napulju, netom uoči svadbenih svečanosti Ferranteove kćeri Beatrice Aragonske i ugarskog kralja Matije Korvina. U hrvatskoj historiografiji postoji još od Ivana Kukuljevića Sakcinskog i Vjekoslava Klaića ustaljena priča o tome kako je do toga braka došlo. Bio je to, smatrali su oni, plod avanture mladoga sina moćnoga modruškog kneza koji je u Napulj stigao kao član Matijina svečanog poslanstva poslanog po novu kraljicu i koji se ondje zaljubio u kraljevu nećakinja.⁸² Već sve što je ovdje izloženo o pregovorima hercega Vlatka i kneza Ivana s napuljskim dvorom sugerira da je takva interpretacija u potpunosti neodrživa. Ti brakovi nisu bili plodovi ljubavnih zanosa, nego političkih odluka, a sklapali su se nakon dugih pregovora. Isti je slučaj bio i s Frankapanima Modruškim.

Danas uvriježena interpretacija o tome kako je došlo do braka Bernardina Frankapana i Luise Marzano počiva dobrim dijelom na pogrešnom shvaćanju odnosa Frankapana Modruških i ugarskog dvora u prvoj polovici 1470-ih.⁸³ Naime, dobro

⁸⁰ FERRARINI 2006: 226 (rujan 1485): „Novelle de Nicolò da Segna anegato. Nota che è circha 8 di che vene novelle verissime como Nicolò da Segna, cortesano di messer Sigismondo da Este, se era anegato nel mare in le parte di Schiavonia, volendo fare pasazo per mare in dicto luoch. Et è vero.“ Nikola je na ferrarskom dvoru možda završio ili već 1480-1481. po svrgavanju oca s vlasti, ili pak 1483-1484. kad su Ivan i ostali Frankapani tijekom Rata za Ferraru pristupili protumletačkoj ligi; vidi KLAJČ 1901: 289-290. Dokumentima koje citira Klaić o Frankapanima i Ratu za Ferraru valja pridodati to da su, kako otkriva prepiska Ercolea d'Estea i Ferranteova sina Alfonsa vojvode kalabrijskog iz prosinca 1483, Frankapani pristupili ligi upravo preko ferrarskog dvora; vidi FIGLIUOLO 2012: 220-221 (dok. 248) i 246-247 (dok. 280).

⁸¹ Kako otkriva Vinciguerra, Ivanov je stariji sin Anž još ranije umro u službi kralja Matije; usp. VINCIGUERRA 1876: 42-43. Ivanova kćer Katarina se 1480. s majkom Elizabetom preselila u Veneciju i ondje dvaput udavala prije smrti.

⁸² KUKULJEVIĆ SAKCINSKI 1885: 9; KLAJČ 1901: 267-268. Usp. i KRUIHEK 2006: 194-195.

⁸³ O Stjepanu Frankapanu Modruškom vidi STRČIĆ 1998b; KLAJČ 1901: 219-296 (*passim*); GRGIN 2002: 81-115 (*passim*).

je poznato kako je Stjepan Frankapan pao u nemilost dvora 1464. godine, kad je Matija protjerao njegova štićenika i bliskog suradnika Nikolu biskupa modruškog iz kraljevstva, a njega samog smijenio s položaja hrvatsko-dalmatinskog bana. Odnosi su se posebno zahladili nakon 1468-1469. godine, kada se nakon Matijina nereagiranja na prve provale Osmanlija u Hrvatsku, Stjepan obratio Veneciji i caru Fridriku III. za pomoć. Prisutnost mletačkih posada u Senju i Modrušu, te Stjepanova suradnja s carem, na čiji je dvor poslao i tada šesnaestogodišnjega sina Bernardina, bili su, kako je pokazao Borislav Grgin, ključni razlozi koji su kralja Matiju i potaknuli da u jesen 1469. godine napadne Frankapanane i oduzme im Senj.⁸⁴ Diplomatski izvještaji sugeriraju kako se ubrzo nakon toga, na sastanku u Beču u veljači 1470, knez Stjepan pomirio s Matijom, koji mu je obećao vratiti njegov dio senjskih prihoda. Zbog potpunog nedostatka objavljenih izvora o tome što se s Frankapanima Modruškim događalo u prvoj polovici 1470-ih u hrvatskoj se historiografiji ustalilo tvrditi kako je već tada knez postao kraljevim najvjernijim magnatom u Hrvatskoj.⁸⁵

Ipak, u stvarnosti, nakon bečkog sastanka u veljači 1470. u odnosu između Stjepana Frankapana Modruškog i kralja Matije nije se promijenilo gotovo ništa. Osmanlije su i dalje poduzimali godišnje pljačkaške pohode kroz Hrvatsku i prodirali i u carski i mletački teritorij — 1472. godine čak u tri navrata — a kralj se Matija sve do 1474. i dalje nije bavio južnim granicama. Što se tiče Stjepana, usprkos obećanjima iz Beča, on svoj dio Senja nikad nije dobio, a iz očaja i nezadovoljstva kraljevim postupcima nastavio je i dalje održavati kontakte s talijanskim dvorovima, s Venecijom, s papinskom kurijom, sa svojotom u Ferrari, a naposljetku i s kraljem Ferranteom. Razlika je bila jedino u tome što je nakon 1470. Stjepan iz straha od ponovne kraljeve odmazde bio oprezniji u tome dokle je bio spreman ići. To izvrsno ilustrira dosad nepoznati izvještaj Prisciana Priscianija, ferrarskog ambasadora u Veneciji, od 10. lipnja 1470, iz kojeg saznajemo kako je Stjepan stigao u Veneciju s namjerom da razgovara o svojim problemima sa šogorom, ferrarskim markizom Borsom. No u tim prvim mjesecima nakon kraljeva osvajanja Senja, Stjepan se bojao ne samo posjetiti Borsa u Ferrari nego mu i išta pisati, stoga ga je molio da se na jedan dan nađu u tajnosti Padovi ili u obližnjim termama.⁸⁶ Koliko su sumnjivi u kraljevim očima bili kontakti hrvatskih magnata s talijanskim dvorovima potvrđuju i upute koje su Mlečani početkom veljače 1473, odmah nakon zajedničke mletačko-papinsko-napuljske misije u Hrvatskoj, poslali Alviseu

⁸⁴ GRGIN 2002: 99-105.

⁸⁵ KLAJIĆ 1901: 263; GRGIN 2002: 105. Za dva izvora o pomirbi vidi MDE: 2.167-171 (dok. 115-116).

⁸⁶ Usp. Prilog 3.3. Što je Stjepan tražio od Borsa i što se iz toga svega razvilo detaljnije ću raspraviti na drugom mjestu. Stjepan je i 1465. molio Borsa da ga preporuča Mlečanima; usp. MDE 1.312 (dok. 191).

Sagundinu, svome ambasadoru u Budimu. Sagundino, koji se mjesec dana ranije požalio svojoj vladi kako su mu prethodne upute stigle otvorene, trebao je uvjeriti kralja da razne informacije koje su dospjele do njega nisu točne, te da niti jedan od poslanika nije nudio da se u Hrvatskoj postavi 1000 vojnika i 1000 konjanika, nego da su to tražili upravo očajni hrvatski magnati.⁸⁷ Iz dokumenata vezanih uz to poslanstvo, ali i brojnih drugih izvora, može se vidjeti kako je upravo rivalstvo kršćanskih sila dodatno pogoršavalo međusobne zavade hrvatskih magnata i priječilo organiziranje njihova zajedničkog otpora Osmanlijama — ništa drugačije no što je to bio slučaj i drugdje, u Hercegovoj zemlji, a ranije i u Albaniji.⁸⁸ To je rivalstvo naposljetku dovelo do stvaranja nekoliko lokalnih frakcija: jedni su se hrvatski magnati, poput Ivana Kurjakovića i Petra Zrinskog, svrstali uz netom imenovanog ugarskog kralja Bosne, Nikolu Iločkog; drugi su se, poput, čini se, Martina Frankapana, na kojeg je posebno mletački Senat uputio svoga poslanika Pietra Molina, više nadali pomoći Venecije;⁸⁹ a najugledniji se pak među njima, Stjepan Frankapan Modruški, poput svoga brata pod mletačkom vlašću na Krku, počeo sve više zanositi idejom o napuljskoj intervenciji.

Dolazak napuljskog poslanika u Hrvatsku krajem 1472. te ferrarsko vjenčanje u srpnju 1473. igrali su, vidjeli smo, važnu ulogu u Ferranteovu privlačenju krčkih i modruških Frankapana. Vjerojatno je upravo u Ferrari Stjepan po prvi put počeo razmatrati ideju o braku svoga sina Bernardina za jednu od sestara Marzano.⁹⁰ Snažan zagovornik te ideje sasvim je sigurno bio i njegov bliski suradnik, modruški biskup Nikola u Rimu, koji je, vidjeli smo, nekoliko mjeseci ranije igrao jednu od ključnih uloga u bračnim pregovorima između napuljskog dvora i hercega Vlatka Kosače. Ipak, teško je vjerovati da se Stjepan poput brata Ivana već krajem 1473. ili u prvoj polovici 1474. odlučio ući u bračne pregovore s napuljskim dvorom. Bračna veza s još uvijek sumnjivim napuljskim kraljem i pristajanje uz ideju obnove Bosanskoga Kraljevstva pod njegovim protektoratom sasvim bi sigurno Stjepana izložilo ponovnoj kažnjeničkoj ekspediciji kralja Matije. Modruški je knez stoga Ferranteovu ponudu odlučio prihvatiti tek nakon što je došlo do potpunog zaokreta u napuljsko-ugarskim odnosima, kad je u kasno ljeto 1474.

⁸⁷ Usp. Prilog 2.7.

⁸⁸ Usp. SCHMITT 2017.

⁸⁹ Usp. Prilog 2.5-6. Nije nevažno da se prilikom napada kraljevske vojske na Frankapane 1469. Martin Frankapan, za razliku od primjerice brata Stjepana, sklonio u Veneciju; usp. KLAJČ 1901: 262.

⁹⁰ Usp. bilj. 65. Stjepan je u lipnju 1473, očito na putu za vjenčanje u Ferraru, pisao i Mlečanima o novoj provali Osmanlija u Hrvatsku; usp. ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 26, fol. 31r (ol. 21r): „Die XXVIII Iunii. Locumtenenti nostro Patrie Fori Iulii. Per litteras comitis Stefani de Frangiapanibus, quarum exemplum mittimus presentibus introclusum, certiores facti sumus Turcos ex Bossina in Crovatiam descendisse venturos, ut dubitari potest, ulterius ad damna sive nostra sive vicinorum.“

dogovoren brak Beatrice Aragonske i kralja Matije. Tek nakon što je Ferrante postao Matijinim saveznikom i pristao odreći se titule ugarskog kralja i vladarskih pretenzija na istočnoj jadranskoj obali, više nije bilo nikakvih prepreka sklapanju Bernardinova braka za kraljevu nećakinju. Štoviše, taj je brak sada nudio ne samo mogućnost vojne i političke podrške napuljskoga dvora, nego, što je Stjepanu bilo još važnije, i snažnog zagovornika na ugarskom u liku kraljice Beatrice.

Ono što znamo o bračnim pregovorima Vlatka Kosače i Ivana Frankapana s kraljem Ferranteom jasno pokazuje da se Bernardin nije samo tek tako mogao pojaviti u Napulju u rujnu 1476. na dan svojeg vjenčanja. Bilo je više važnih pitanja — o izboru mladenke, o plaćanju miraza, o modalitetima kraljeve potpore — koja su morala biti riješena prije samog sklapanja braka, a o njima je pregovore morao voditi nepoznati poslanik Modruških u Napulju, krajem 1474. ili 1475. godine. O tim pregovorima danas nemamo nikakvih konkretnih podataka, no ipak se dva zaključka mogu iznijeti. Prvo, kao i u slučaju Vlatkova braka za Margheritu Marzano, postojala je kanonska prepreka i Bernardinovu braku za Luisu Marzano. Kao što je istaknuo Szabolcs de Vajay, Bernardin i Luisa su preko Esteovih bili u četvrtom koljenu srodstva, tako da su u teoriji trebali dobiti papinsku dispenu za sklapanje braka.⁹¹ To bi značilo da je poslanik Modruških, kao i Nikola Testa, dogovorivši brak u Napulju morao posjetiti i Rim, gdje su knezu Bernardinu takvu dispenu vrlo lako mogli osigurati Nikola Modruški ili napuljski kardinal Oliviero Carafa. Drugo, s obzirom na to da se Ferrante 1474. bio obvezao Matiji platiti golemi miraz od 200.000 dukata za kćer Beatricu,⁹² nema sumnje da je mladi Bernardin, poput hercega Vlatka, bio prisiljen sam platiti mladenkin miraz. Jer, koliko god da je obnavljanje kontakata s nekadašnjim klijentima svojega oca Ferranteu bilo korisno s obzirom na njegovo isprva tinjajuće, a potom i rasplamsalo rivalstvo s Venecijom, ti su brakovi ipak bili potrebni hercegu Vlatku, a još više i Frankapanima Modruškim.

Ovdje je potrebno detaljnije analizirati izvor vezan uz Bernardinove bračne pregovore koji je, smatram, već dugo pogrešno interpretiran. Naime, još je Ivan Kukuljević Sakcinski upozorio kako je uoči puta u Napulj 1476. godine Bernardin boravio kod goričkoga grofa Leonharda. Budući da je bio izabran za člana kraljeva poslanstva koje je trebalo ići po Matijinu nevjestu u Napulj — barem je to tako smatrao Kukuljević — Bernardin je otišao grofu Leonhardu i od njega, „da se u tudjini kao velmoža hrvatski pokaže u što sjajnijoj slici“, posudio „dragocjeno sedlo, mač i druge skupocjene nakite, vriedne punih 5.000 ugarskih dukata“.⁹³

⁹¹ DE VAJAY 1999: 556 (bilj. 21) i 557.

⁹² Od toga je 170.000 dukata trebalo biti u gotovini, a 30.000 u nakitu; vidi BERZEVICZY 1931: 57-58. Treba upozoriti i na to da se, dogovorivši 1476. vlastiti brak za svoju sestričnu, Ivanu Aragonsku, Ferrante obvezao stricu/tastu da će na ime uzmirazja budućoj supruzi staviti na raspolaganje godišnje prihode od 25.000 dukata; usp. WOOD 2020: 176.

⁹³ KUKULJEVIĆ SAKCINSKI 1885: 9; vidi i KLAJIĆ 1901: 267-268; KRUIHEK 2006: 194-195.

Kukuljević nije naveo izvor na temelju kojeg je izveo takav zaključak, no na njega su dvadesetak godina kasnije upozorili Lajos Thallóczy i Samu Barabás u diplomatičkom zborniku knezova Frankapana. Posrijedi je ustvari vrlo kratak sažetak iz inventara arhiva grofova Goričkih s početka 16. stoljeća koji opisuje danas po svemu sudeći izgubljeni izvorni dokument iz 1476. godine kao „ain schuldbrief von graf Bernhardin von Frangepan auf graf Leonharden umb etliche klainet für fünftausend ducaten“.⁹⁴ Istovremeno, Kukuljević je u drugom svesku tada svježe izašle serije diplomatskih izvora iz doba kralja Matije (*Magyar diplomacziak emlékek Mátyás király korából*) našao ne samo tekst povelje koju je Bernardinu u Napulju izdao kralj Ferrante, o kojoj će biti nešto više riječi niže, nego i pismo Pétra Gheze o tome kako se neki plemići kraljeva poslanstva „pripremaju nositi sa sobom vojnu opremu kako bi se pokazali u Napulju na slavlju.“⁹⁵ Spajanjem tih dvaju izvora „neke dragocjenosti“ („etliche klainet“) iz inventara arhiva Goričkih su kod Kukuljevića postale „dragocjeno sedlo, mač i drugi skupocjeni nakiti“ vrijedni 5.000 dukata, koje je Bernardin kao jedan od poslanika nosio sa sobom kako bi se predstavio na kraljevskom dvoru. Ipak, gore spomenuti sažetak treba, smatram, drugačije protumačiti. Naime, ako uzmemo u obzir ne samo njegovu dvo-smislenost, nego i ono što je dosad rečeno o pregovorima Frankapana Modruških i napuljskog dvora, čini se kako je taj *schuldbrief* (zadužnica, potvrda o dugu) u stvarnosti bio zalog, odnosno, kako „neke dragocjenosti“ Bernardin nije posudio, nego založio, i to u zamjenu za 5.000 dukata gotova novca.⁹⁶ Frankapani su u trenucima kad im je bila potrebna gotovina znali založiti svoje posjede i imovinu kod magnata Carstva, a da je upravo to i Bernardin učinio u ovom slučaju kod Leonharda Goričkog, ne iznenađuje ako znamo da je poput hercega Vlatka morao na dan svojega vjenčanja mladenki predati miraz od 12-13.000 dukata. A to za Frankapane Modruške, nakon višegodišnjih osmanskih provala što su opustošile njihova vlastelinstva, sasvim sigurno nije bila mala svota.⁹⁷

⁹⁴ To je opis Wilhelma Putscha koji je pripremio inventar arhiva grofova Goričkih par desetljeća nakon što je taj arhiv 1500. godine po Leonhardovoj smrti i izumruću obitelji stigao u habsburško vlasništvo. Nisam uspio utvrditi gdje je Kukuljević našao taj opis. Nije moguće potpuno isključiti mogućnost da je imao uvid u izvorni dokument, no znakovito je da taj dokument nije bio poznat ni Klaiću ni Thallóczyju i Barabásu. Štoviše, dokument ni kasnije nije identificiran, a, kako me obavijestila arhivistica Nadja Krajicek, ni danas se ne nalazi u Tirolskom pokrajinskom arhivu. Inače, arhiv grofova Goričkih danas je rasut i gotovo u potpunosti propao, ali njegov se sadržaj može rekonstruirati zahvaljujući Putschevom inventaru; vidi BEIMROHR [s. d.].

⁹⁵ MDE: 2.318-319 (dok. 220): „alcuni valenthomini de dicti Ungheri se fanno portare le arme per volerse mostrare in Napoli alla dicta festa.“ Usp. i MDE: 2.326-329 (dok. 225).

⁹⁶ CDCF: 2.137 (dok. 134).

⁹⁷ Vidi, primjerice, slučaj Martina Frankapana 1463. i samog kneza Stjepana 1479. godine u MLINAR 2009: 40-41. Inače, na istoj stranici inventara, odmah podno ovog unosa, navodi se da su postojali još neki dokumenti vezani uz *schuldbrief* iz 1476. a koji potječu iz 1479. godine; vidi TLA, Rep. B 10, str. 757: „Und etliche missiven und schriffthen disen sachen halben dabey. 1479.“ Zahvaljujem Nataši Štefanec na pomoći pri čitanju ovog unosa.

Na kraju, mladi knez Bernardin u Napulj uopće nije ni stigao kao jedan od kraljevih poslanika. Naime, upada u oči da Bernardinova imena nema na vrlo detaljnom popisu članova ugarskog poslanstva — popisu koji bilježi sve plemenite pripadnike, uključujući i službene poslanike („oratores“) i druge plemenite članove Matijina dvora u pratnji („aulici“).⁹⁸ Ni to ne predstavlja nikakvo iznenađenje kad uzmemo u obzir činjenicu da, kako je ovdje prikazano, Frankapani Modruški nakon 1470. i dalje nisu bili u milosti dvora. Dakle, iako je Bernardin doista boravio u Napulju u isto vrijeme i tom prilikom oženio Ferranteovu nećakinju, onamo je po svemu sudeći stigao neovisno o poslanstvu, sukladno dogovoru koji su postigli njegov otac i kralj Ferrante tijekom zasebnih bračnih pregovora. Ako pritom zahvaljavajući Vinciguerru znamo da je u isto vrijeme u rujnu 1476. u Napulj neovisno stigao i poslanik kneza Ivana Frankapana Krčkog, ne čini se presmjelim pretpostaviti kako su, kao i 1473. na ferrarskoj svadbi Beatricine sestre Eleonore, Frankapani Modruški i Frankapani Krčki opet došli zajedno. Možemo dakle pretpostaviti da su obojica, uz posredništvo ferrarskog dvora, radili na tome da Ferrante pokuša od kralja Matije dobiti Senj. I modruškim je Frankapanima kao i krčkima sasvim sigurno u Senju više odgovaralo imati aragonskoga kraljevića nego Matijina kapetana.

Nažalost, nemamo previše detalja o Bernardinovu boravku u Napulju i njegovoj svadbi. Nemamo sačuvanu nikakvu prigodnu pjesmu ili govor u čast mladenaca, nikakav dokument o samim svečanostima. Nicola Barone, koji je, vidjeli smo, među ekscerptima iz knjiga aragonske riznice zabilježio i više isplata vezanih uz svadbu hercega Vlatka i Margherite Marzano 1474. godine, u potpunosti je preskočio 1476. godinu tek kratko zabilježivši kako ima mnoštvo isplata vezanih uz vjenčanje Beatrice Aragonske i kralja Matije.⁹⁹ Napuljski kroničari, Notar Giacomo i Giuliano Passero, koji su istaknuli odlazak Margherite hercegu Vlatku, također ne spominju Luisu i Bernardina.¹⁰⁰ Nameće se, dakle, zaključak kako je njihovo vjenčanje, održano vjerojatno na samom dvoru u Castelnuovu, proteklo u

⁹⁸ BERZEVICZY 1914: 27-29 (dok. 21). Taj popis je nastao pri prolasku poslanstva kroz Ferraru, no nije sigurno je li nastao po dolasku iz Ugarske ili na povratku. Naime, na taj detaljan popis članova ugarskog poslanstva se nastavlja sumarni opis sastava napuljskog dijela povorke koje je pratilo kraljicu u Ugarsku, no ono što se ne vidi iz Berzeviczyjeva izdanja je da je ustvari napuljski popis naknadno dopisan drugom rukom, tako da popisi nisu nužno nastali u isto vrijeme na putu za Ugarsku. U svakom slučaju, kada god da je popis nastao, da je Bernardin doista bio članom poslanstva, sigurno bi se kao dio poslanstva i vraćao na ugarski dvor i shodno tome bio naveden na popisu i na povratku. To naravno ne isključuje mogućnost da su Bernardin i Luisa putovali na drugi dio svečanosti u Budimu kao dio mladenkine pratnje. Za izvorni dokument vidi ASM, ASE, Cancelleria Ducale Estense, Carteggi e documenti di stati e città, b. 196 (Ungheria), fasc. 2.

⁹⁹ BARONE 1884-1885: 9.401. Nažalost, čak i već spomenuti fragment knjiga riznice (usp. FA: 87-99 i gore bilj. 44) pokriva samo prvu polovicu 1474. godine.

¹⁰⁰ PASSERO 1735: 30-32; NOTAR GIACOMO 1845: 130-132.

sjeni priprema vjenčanja i krunidbe kraljeve kćeri Beatrice. Iako je i Luisu možda vjenčao napuljski kardinal Oliviero Carafa kao i Beatricu, kraljevsko vjenčanje je ipak bilo održano na posebno izgrađenoj skeli nasred trga pred crkvom Santa Maria Incoronata i pred okupljenim građanstvom.¹⁰¹ Sigurno je jedino to da se vjenčanje Bernardina i Luise moralo održati uoči Beatricina vjenčanja, jer u povelji izdanoj toga dana kralj Ferrante mladoga modruškog kneza izričito naziva „svojom“ („affinis“).¹⁰²

Naime, na dan kraljičina vjenčanja i krunidbe, možda za vrijeme viteškog turnira koji je uslijedio nakon same ceremonije, kralj Ferrante je Bernardina Frankapana te dvojicu članova Matijina poslanstva — vrhovnog suca Moravske Jindřiha od Hradeca i kapetana Gornje Šleske Pétera Geréba — službeno uveo u aragonski viteški red Stole i vaze. Za vrijeme svečane ceremonije pred okupljenim mnoštvom kralj je navedenoj trojici magnata udijelio insignije reda, zlatnu ogrlicu s grifonom i široku bijelu stolu s amblemom vaze, te reprezentativne povelje koje su imale služiti kao dokaz njihova pripadanja redu, s popisom kapitula reda kojih su se imali držati.¹⁰³ Bernardinova je izvorna povelja izgubljena i njezin tekst je poznat jedino na temelju izdanja lošeg prijepisa iz danas uništenog registra privilegija napuljskoga dvora. Ipak, kako je ta povelja izgledala znamo zahvaljujući gotovo identičnom sačuvanom primjerku koji je Ferrante uručio Jindřihu od Hradeca (vidi Sl. 3a-c). Poput Jindřihove i Bernardinova je, dakle, povelja bila pisana humanistikom na pergameni masivnih dimenzija (74.5x45 cm) i ovjerena kraljevim velikim dvostranim pečatom (promjera 8 cm), te nema sumnje kako je bila na velik izvor časti mladome modruškom knezu, služeći kao još jedna spona koja ga je vezala uz napuljski kraljevski dvor i širu mrežu kontakata aragonske

¹⁰¹ Svadbene svečanosti u Napulju rekonstruirao je, uglavnom na osnovi zapisa napuljskih kroničara, BERZEVICZY 1931: 60-64.

¹⁰² U hrvatskoj se historiografiji često navodi kako je još Bernardinov otac Stjepan brakom s Isottom, sestrom Leonella d'Estea zeta kralja Alfonsa, stupio u srodstvo s aragonskom kraljevskom dinastijom, no, iako se on doista time svjesno politički svrstao uz kralja, Alfonso mu se znakovito nije obraćao kao „svoji“ („affini“), nego samo kao „vjernom“ („devoto“) knezu; usp. CDCF: 1.357 (dok. 347). Tek je, dakle, Bernardin ušao u tazbinski odnos s aragonskom kraljevskom kućom. Da se vjenčanje ipak nije održalo puno ranije, primjerice 1475. godine, sugerira pak Bernardinov gore spomenuti boravak kod Leonharda Goričkog.

¹⁰³ MDE: 2.326-329 (dok. 225). Uz prijepis Bernardinove povelje se samo napominje kako su „slični privilegiji“ (ustvari identični, s razlikom u adresatu) izdani i Jindřihu od Hradeca i Péteru Gerébu. Za razliku od Bernardinova, njihova se imena nalaze na popisu članova ugarskog poslanstva; usp. BERZEVICZY 1914: 27-29 (dok. 21), na str. 28. O Jindřihu od Hradeca i redu Stole i vaze vidi VANĚK 2008: 31-36.

¹⁰⁴ O redu Stole i vaze i njegovim insignijama vidi rad Emira O. Filipovića u ovome zborniku zajedno s ondje priloženim slikama 1-3. Vidi i DACRE BOULTON 1987: 330-338. Za tekst Bernardinove povelje vidi Prilog 3.4. Ne samo da su sva trojica dobili identičnu povelju, nego su one, barem u slučaju dvojice članova ugarskog poslanstva, vjerojatno bile pripremljene unaprijed da bi tijekom svadbenih svečanosti bila dodana imena onih koji su odlučili prihvatiti tu čast.

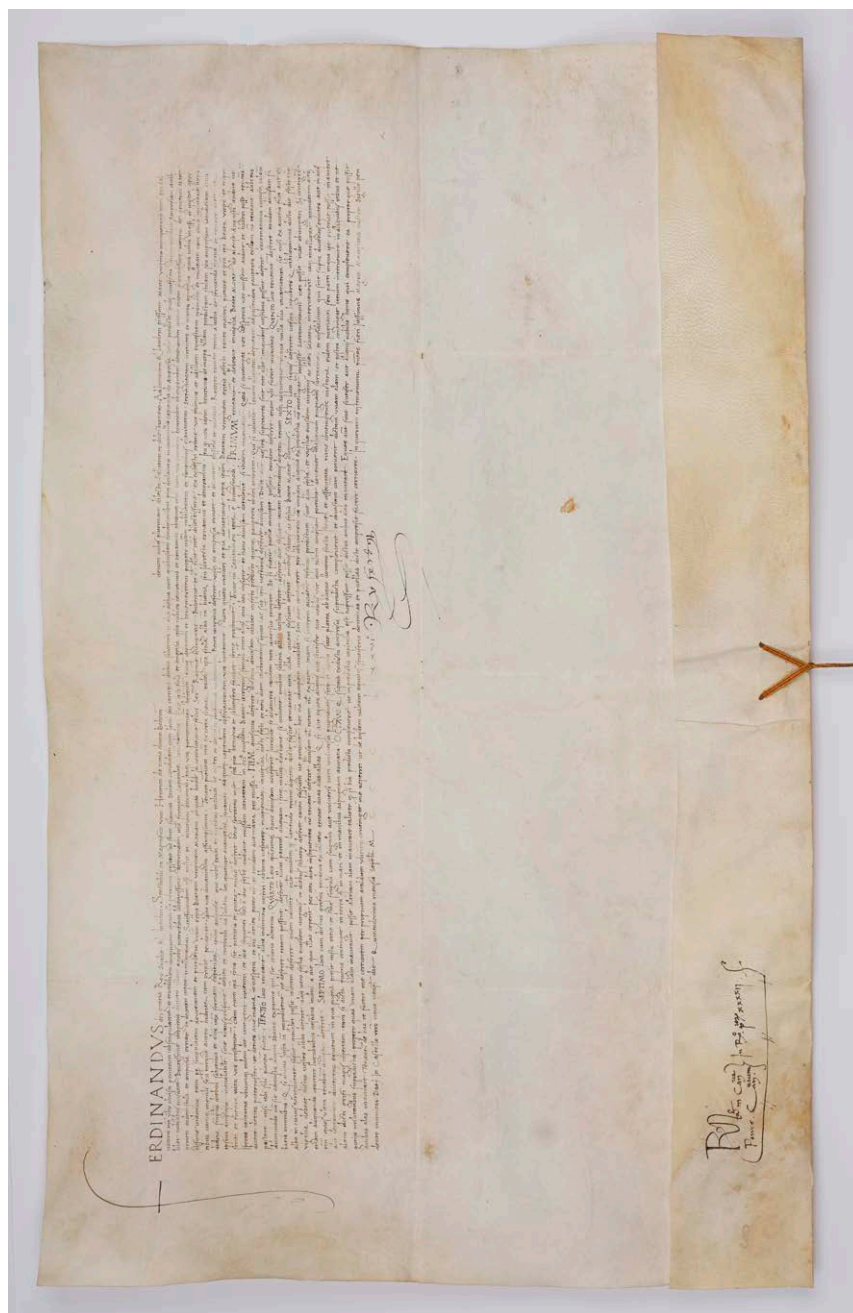
dinastije.¹⁰⁴ Ali, kao i kod njegova braka, i ovdje se jasno naziralo Bernardinovo mjesto u hijerarhiji napuljskog sustava veza: dok je Bernardina kao i druge manje magnate i plemiće te poslanike i ambasadore iz raznih krajeva Europe Ferrante uvodio u red Stole i vaze koji je naslijedio od oca, ključne ljude svojega saveza, poput vojvoda Ercolea d'Estea i Federica da Montefeltra, te vodeće europske vladare, poput Karla Smjelog, pozivao je tih godina u viteški red Hermelina, koji je sam osnovao nakon pobjede nad Anžuvincima i pobunjenim magnatima.¹⁰⁵

Iako se dakle na vjenčanju Eleonore Aragonske i Ercolea d'Estea 1473. godine Stjepan Frankapan možda i zanosio idejom o izravnoj napuljskoj vojnoj intervenciji u Hrvatskoj i Bosni, ponudu da sina Bernardina oženi za kraljevu nećakinju odlučio je prihvatiti tek nakon sklapanja ugarsko-napuljskog saveza. Na to se odlučio ne više toliko da bi stekao vojnu potporu napuljskoga dvora — što se moglo ostvariti da je Matija doista Senj prepustio Aragoncima — nego prije svega da bi preko sestrične nove kraljice stekao milost ugarskoga dvora. Ulaganje u skupu mladenku na kraju se Frankapanima Modruškim višestruko isplatilo, jer im je upravo taj brak omogućio novi uzlet. Zahvaljujući Beatricinom rastućem utjecaju na ugarskom dvoru, stari je knez Stjepan 1479-80. nakon smrti brata Martina Frankapana od kralja dobio dio njegovih vinodolskih posjeda uključujući i luku Bakarac, dok je 1481. osigurao potvrdu svih svojih posjeda. Nakon njegove smrti iste godine, Bernardin i Luisa su dobar dio 1480-ih proveli na dvoru te su ondje na koncu 1489. zaručili jednu od svojih kćeri za kraljeva rođaka.¹⁰⁶ Od neposlušnih magnata Frankapani Modruški su postali glavni oslonac kraljevske vlasti u Hrvatskoj. Nažalost, zasad nemamo nikakvih svjedočanstava o izravnim kontaktima Modruša i Napulja u narednim godinama, no da je napuljska tazbina Bernardinu bila itekako bitna, jasno svjedoči činjenica da je 1495, svega dvije

To se vidi upravo iz Jindrihove povelje, gdje je za njegovo ime bilo ostavljeno previše prostora (vidi Sl. 3a, prvi red). Bernardinova inicijacija je ipak vjerojatnije bila dogovorena unaprijed, s obzirom na to da je u Napulj stigao neovisno o poslanstvu i ondje još uoči Beatricina vjenčanja oženio kraljevu nećakinju. Tekst kapitula reda koji se donosi u poveljama gotovo u potpunosti se poklapa s već poznatim tekstom iz vremena posljednjega aragonskog kralja Napulja, Federica (vl. 1496-1501); usp. PADIGLIONE 1877: 25-29. Ferranteov veliki dvostrani pečat s Jindrihove povelje je izvrsno sačuvan (usp. Sl. 3b-c). Avers prikazuje Ferrantea kao vladara kako sjedi na tronu s vladarskim insignijama (žezlom i kraljevskom jabukom) u rukama i dvama lavovima pod nogama. S desne mu se strane nalazi grb aragonskoga Napuljskog Kraljevstva, a s lijeve Jeruzalemskog Kraljevstva, dok tekst na obrubu glasi FERDINANDVS (DEI) GRATIA REX SICILIE HIE(RV)SALEM. Revers prikazuje Ferrantea kao viteza na konju, s mačem u desnoj ruci i štitom s aragonskim grbom u lijevoj. Tekst na obrubu glasi (DEV)S MICH I ADIVT(OR) ET EGO DESPIC(I)AM INIMIC(OS) MEOS (usp. Ps 117(118).7).

¹⁰⁵ O viteškom redu Hermelina vidi DACRE BOULTON 1987: 397-426. Vidi i rad Ivana Jurkovića i Ivane Prijatelj Pavičić u ovome zborniku. O hijerarhijskom razlikovanju između dva reda za vrijeme Ferrantea vidi CLARK 2018: 173.

¹⁰⁶ Usp. GRGIN 2002: 113-114. O utjecaju kraljice Beatrice na ugarskom dvoru vidi i rad Borislava Grgina u ovome zborniku.

Sl. 3a. Povelja o stupanju u viteški red Stole i vaze s priloženim statutima reda Jindriha od Hradeca (SOA Třebon-Jindřichův Hradec, Sbirka listin, inv.č. 155)

Sl. 3b-c. Avers (lijevo) i revers (desno) velikog dvostranog pečata kralja Ferrantea s povelje Jindřicha od Hradeca (SOA Třebon-Jindřichův Hradec, Sbirka listin, inv.č. 155)

godine nakon rasapa Modruša i Krbavske bitke, neovisno o ugarskome dvoru poslao 600 konjanika koji su pomogli kralju Ferranteu II. (1495-1496) protjerati Francuze iz Napuljskoga Kraljevstva.¹⁰⁷ Na kraju krajeva, dobro je poznato kako je brak Bernardina i Luise, kao i onaj Vlatka i Margherite, dao brojno potomstvo — četiri sina i četiri kćeri, uključujući Ferenata i Beatricu koji su dobili ime u čast svojih aragonskih zaštitnika. A da je i njihovoj djeci i unucima, kao i venecijanskim Cosazzama, napuljsko nasljeđe bilo važnim elementom dinastičkog identiteta i izvorom ponosa, jasno svjedoči povećani obiteljski grb u koji su unijeli i grb obitelji Marzano.¹⁰⁸

4. Zaključak: O imperijalnom višegraničju i bračnoj politici magnata

Napuljski kralj Ferrante nije naslijedio ambicije i odlučnost svojega oca Alfonsa Aragonskog, no sve i da jest, nije imao financijska sredstva kojima bi ih ostvario. Ipak tomu je došao blizu tijekom 1470-ih, stvarajući kompleksnu arhitekturu bračnih savezništava koja se protezala diljem i onkraj granica Italije, a koju je pratila, možda u odnosu na oca skromnija, no sasvim jasno ocrtana imperijalna propaganda. Ta arhitektura bila je podignuta na temeljima ranijih očevih savezništava, a njihovo oživljavanje na istočnoj jadranskoj obali uvuklo je Ferrantea u rivalstvo s ojačanim imperijima koji su se nakon osmanskog osvajanja Bosne 1463. godine sučelili na hrvatskome prostoru: Venecije, Osmanlija i Ugarske. Hrvatska historiografija početke imperijalnog rivalstva tradicionalno smješta u kontekst aktivnijeg nastupa Habsburgovaca i osmanskog uništenja Ugarskoga Kraljevstva. No u stvarnosti, upravo su desetljeća koja su uslijedila nakon pada Bosanskog Kraljevstva predstavljala pravi početak formiranja imperijalnog višegraničja. Ta su desetljeća svjedočila sve jačoj centralizaciji dvorova, njihovim sve jačim fiskalnim mogućnostima, njihovoj sve izraženijoj imperijalnoj (ili, u slučaju Ugarske, arhireginalnoj) propagandi te njihovom sve čvršćom kontrolom nad hrvatskim i onim što je ostalo od bosanskih magnata.

Ti magnati, koji su sredinom 15. stoljeća u vrijeme ugarskoga građanskog rata i kolapsa kraljevske vlasti izgradili relativno snažne i neovisne državine,

¹⁰⁷ JURKOVIĆ 1999: 70 (bilj. 40). U prilog napuljskim kontaktima s istočnom jadranskom obalom, koji su išli neovisno od ugarskoga dvora, vrijedi upozoriti na podatak koji je Barone zabilježio u svojim ekscerptima iz knjiga aragonske riznice, o tome kako je u srpnju 1485. novac za troškove puta primio *Antonio del Valeppo* (Antun Valpovački?) koji je na napuljski dvor stigao kao poslanik „bana Bosne“; vidi BARONE 1884-1885: 605. Nije zabilježeno ime toga bana, a nažalost ni ne znamo tko je te godine vršio tu službu; usp. TÓTH et al. 2016: 140.

¹⁰⁸ Osim navedeno dvoje bili su tu još Matija, Krsto, Ivan, Marija Magdalena, Ižota, Veronika. Marija Magdalena je pritom također dobila ime pod utjecajem napuljskoga dvora, s obzirom na izuzetnu važnost koju je ondje imao kult te svete, o čemu vidi VITALE 2006: 186-197. O uvođenju grba Marzana, ali i Esteovih, u povećani grb Frankapana vidi JURKOVIĆ 2017.

našli su se tako 1460-ih godina ne samo na izravnom udaru Osmanlija, nego i centralizacijskih mjera ponovno ojačaloga ugarskoga dvora i Venecije. Suočeni s neimaštinom i prijetnjom potpune propasti, krajem 1472. trojica su magnata s najboljim vezama s talijanskom političkom scenom — herceg Vlatko Kosača na jugu te Stjepan Frankapan Modruški i Ivan Frankapan Krčki na sjeveru — u liku kralja Ferrantea, novog imperijalnog pretendenta na njihova područja, počeli gledati slamku spasa i mogućnost povrata nekadašnje moći. Drugim riječima, oni su bili dio onog ugroženog plemstva, za koji je Andrea Contrario pisao da utiče pod okrilje partenopejskoga kralja kraljeva. Međutim, budući da su se nalazili pod čvrstom kontrolom svojih vladara, njihovi kontakti s napuljskim dvorom izlagali su ih riziku i dobrim dijelom su bili održavani u tajnosti. S obzirom na gotovo potpuni nestanak magnatskih arhiva, kao i na uništenje starih fondova Državnog arhiva u Napulju 1943, o tim kontaktima danas imamo tek sporadične vijesti, zabilježene najčešće u uputama i izvještajima talijanskih ambasadora i poslanika te u pokojem nasumično sačuvanom dokumentu. No, ma koliko oni bili malobrojni, pogotovo u slučaju Frankapana Modruških, ti izvori jasno govore kako su se od 1472. do 1476. godine između (Herceg-)Novog, Modruša i Krka, s jedne strane, te napuljskoga dvora, s druge, upućivala tajna poslanstva, pisala tajna pisma i kovali tajni planovi. U održavanju tih veza važnu su ulogu igrali ne samo prekaljeni diplomati u službi magnata, nego i razni ugledni posrednici. Frankapani, kako Modruški tako i Krčki, mogli su se osloniti na svoje bliske odnose s ferrarskim vojvodom Ercoleom d'Esteom, koji je 1473. oženio Ferranteovu stariju kćer Eleonoru. Istovremeno su važnu ulogu igrali i bosanska kraljica Katarina i Nikola biskup modruški, dvoje uglednih političkih emigranata na papinskoj kuriji, koji su obnavljanje napuljskih veza s tim magnatima vidjeli kao prve korake prema uskrsenju neovisnog nacionalnog kraljevstva slobodnog ne samo od Turaka nego i mrskih im Ugra, a, u daljoj budućnosti, vjerojatno i Mlečana.

Veze, koje su trojica magnata uspostavili s napuljskim dvorom, imale su dva cilja. U konačnici Kosače i Frankapani su se nadali stvaranju svojevrstnih aragonskih mostobrana na istočnoj jadranskoj obali, oko Dubrovnika i Senja, na što je kralja Ferrantea sasvim sigurno trebala dodatno potaknuti i važna uloga ovih dvaju gradova u jadranskoj trgovini. Istovremeno njihove su veze s napuljskim dvorom trebale biti formalizirane brakovima sklopljenim između njih ili njihovih sinova i kraljevih nećakinja, sestara Marzano. Ipak, pregovori svakog od magnata imali su vlastitu dinamiku koja je ovisila o geostrateškom položaju njihovih državina te promjenjivim odnosima među imperijalnim silama: hercegu Vlatku u južnoj Dalmaciji Mlečani nisu radili nikakve probleme prilikom bračnih pregovora, ali ga je sklapanje braka ipak koštalo bogatog timara i izložilo ga osmanskom napadu; Ivan Frankapan Krčki je brakom svojega sina Nikole uporno htio zamijeniti mletačku vrhovnu vlast napuljskom, ali oba su njegova pokušaja na koncu propala; Stjepan Frankapan Modruški je, s obzirom na svoje otvoreno neprijateljstvo s

kraljem Matijom 1469. godine, bio možda u najdelikatnijoj situaciji i oklijevao je oženiti sina Bernardina za Ferranteovu nećakinju sve dok mu sklapanje toga braka nije obećalo donijeti pogodnosti na ugarskom dvoru.

Ti brakovi su, dakle, očiti primjeri političkih dinastičkih brakova, no bračni pregovori se nisu doticali samo političkih pitanja. Od mladenke se očekivalo da osigura potomstvo i proscima je bilo izuzetno bitno da ona bude mlada i lijepa; nisu sve sestre Marzano bile jednako poželjne i Ferrante je imao velikih problema u pronalaženju supruga za najstariju Francescu. Jednako je važno pitanje bilo miraz, za koji je Ferrante, zbog ogromnih troškova koje je tih godina imao oko brakova svojih kćeri kao i svojeg vlastitog, inzistirao da ga budući supruzi njegovih nećakinja plate sami. Činjenica da su herceg Vlatko i Frankapani Modruški, za razliku od primjerice Costanza Sforze, taj miraz i platili, napokon jasno pokazuje da, ma koliko je Ferranteu bilo stalo ilirske magnate vratiti u orbitu napuljskog dvora, njima je ta veza bila još potrebija. No ni to, u konačnici, nije bilo samo iz političkih razloga. Hercegu Vlatku i knezu Bernardinu, kao i njihovim potomcima, veza je s aragonskom kraljevskom dinastijom postala važnim elementom obiteljskog identiteta i izvorom prestiža — čak i nakon što je 1480. s osmanskim osvajanjem Otranta jasno prokazana krhkost napuljske vojne moći i nakon što je ubrzo po smrti kralja Ferrantea nestalo aragonskog Napuljskog Kraljevstva i arhitekture bračnih savezništava koju je on tako energično izgradio 1470-ih godina.

Prilozi

Prilog 1. Izvori o bračnim pregovorima hercega Vlatka Kosače i napuljskog kralja Ferrantea

1.1. Napulj, 20. prosinca 1472. | Izvještaj Zaccarije Barbara, mletačkog ambasadora u Napulju, o razgovoru koji je vodio s Nikolom biskupom modruškim. NAPOMENA: Preuzeto, djelomično, iz postojećeg izdanja (BARBARO 1994: 475, disp. 221).

Serenissime Princeps et coetera. [...] L'è stato a mia visitatione el reverendissimo vescovo de Modrussa, quale è stato in armata cum el legato apostolico, et hame referito el reverendissimo legato heri reçevelte una humanissima lettera de vostra Sublimità, la qual li fu tanto grata et accepta quanto cossa l'havesse potuto havere, parendoli ogni faticha sua cum la gratitudine li ha dimostrato la vostra Sublimità sia satisfata, parendoli haver servito la più grata Signoria sia al mondo, aliena dali costumi suoleno esser in le republiche et tanto se contenta dela Excellentia vostra che mai se vede sacio de magnificarla et laudarla.

Questo vescovo, Principe serenissimo, in presentia mia et in absentia predica dela Sublimità vostra, poi l'è venuto in questa città, et fa quello officio el diè, ma cum tanta demonstratione et partialità che scriver non lo potria, unde meritamente diè esser, como l'è, ricomandato a la Sublimità vostra. Desydera et supplica la vostra Sublimità se degni cum una sua bona lettera recomandarlo a la Santità del papa, la qual li presterà et favor et gratia apresso la Signoria sua; et l'honor et bene l'harà dala sua Santità, dapoi Dio, lo recognoscerà dala Excellentia vostra, dela quale el se chiama servo. Vostra Sublimità, intexo quanto el desydera, farà quanto li parerà et piacerà, a la gratia dela qual humiliter me ricomando.

Neapoli die vigesimo Decembris.

Zacharias Barbarus, miles,
orator et coetera.

1.2. Napulj, 13. veljače 1473. | Izvještaj Zaccarije Barbara, mletačkog ambasadora u Napulju, o prvom razgovoru koji je vodio s Nikolom Testom, poslanikom hercega Vlatka.

NAPOMENA: Preuzeto, djelomično, iz postojećeg izdanja (BARBARO 1994: 508-509, disp. 237).

Illustrissime Princeps et coetera. [...]

Qui sono venuti tre ambascadori del ducha Vlaticho cioè meser Nicolò Testa, uno messinexe e 'l cancellier del predicto ducha, che è napolitano, i qual aspetano

la regina fu de Bossina, che era a Roma, et insieme sono per cerchare la terza figliuola del principe de Rossano sia data al ducha Vlatico; et, per quanto me ha referito meser Nicolò Testa, el re li voria dare la primogenita. El signor suo non la voria perché de questa terza ne ha tal information che molto li satisfà. Rechiedevame li prestasse favore per far questa conclusione et ch'el signor suo per meço del magnifico retor de Cataro de tuto ne havea dato noticia a vostra Sublimità et che luy, meser Nicolò, era venuto voluntieri qui per deviar quello signor dale pratiche de noze li porzeva el novo re de Bossina, parendoli el fusse più utile al stado vostro el se apparentasse de qui cha in Ongaria.

Lo rengratiai dela comunication el faceva cum mi et perché luy intendeva i modi nostri, che era de non se impaçare in cossa alcuna senza vostro comandamento, me haria excusato.

De novo del turcho et illustrissimo signor Uson Cassan confermava quanto la vostra Sublimità per diverse vie ha havuto, et subzonse el ducha Vlaticho havere optenuto dal turcho per el mezo de suo fratello, molto grato ad esso turcho, uno comandamento a ragusei ch'el deposito de ducati XXII mille i haveano già havuto, spectanti ad esso ducha Vlaticho, li dovesseno subito restituire, non obstante dicesse haverli dati al re de Hungaria. A la gratia dela Excellentia vostra continue humiliter me ricomando.

Neapoli die XIII Februarii.

Zacharias Barbarus, miles,
orator et coetera.

1.3. Napulj, 27. veljače 1473. | Izvještaj Zaccarije Barbara, mletačkog ambasadora u Napulju, o drugom razgovoru koji je vodio s Nikolom Testom, poslanikom hercega Vlatka.

NAPOMENA: Preuzeto, u cijelosti, iz postojećeg izdanja (BARBARO 1994: 527, disp. 245).

Illustrissime Princeps et coetera. Heri meser Nicolò Testa vene a mia visitatione et disseme el signor ducha Vlatico, da poi montato in barcha per venir qui, lo fece smontare et, soto debito sagramento, li commisse el referisse a la regia Maestà che, se quella voleva, li bastava l'animo haver bona parte possedeva ragusei; et, volendo sua Maestà attender a la cità de Ragusi, sperava facilmente la optegniria; et, ricordandosse del titolo havea, sua Maestà potria mandar uno d'i figliuoli suo' in quelle parte et acquistar la possessione sicome l'havea el titolo; et a questo molto exortava la sua Maestà, la qual cossa non havea anchor referito al re. Et quanto da sua Maestà in questa parte ne harà me ne darà noticia per la servitù che luy havea cum la vostra Sublimità. Voleva tuto a me fusse noto per non lo haver possuto fare cum el magnifico nostro rector de Cataro.

La regina de Bossina, che qui aspetavano, per infirmità non era potuta venire per concluder le noçe et però loro compareriano a la regia Maestà per haver la terza figliuola del principe de Rossano, come per l'altra mia scrissi a la Sublimità vostra, et, non la potendo haver, se ne tornariano adrieto senza altra conclusione. Rengratiai sua Magnificentia cum parole conveniente. Hame parso debito mio significar a la vostra Sublimità a la gratia dela quale humiliter me ricomando.

Neapoli die XXVII Februarii.

Zacharias Barbarus, miles,
orator et coetera.

1.4. Rim, 5. lipnja 1473. | Papa Siksto IV potvrdno odgovara na zahtjev podnesen u ime hercega Vlatka Kosače da se njegov brak s Marom Araniti prizna kao *matrimonium de futuro* a ne *de presenti*.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na temelju izvornika (AAV, Reg Vat. 662, fol. 132v-133r).

Sixtus etc. Ad perpetuam rei memoriam.

Oblate nobis nuper pro parte dilecti filii nobilis viri Vulatici, ducis Sancte Sabbe, regni Bosne, petitionis series continebat, quod, licet iuxta morem ecclesie et patrie orientalis in partibus illis servari solitum, dum inter aliquos matrimonium per verba de presenti legitime contrahitur preter verba presentis temporis, per que vir se in mulierem et econtra mulier in virum extunc consentire affirmant, ab utraque parte solita, vir anulum digito mulieris imponere eaque zona accingere consueverit, et prefatus Vulaticus alias cum dilecta in Christo filia nobili muliere Mara Araniti, filia domini Araniti de Albania, muliere Ragusina diocesi, non matrimonium sed solum sponsalia de futuro contraxerit per hec verba vel similia idem in effectum importantia „volo habere in uxorem Maram Araniti“, anuli et zone traditione ac aliis solemnitatibus huiusmodi in matrimonio per verba de presenti contracto servari solitis minime intervenientibus, nec aliud menti tunc gesserit quam sponsalio de futuro contrahere, nihilominus ipse Vulaticus dubitat ne aliqui simplices et iuris aut consuetudinis huiusmodi partium illarum ignari ex premissis matrimonium per verba de presenti fuisse inter ipsos Vulaticum et Maram contractum affirmari presumant. Quare pro parte eiusdem Vulatici nobis fuit humiliter supplicatum, ut ad obiuvandum assertionibus obstruendumque ora obloquentium huiusmodi ex premissis sponsalia dumtaxat de futuro inter ipsos Vulaticum et Maram contracta fuisse declarare aliasque ei super hoc opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur de huiusmodi patrie et ecclesie orientalis more et his que inter ipsos Vulaticum et Maram intervernerunt fide digna relatione informati auctoritate apostolica presentium tenore declaramus ex premissis sponsalia de futuro dumtaxat inter duos Vulaticum et

Maram contracta fuisse et ex eis effectum qui ex sponsalibus de futuro resultare consueverunt dumtaxat resultare, non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo etc. nostre declarationis infringere, sed quis autem etc.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno etc. millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, Nonis Iunii, pontificatus nostri anno secundo.

1.5. Campagnano, 10. lipnja 1473. | Pismo Eleonore Aragonske upućeno Diomedeu Carafi u Napulju u kojem opisuje svoj boravak u Rimu.

NAPOMENA: Preuzeto, u dijelovima, iz postojećeg izdanja (CORVISIERI 1887: 645-654).

Eleonora de Aragonia ducissa Ferrarie.

Comme per altra nostra site advisato del nostro intrare in Roma, al presente ne occorre dareve adviso de quanto è secuto da poy fine ad questa hora. Intrata in Roma venemmo ad desmontare in Sancto Apostolo, casa del reverendissimo s. cardinale de sancto Sixto, quale trovammo bene in ordine et bene ornata et apparata nel modo infrascripto. [...]

La domeneca matino per ordine della Santità de N. S. andammo ad San Pietro ad vedere la soa messa et fomo adcompagnate allo andare et tornare dalli predicti reverendissimi cardinali de sancto Sixto et de san Petro in vincola. Fo cum nuy alla messa la regina de Bosnia. Audita la messa vasammo lu pede ad soa Santità. Vedeone volenteri et fecene bona accollenza demonstrando havere havuto piacere de nostra venuta. Po mangiare ne vennero ad visitare li reverendissimi cardinali Ursino et de Napoli. In so lo vespero lu cardinale de san Sixto fe fare una representatione de la storia de Susanna, cosa veramente multa bella et dingna ad vedere et *sic transivit dies dominica*. [...]

Datum Campagnani X Iunii MCCCCLXXIII.

1.6. Napulj, 27. lipnja 1473. | Ugovor o sklapanju braku hercega Vlatka i Margherite Marzano.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornog primjerka ugovora s napuljskog dvora (ASM, ASE, Cancelleria Ducale Estense, Carteggi e documenti di stati e città, b. 85 (Napoli), 27. 6. 1473, fol. 1r-4r). Na margini posljednjeg praznog folija (fol. 4v) stoji bilješka „Capitula cum duce Vlatico. XXVIII Iunii 1473“, dopisana možda upravo toga datuma (29. lipnja 1473).

Capitula patta et conventiones inite et firmate inter sacram regiam maiestatem serenissimi domini regis Ferdinandi, regis Sicilie etc., ex una parte et magnificum virum, dominum Nicolaum Testa, oratorem et procuratorem illustris ducis Vlatici,

ducis sancti Sabe etc., de cuius mandato et procuratione constat per litteras ditti ducis sigillatas sigillo suo et subscriptas per eius secretarium et nonnullos testes super matrimonio auctore Domino contrahendo inter prefatum illustrem ducem Vlaticum ex una parte et illustrem dominam Margaritam de Marzano, filiam legitimam et naturalem illustris Marini de Marzano, olim principis Rossani, sunt ista, videlicet:

Imprimis prefatus serenissimus dominus rex promittit prefato magnifico Nicolao Testa, oratori et procuratori ut supra recipienti nomine et pro parte ditti illustris ducis Vlatici, se ipsum dominum regem curaturum et facturum modis omnibus et cum effectu ita, quod non excusetur fecisse posse suum, cum ditto domicella Margarita de Marzano matrimonium contrahet per verba de presenti atta ad exprimendum mutuum consensum de presenti secundum usum et consuetudinem Sancte Romane Ecclesie in similibus observatam cum prefato illustri duce Vlatico personaliter vel per procuratorem sive nuncium ad id per dittum ducem specialiter et legitime constituendum et destinandum in presentem civitatem Neapolis intra unum annum immediate sequuturum; et successive firmato ditto matrimonio personaliter ipsa domicella Margarita se conferet ad dittum matrimonium consumandum et cohabitandum cum ditto duce ad terras sive castra et status ipsius ducis sive alio quo decentius et convenientius pro tempore expedierit ad omnem ipsius ducis voluntatem et requisitionem, dum tamen intra dittum annum omnino ipsam traducere teneatur contratto ditto matrimonio.

Et vice versa prefatus magnificus Nicolaus Testa, orator et procurator ut supra, virtute et auctoritate ditti sui mandati et omni alia via, qua de iure melius committi potest, promittit prefato serenissimo domino regi, quod prefatus illustris dux Vlaticus Deo dante matrimonium contrahet per verba de presenti ut supra per se ipsum personaliter vel suum procuratorem sive nuncium ad id legitime constituendum et destinandum in presenti civitate Neapolis cum prefata domicella Margarita de Marzano infra annum ad sui libitum et voluntatem, dum tamen per unum mensem antea id notificaverit regie maiestati; et successive firmato ditto matrimonio prefatam domicellam Margaritam honorifice transducet seu transduci faciet ad cohabitandum cum ipso duce matrimonialiter, dante Domino cum individuo et maritali affettu secundum usum Sancte Romane Ecclesie.

Item prefatus Nicolaus Testa, orator et procurator quo supra nomine, promisit prefato serenissimo domino regi, quod prefatus dux Vlaticus, dum contrahet matrimonium per verba de presenti ut supra cum prefata domicella Margarita in presenti civitate Neapolis, constituet seu constitui faciet per se vel suum procuratorem ad id habentem plenum et sufficiens mandatum eidem domicelle Margarite dotem tresdecim milium ducatorum auri. De quibus tresdecim mille ducatis seu quam dotem per instrumentum publicum ipse dux seu suus procurator contemplatione ditti matrimonii donationem faciet eidem domicelle Margarite, et de dittis tresdecim mille ducatis de auro respectu regie maiestatis ipsam Margaritam dotabit.

Promittetque in cauta et solempni forma dittam dotem tresdecim millium ducatorum eidem domicelle Margarithae salvam facere et in omnem eventum et casum dotis restituende eidem domicelle Margarithae restituere ipsa domicella superstite, renuntiando exceptioni non habite vel recepte aut non numerate dotis, omni alteri exceptioni in cauta et solempni forma vallanda et roboranda ad consilium sapientis ipsius serenissimi domini regis. De quibus quidem ducatis tresdecim mille de auro dotalibus prefatus dux cautam faciat prefatam domicellam Margaritham super omnibus bonis suis presentibus et futuris burgensaticis et feudalibus, civitatibus, terris et castris et super statu toto suo cum adiectionibus penarum, obligationibus et ypothecis bonorum preditorum, renuntiationibus, iuramentis et clausulis necessariis et oportunis per instrumentum publicum ad consilium sapientis prefati serenissimi domini regis. Itaque in casu dissoluti matrimonii per mortem prefati illustris ducis ipsa domicella Margaritha dittos tresdecim mille ducatos de auro habeat et consequatur super bonis omnibus ditti illustris ducis. Et in casu quo ipsam prefatam domicellam Margaritham premori contingeret, est conventum inter partes quod ipsa possit testari et legare pro anima sua vel illis personis quibus voluerit medietatem ditte dotis, scilicet sex mille et quingentos ducatos de auro. Et decedente ipsa domicella Margaritha intestata, nihil dittarum dotium lucrifacietur per heredes ipsius, sed ille integre remaneant ipsi illustri domino duci Vlatico.

Item promisit prefatus Nicolaus Testa, orator et procurator ut supra, quod prefatus dominus dux Vlaticus, cum primum poterit attenda distancia loci, videlicet infra duos menses, presentia capitula ratificabit et acceptabit per publicum instrumentum vel per suas patentes litteras autentichas et solempnes ac ratificationem ipsam infra eundem terminum transmittet seu transmitti faciet in manibus et posse prefati serenissimi domini regis, salvo tamen iusto impedimento. Aliter ipsa regia maiestas sit in suo arbitrio et predittis conventionibus minime obligatus.

Et pro predittis omnibus observandis et inviolabiter attendendis prefatus serenissimus dominus rex obligavit se ipsum et suos heredes et successores et bona prefato Nicolao Testa, recipienti et stipulanti nomine et pro parte prefati illustris ducis Vlatici, ad penam ducatorum quinquaginta millium. Et ad maiorem cautelam et efficaciam premissorum prefatus serenissimus dominus rex iuravit ad sancta Dei evangelia corporaliter tatta supradicta omnia capitula et eorum singula, quantum ad maiestatem spectat, observare et inviolabiter percomplere et in nullo facere vel contravenire.

Et versa vice prefatus Nicolaus Testa, orator et procurator ut supra procuratorio nomine et pro parte illustris ducis Vlatici, obligavit se quo supra nomine et prefatum ducem, suum principalem, et ipsius ducis heredes et bona omnia mobilia et stabilia, civitates, terras et castra ac statum et alia bona quecunque ipsius ducis quovis vocabulo aut appellatione distincta ad penam et sub pena ducatorum quinquaginta millium. Et ad maiorem cautelam ad sancta Dei evangelia corporaliter tatta iuravit in animam prefati ducis Vlatici, sui principalis constituentis, prefatum ducem observaturum inviolabiter et cum effectu supradicta capitula et omnia sin-

gula in eis contenta, quantum ad prefatum ducem et eius partem attinet; et quod prefatus dux in nihilo contrafaciat aut contraveniat sed ea inviolabiter observabit.

Conclusa, firmata et iurata fuerunt presentia capitula in Castello novo Neapolis, presentibus illustri Petro de Guivara, magno senescallo, spettabilibus et magnificis Innico de Davalos, magno huius regni camerario, don Ferrando de Guivara, comite Belcastri, et magnifico Pasquasio Diaz Garlon, maiordomo ditte maiestatis. Die XXVII mensis Iunii MCCCCLXIIIo.

A. Se**er.

Rex Ferdinandus

Io Nicolò Testa procoratore et l'oratore delo prefato illustro duca prometo losservare le ffar loservare dal dito duca lo suprascrito.

1.7. Napulj, svibanj 1474. | Giuliano Perleoni, *Sestina za presajnu gospu M. od Rossana*.

NAPOMENA: Izdanje je priređeno na temelju jedinog svjedoka, prvotiska Perleoniјеva kanconijera (PERLEONIO 1492: 37-38, Sestina I per la illustrissima donna M. de Rossano). Erasmo Pèrcopo je još davno utvrdio da je pjesma nastala povodom Margheritina vjenčanja. Međutim, kao samog dedikatora identificirao je Margheritinu majku, Ferranteovu sestru, Eleonoru Aragonsku Marzano, razriješujući „M.“ kao „Madama“; usp. PÈRCOPO 1895: 129. Njegovu identifikaciju preuzela je i Alessandra Rozzoni; usp. ROZZONI 2013: 173. Ipak, s obzirom na svadbeni kontekst, sadržaj pjesme koja slavi Margheritu, te činjenicu da u drugoj pjesmi iste zbirke posvećenoj sasvim sigurno Eleonori Perleonio nju naziva „Elyonora d’Aragona“, ovo bi se „M.“ ipak trebalo čitati kao Margherita. Margheritu i Barbaro naziva „figluola del principe de Rossano“ (usp. Prilog 1.2-3). Zahvaljujem Diletti Gamberini na savjetima pri priređivanju teksta ove pjesme.

Giuliano Perleoni, Sestina per la illustrissima donna M. de Rossano

Il piacer nuovo e 'l refrigerio a l'ombra
de le cinque donzelle hor giunte, hor sole
glorïosi rendea lor che 'l sentiro
non altramente ch'una angelica alma
stassi pur nell'essentia in Paradiso
de chi splende la nocte, abaglia il giorno.

Felice, altiero et memorabil giorno,
tranquillo et senza par, che a si bel'ombra
monstrò natura al mondo un paradiso,
né senza love, et Marte, et Luna, et Sole,
ma con più stelle intorno a la chiara alma
che fu poi neve in cui foco sentiro.

Mai tante belle insieme si sentiro,
non dall'ultima nocte al primo giorno
mirabil cosa in venerar quell'alma
che regal seme o altra nobil ombra
scemar non valse un raggio al vivo Sole
ch'un vuolger d'occhi a noi fo paradiso.

Ove è amor, la tua gloria e 'l paradiso?
Onde a color che mai tal ben sentiro
piacque prestare a Iove un sì bel Sole?
Piangi, Parthenope, quel cieco giorno
che da la vista tua sparse quell'ombra
per cui sia Illiria hormai beata et alma.

O decepti disii ligati a l'alma,
privi pur di vedere il Paradiso,
non che mesti languir tra 'l vero et l'ombra,
quanti forse qual voi dolor sentiro
partendo in coronata il terzo giorno
che fé equalmente qui tenebre et Sole?

Volve fortuna dispensar qual Sole
ne le pompe mundane, o miser alma,
et chi passò giamai felice un giorno?
Pace non regna fuor del Paradiso,
gli eterni fructi in lor terra sentiro
ogni piacer fra noi polvere et ombra.

Pians'io su la dolce ombra un altro Sole,
quelle non lo sentiro a cui tal alma
fa paradiso quando appare il giorno.

Prilog 2. Izvori o pripremama i tijeku mletačko-papinsko-napuljskog poslanstva u Hrvatskoj 1472-1473.

2.1. Venecija, 18. srpnja 1472. | Pietro Molin izabran u mletačkom Senatu za poslanika u Hrvatskoj.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25, fol. 153v (ol. 144v)).

Die XVIII Iulii quia non data in tempore.

Quo in periculo constitute sunt res Crovatie ob dissensionem dominorum illius provincie inter se satis constat et, si tantum accideret rebus christianis infortunium quod opida illa in manus Turchorum deveniant, per effectus ipsos inspiceretur maxima inde perveniens calamitas et exitium universe Italie, sed imprimis statui nostro terminanti et confinanti cum illa provincia, et propterea omnia temptanda sunt quibus tantis malis occurratur. Vadit pars quod eligi debeat de presenti per scrupulum in hoc consilio unus solemnissimus provisor et orator ad partes Hystrie et Crovatie pro tollendis suprascriptorum dominorum intestinis dissensionibus et illis pacificandis, uniendis et persuadendis ut in propriam defensionem et conservationem se excitent et insurgant, et pro aliis adhibendis remediis que necessaria videbuntur. Qui provisor et orator eligi possit de omni loco et officio, non tamen eligi possit aliquis de collegio. Respondeat statim vel cras ad tercias, non possit refutare sub pena ducatorum CC, ducat secum equos XIII, computato notario cum uno famulo, recedat subito quando sibi imperabitur per dominum, et vadat cum illa commissione que sibi dabitur per hoc consilium.

De parte	78	Non sincere	11
De non	35		

ser Petrus de Molino doctor accepit.

2.2. Venecija, 27. srpnja 1472. | Upute mletačkog Senata za Federica Cornara, ambasadora u Rimu, te Zaccariju Barbara, ambasadora u Napulju oko zajedničke misije u Hrvatskoj.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25, fol. 152v-153r (ol. 143v-144r)).

Die XXVII Iulii. Ser Federico Cornario, oratori nostro apud summum pontificem.

Superioribus diebus noticiam vobis dedimus de novis que ad nos delata erant, et presertim ex Bossina et Croatia. Nunc scitote Turchos magna manu ingressos esse provincias serenissimi imperatoris, loca plurima depopulasse abegisque animarum predam ingentem et miserandam, et magnam in reditu Crovatie partem, status presertim dominorum Segne, dirripuisse et habitatoribus, nedum

animalibus et bonis denudasse, sicut per introclusum exemplum omnia distinctius intelligetis. Quibus omnibus cum summo pontifice communicatis subiungite consyderasse nos antehac, sed in dies acrius consyderare et oculis propemodum inspicere ruinam et eversionem misere Italie, nisi celere et salutare per beatitudinem antedictam et reliquos christianos remedium adhibeatur. Est namque status prefatorum comitum inter Bossinam quam Turci occupant et Italiam in-teriectus et multa possident oppida prefati comites natura satis munita, sed per illorum paupertatem et provincie vastationem perque intestinam et domesticam inter se dissidentiam subiacentia manifestissimo discrimini veniendi in hostium Christi potestatem, quod si per christianorum infortunium accideret, ingressus in Italiam hostibus patentissimus esset et nulla vi, nullis artibus amplius resisti posset quin de Italia hostes facerent id quod de reliquis christianorum servitiis fecere, flagelatis prius ab eis et sensim consumptis et depopulatis, postea arreptis et occupatis, qua ratione et via serpendo hoc incendium de Helesponte ad fores iam Italie pervenit. Nos, qui et mari et terra quantum sufficiunt vires reluctamus et hunc sustinimus quantum omnibus nervis et viribus possumus impetum, pro tanti periculi fuga vel saltem dilacione mittere ad prefatos dominos constituimus unum oratorem nostrum pro sedanda discordia inter eos et ut illos si fieri poterit uniamus et excitemus in propriam defensionem et pro intelligenda necessitate sua via et modo conservationis oppidorum suorum, ne aut dissedio inter eos aut impotentia aut aliquo alio defectu periclitentur cum certissima Italie perclitacione et clade. Et quantum fecimus, quantum necessarium fore cognovimus, beatitudi-
dini antedecte subito declarabimus non defuturo ut certe credimus rei christiane pro sua pietate et religione ubi presertim de tanto agitur negotio, de tam urgenti et penitus necessario adhibeatur cum celeritate remedio, nisi celeriter tristes videre voluerimus fructus cunctationis sive cessationis. Interim autem beatitudinem antedictam hortemini efficaciter et reverenter ut super hoc cogitare etiam ipse dignetur et nuntium quempiam suum ad partes illas mittere pro suadenda concordia antedecta inspiciendaque oculis rei importantia ut communi consilio et communibus viribus preveniri et perspici tanto futuro exitio possit, quod ut retundi et reiici ab Italia potest salvis oppidis et statu predictorum comitum, ita ocupatis illis sive aliqua parte, quod Deus avertat, et videri et sustineri cum sera penitentia necessarium penitus fuerit. Et de responsione beatitudinis antedecte nos subito facite vestris litteris certiores.

In simili forma mutatis mutandis scribatur ad oratorem Neapolis. [...]

De parte	126	Non sincere	4
De non	2		

2.3. Napulj, 23. kolovoza 1472. | Izvještaj Zaccarije Barbara, mletačkog ambasadora u Napulju, o razgovoru koji je imao s kraljem Ferranteom oko zajedničke misije u Hrvatskoj.

NAPOMENA: Preuzeto iz postojećeg izdanja (BARBARO 1994: 336-338, disp. 158).

Illustrissime Princeps et coetera. [...]

Dimandai se in quella cossa dei signori de Croatia, oltra el mandar deli oratori comuni per componer le differentie de quelli signori, li occorreva a sua Maestà el fusse da far una provisione più che un'altra. Sua Maestà me disse a luy pareva la provisione fatta de mandar li oratori fusse stata necessaria, perché per le lettere sue et per lo ritorno se potria intender el sito et li lochi et le condition de quelli signori et, intexo tuto, meglio se poteva conseiare (e presso el papa et presso nuy stessi) ricordar et deliberar quello fusse et più utile et più necessario a tal materia; et che scrivesse a vostra Sublimità che per quelli vano de li facesse fare uno desegno dei luochi et tale che anche sua Maestà potesse per quello ben intender quelli luochi; et, si depento li ne fusse alcuno, farlo mandare de qui a sua Maestà. Dissili cussi faria. [...]

Neapoli die XXIII Augusti.

Zacharias Barbarus, miles,
orator et coetera.

2.4. Venecija, 10. listopada 1472. | Upute dužda Nicolò Trona za Pietra Molina oko misije koju treba izvršiti u Hrvatskoj zajedno s papinskim i napuljskim poslanikom.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25, fol. 168v (ol. 158v)).

MCCCCLXII die X Octobris.

Nos Nicolaus Tronus, Dei gratia dux Venetiarum etc. Committimus et in mandatis damus tibi, nobili viro Petro de Molino doctori, oratori nostro, ut ad locum Fluminis naviges, quo etiam proficiscetur reverendus dominus Prosper, prothonotarius orator summi pontificis, et magnificus orator serenissimi domini regis Ferdinandi, quo loco presto erunt equi ad usum tuum missi ab capitaneo Raspurch iussu nostro. Unde tu una cum ipsis oratoribus concedes ad eum locum ad quem facti eritis certiores ab magnificis dominis de Frangepanibus et ab magnificis dominis Corbavie et Croatie eius magnificentias convenire velle, quo cum perveneritis volumus et mandamus tibi cum nostro consilio rogatorum conferas et communices cum oratoribus predictis, non dissentiendo aliqua in re ab sapientissima et gravissima sententia et consilio eorum, immo in omnibus secum conveniendo ita ut hoc negotium geratur et gubernetur unite et communi consilio vestrum oratorum.

Mandata autem que tibi a nobis in hac materia danda impresentiarum videtur hec sunt, ut redditis silicet litteris nostris credentialibus quas tibi tradendas curavimus, factis salutationibus et oblationibus commodatis et appositis verbis, ut in primis congressibus assolet, eius dominationibus exponas quod nobis antehac innotuerunt discordie atque dissensiones eorum, scandala et mala que acciderunt. Quam ob rem singularem animi dolorem atque molestiam cepimus, siquidem timentes inde secururam esse ruinam suarum statuum, quemadmodum persepe antea in alias vidimus accidisse, persuademusque nobis hanc fuisse potissimam et vehementissimam causam que Turcos invitarunt et stimularunt ad impetenda loca illa, unde illate fuerunt eis subditisque suis tot captivitates, cedes, ruine, incendia. Quam ob rem facilius postea ipsis Turcis fuit transitus et progressus ad loca nostra et cede atque incendia cuncta miscere, nec profecto propter huiusmodi perniciosas dissensiones has tantum Turcorum calamitates perpesse sunt verum etiam aliunde. Que quidem ni terminavirunt ac modum ceperint, cernemus profecto oculis et summo cum dolore certam ruinam statuum suorum proculdubio secururam. Proinde ut, qui dominationes suas singulari amore atque benivolentia completimur incolumitatemque et diuturnitatem statuum suorum exoptamus, hortamur eas et rogamus in maiorem modum extinguant penitus huiusmodi dissensiones, suscitentque et accendant amorem et caritatem mutue coniunctioni et consanguinitati debitam, vivantque pacate et amanter, quoniam preter summam commendationem et laudem, salutem et incolumitatem suorum statuum consequentur. Adversarii enim dominationibus suis amore invicem copulatis et ad mutuam defensionem iunctis et animatis non tantam portam et commoditatem nocendi habebunt. Exortantes quoque dominationes suas ad prohibendum quocumque ingenio atque viribus Turcis transitum per loca sua ad damna nostra, quoniam nos quoque ad suam defensionem in omnibus rebus honestis et convenientibus nullo unquam tempore sumus defuturi. Audies que dominationes sue responderint et si forte dixerint necesse esse fieri aliquam provisionem aut subventionem petierint, redde nos de omnibus tuis litteris certiores et mandatum nostrum expecta.

Captum etiam sit quod de presenti accipiant de omnibus pecuniis nostri domini ducatos CC necessarii expeditioni prefati oratoris.

De parte	123	Non sincere	0
De non	4		

2.5. Venecija, 14. prosinca 1472. | Odgovor mletačkog Senata na izvještaje Pietra Molina s misije koju vrši u Hrvatskoj zajedno s papinskim i napuljskim poslanikom.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25, fol. 178rv (ol. 168rv)).

Die XIII Decembris. Ser Petro de Molino doctori, oratori nostro ad partes Crovatie.

Litteris vestris quas superioribus diebus accepimus et postremis ex Segna die 2 et tercii instante intelleximus quicquid in tota hac vestra legatione una cum pontificio et regio oratore operatus prudenter et diligenter estis vosque merito comendamus. Verum mutatis plurimum rerum conditionibus per descensum illustrissimi domini Ussoni Cassani contra Turchum mutandi sunt etiam cogitatus et penitius petendus et vulnerandus hostis quam in finibus Bossine. Volumus ut per litteras vestras scribatis tam comiti Ioanni Corbavie quam illi comiti Petro Sdrigne optime intellexisse vos prudentia memoramenta sua, que non solum litteris sed etiam viva voce nobis diligenter referetis. Et propterea non est necessarium ut pro declaranda hac materia predictus comes Petrus laborem sumat huc veniendi, quoniam non secus per vos quam per illum omnia nobis poterunt fieri manifesta, utendo ad utrunque eorum illis bonis humanis, generalibus tamen verbis que ad materiam et ad personas accomodata sint. Et similiter facietis aut coram aut per litteras cum comite Martino et aliis qui vobis videantur, et cum capitaneo etiam regio Segne si illic vos reperierint iste littere nostre. Utamini benivolis et dulcibus verbis significantibus nostram cum regia maiestate singularem benivolentiam et in bona gratia quanto citius potestis redeatis ad presentiam nostram.

Per medium prudentis civis nostri Bernardi de Ponte remitti vobis curavimus ducatos octuaginta pro impensis reditus vestri in patriam.

Post scriptas huc applicuit suprascriptus comes Petrus Sdrigne. Ideo non expedit ut illi quicquam scribatis.

De parte	153	Non sincere	0
De non	2		

2.6. Venecija, 26. prosinca 1472. | Odgovor mletačkog Senata knezu Petru Zrinskom, poslaniku novoproglāšenog bosanskog kralja Nikole Iločkog.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25, fol. 179v-180r (ol. 169v-170r)).

Die XXVI Decembris. Quod magnifico comiti Petro Sdrigne, oratori serenissimi domini regis Nicolai novi creati regis Bossine, petenti subsidium et favorem ad acquisitionem regni predicti respondeatur:

Quod magnificenciam suam leto animo vidimus et audivimus et ratione mittentis quem semper singulari benivolentia persecuti sumus et ratione persone eiusdem comitis nobis gratissimi et ratione materie, in qua non minus afficimur quam ipsimet. Verum ut maiestati regie et universo orbi notum est, diu sustinimus et sustinemus difficile et laboriosum cum Turco bellum. Et tentatis omnibus viis et modis opprimendi illius tam fidelium principum quam infidelium, movimus

tandem, Deo bene iuvante, illustrissimum et potentissimum dominum Ussonum Cassanum, cuius motus tantam tamque manifestam prebet omnibus materiam et occasionem adoriendi, unusquisque impresiam quam potest, et vindicandi suseptas iniurias acquirendique et recuperandi statum suum, vel per rerum amissarum recuperationem vel per novarum acquisitionem. Nos vero suprascripto illustrissimo domino subsidia et favores nostros promisimus, non solum potentissime classis sed aliarum etiam plurimarum rerum ad oppressionem hostis necessarium, que incredibilem pecuniarum quantitatem requirunt. Et nihilominus pro fide et promissionibus servandis pro substinenda impresia et expeditione suprascripti illustrissimi domini liberatoris universalis omnium ab Turco oppressorum facturi non solum sumus quicquid comode possumus sed exposituri etiam omnes vires et facultates nostras. Et nulla nobis via videtur aptior, convenientior sive sufficientior prestandorum auxiliorum suprascripto serenissimo domino regi et unicuique principi volenti non amittere tam preclaram per negligentiam rerum optime gerendarum occasionem quam divertisse et diversum tenere et occupatum hostem unde nemini in oppositum redire possit et obstare quin pagant unusquisque negotium suum. Iccirco maiestas predicta, que magnanima semper fuit et in re militari expertissima et exercitatissima, potens preterea per Dei gratiam est, in hac presertim opportunitate deserta ab hoste provincia magnanime se succingat et in regnum animose ingrediatur suum, quoniam ex voto omnia illi gloriose successura non est dubitandum. Habebit ad suprascripta omnia comoda Deum adiutorem et propitium. Et si quid fortune virium in rebus humanis fluentium est, meminerit fortunam audentes semper iuvare consuevisse.

De parte	137	Non sincere	0
De non	2		

2.7. Venecija, 4. veljače 1473. | Uputa mletačkog Senata za Alvisea Sagundina, ambasadora u Budimu, oko nedavne mletačko-papinsko-napuljske misije u Hrvatskoj

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25, fol. 188r-189r (ol. 178r-179r)).

Die IIII Februarii. Aloysio Sagondino, secretario nostro apud serenissimum dominum regem Hungarie.

Binis litteris tuis ex Buda intelleximus verba quibus non sine demonstratione alicuius turbationis usus est iste serenissimus dominus rex, et quamvis veritas ipsa rerum satis per se manifesta sit, respondebimus tamen ad omnes partes litterarum tuarum et expostulationes regie sublimitatis, ne quoad per nos fieri possit mens illius cui suspicionem ex mala informatione impressam cognoscimus ulcerata remaneat. [...]

De oratoribus missis ad partes Croatiae dicas quod cognitis malis terminis et periculosis conditionibus intestinas eorum discensiones reducti sunt. Et visa in dies strage et dissipatione christianorum, que ab Turcis excurrentibus in diversas tam imperatorie quam regie maiestatis et nostras partes inferrebat, iudicatum est ab summo pontifice, ab regia celsitudine Sicilie et a nobis non posse nisi prodesse hortari comites et dominos illos ad concordiam inter se et cum ceteris vicinis in finibus Turcorum constitutis, id quod per oratorem uniuscuiusque nostrum quesitum est cum illis et nulla alia fuit huiusmodi legationis causa, honesta profecto apud omnes pia et laudabili. Et si quid aliud scriptum vel aliter suggestum est regie sublimitati, id totum perperam factum est. Declarat ita esse omnis ratio, omnis verisimilitudo et inditium rerum sincerum et incorruptum. Et effectus ipse, quoniam persuasis illis comitibus ad unanimum inter se vivendi et se conservandi ab hostibus modum et abolitis mutuis iniuriis et cum intestine dissensiones, quantum per oratores ipsos fieri potuit, suppressa et obliterate, illinc subito discessere. Et scito informationem regie maiestati datam de mille equitibus et mille peditibus in partibus illis constituendis et tenendis non processisse a nobis, neque a nobis neque a propositione vel memoramento oratorum alicuius nostrum, sed memoratam et petitam fuisse provisionem ipsam ab illis dominis, dum de conservatione eorum et obstaculo Turcis in transitu faciendo mentio et sermo fieret. Verum mutatis rebus omnibus per descensum illustrissimi et potentissimi domini Ussoni Cassani, et exigente presenti rerum statu ut ad sustinendam illius impresiam omnes nostre vires convertantur, sicut inferius declarabimus, huic soli salutifere expeditioni vacare constituimus, ut que omnes potest uno ictu et uno labore eximere et liberare. Et sicut regia sublimitas ex predicta propositione et petitione illorum comitum non debet aliquam concipere de nobis suspensionem, ita per presentem necessariam deliberationem attendendi ad hanc solam importantissimam impresiam potest sine ullo errore coniectura assequi quenam fuerit et sit animus et dispositio nostra ad nullum aliud profecto negotium intenta quam liberationis et salutis communis fidei et religionis. Longiores essemus in hac parte, nisi indecorum arbitraremur plura verba facere quam materia patiat, parum profecto digna veritate et sinceritate nostre benivolentie que huiusmodi nulla ratione admittit umbras et suspiciones.

Litteras quas ad te scripsimus apertas fuisse nulla ratione gravamur, nisi quia indecens est et suspicionis cuiuspiam ac diffidentie inditium. Sed contentissimi essemus ut quecumque littere et ad te et ad alios scribimus ubi aliqua mentio incidat rerum istius serenissimi domini regis ad illius manus et noticiam pervenirent, quoniam ex illarum continentia vero animi nostri testimonio sublimitas sua cognosceret que sit nostra in maiestatem suam dispositio et voluntas et improbis laboribus fidem prestandam non iudicaret. [...]

De parte	132	Non sincere	4
De non	3		

2.8. Venecija, 6. ožujka 1473. | Odgovor mletačkog Senata Anellu Arcamoneu, napuljskom ambasadoru u Veneciji, glede njegova zahtjeva za izvoz željeza iz Rijeke.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, Registri, 26, fol. 12v (ol. 2v)).

MCCCCLXXIII. Die VI Martii. Quod magnifico domino Anello regio oratori ad petitionem, quam nomine regio fecit de extrahendo ferro ex Flumine pro fabricatione galearum et navium suarum quas ad favorem communis expeditionis construi facit, respondeatur:

Locum predictum Fluminis et etiam Segnam ceterosque portus et stationes illius sinus quoad navigationem ad illos et ex illis suppositos esse vetustissimis ordinibus et legibus nostris et intra confinia a nobis semper custodita, quoniam vectigalia omnia huius nostre urbis maximopere ledunt, et tanta est iactura et interesse nostrum in huiusmodi importatione et exportatione rerum ad loca predicta ut in nulla alia re magis, et non posset aliqua a nobis fieri promissio quamvis parva que nobis incredibiliter nociva non esset. Et inter cetera omnia prohibitissimum est ferrum ut super cetera nobis nocivum si aliunde quam ex civitate hac nostra extrahi permetteretur. Et non solum id prohibitum facere omnibus est, sed nobis consentire aut permittere, et certissime tenemus quod, si regia sublimitas intelligeret tam rei difficultatem quam pondus et importantiam ad emolumenta huius nostre civitatis, pro sua in nos benivolentia et charitate etiam nobis consentientibus et permittentibus pati nolet tantum rerum nostrarum disordinem et detrimentum.

Verum ut regia sublimitas intelligat propensitatem nostram in omnia que illi commoda et grata sint, ubi presertim miscetur etiam respectus rei christiane pro cuius favore naves et triremes predictae fabricantur, sumus contenti ut maiestas predicta extrahi facere possit ex hac civitate nostra ab octuaginta usque centum miliaria ferri, donato ei omni datio tam introitus quam exitus et missetarie.

Et ex nunc captum sit quod occurrente casu huiusmodi extractionis predicta datia solvantur de omnibus pecuniis nostris ut vadant quo debite ire debeat pro forma legum nostrarum ad solvendum prode camere imprestitorum.

De parte	143	Non sincere	0
De non	1		

2.9. Venecija, 1. svibnja 1473. | Dozvola dužda Nicolò Trona predstavnicima napuljskog kralja za izvoz određene mjere željeza iz Venecije.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 26, fol. 21r (ol. 11r)).

Nicolaus Tronus, Dei gratia dux Venetiarum etc. Universis et singulis presentes litteras inspecturis notum esse volumus quod, cum serenissimus et excellentissimus dominus, dominus Ferdinandus Dei gratia Sicilie etc. rex, amicus et confederatus noster carissimus, peti a nobis fecerit per magnificum dominum Anellum Archamomum, oratorem suum apud nos agentem, ut pro fabrica navium et triremium, quas propugnande religionis christiane causa adversus Turchorum impetus et alias pro usu eiusdem maiestatis fabricari et instrui facere proposuit, permittamus quod de partibus Segne et Fluminis extrahi facere possit necessariam pro predicta fabrica ferri quantitatem, nos, qui prohibentibus ordinibus nostris et conditione nostre civitatis non patiente ut ex locis antedictis exportetur ferrum sive aliud quicquam nisi pro hac civitate nec ad loca ipsa e diverso res conducantur ab ipsis nostris ordinibus prohibite sine irreparabili iactura et detrimento nostrorum vectigalium et perturbatione mercature huius civitatis nostre, maiestati predictae in hoc morem gerere non permittimus. Et tamen cupimus quoad salvis constitutionibus nostris licet eidem maiestati gratificari, cum in omni negotio tum presertim in hoc pio et religioso, per alium modum satisfacere petitioni regie cogitavimus. Et sumus contenti ac volumus, ut ex hac urbe nostra Venetiarum nuntii maiestatis sue, quique illi fuerint latores presentium, extrahere et extrahi pro libito facere possint centum millia librarum ferri et ea conducere ad loca regni libere et sine solutione alicuius datii vel gabelle tam introitus in hanc civitatem nostram quam etiam exitus. Que omnia datia et gabellas regie maiestati condonatas volumus et per presentes una vice et pro predicta ferri quantitate valituras declaramus observarique ab omnibus nostris officialibus iubemus.

Datum die primo Maii 1473.

*Prilog 3. Izvori o diplomatskim aktivnostima krčkih i
modruških Frankapana u Italiji*

3.1. Krk, 1481. | Dio izvještaja Antonija Vinciguerra, prvog mletačkog providura na otoku Krku, o staroj upravi Krka (*Giurisdizione antica di Veglia*), u kojem piše o bračnim planovima svrgnutoga kneza Ivana Frankapana za sina Nikolu.

NAPOMENA: Fragment preuzet iz postojećeg izdanja djela (VINCIGUERRA 1876: 43-46).

[...] Quello pregno et gonfiato di malignita mando subito lettere in Hungaria et un ambasciator a Napoli cum astori, raccomandandose al re Ferdinando et dicendo publice che l venderia l isola de Vegla de la potria dominar et defender, et tene continuo pratica strectissima cum sua maiesta, rimanendo dacordo mandargli el conte Nicolo suo figliolo, al qual sua maiesta prometeua dare in quel principio ducati trecento de provision al anno et maritarlo convenientemente, chome per lettere di sua maiesta apare, le qual sono nel Consiglio di X; et dovea andar per via di Ferrara, monstrando voler acconzarsi el ducha Hercule, come l era stato cum Borso, et poi cautamente trasferirse a Napoli. Ma la pratica fu disturbata per m. Francesco Moresini, governador de le zente d arme in Zara, havendo l intesa da Alvise Medei, che la haveva tracta, et represe grandemente el conte Zuane, el qual vedendosi scoperto, mando per via de Ferrara a far sua scuxa cum re Ferdinando, che non se mervigliasse si cusi presto non gli poteva mandar el figliolo, per non dimostrar la cossa che fusse in dispiacer di vostra serenita, ma che l era fidelissimo servitor et partisano de sua maiesta.

Da poy scorso un pocho di tempo et fate le noce de Hungaria, parendogli haver l appoggio del socero et genero, mando a re Ferdinando suo imbasciator per honorar le noce degla figliola et persvader a sua maiesta dovesse cercar de haver ad ogni modo Segna del re de Hungaria suo genero, cum scusa el potesse in ogni caso dargli subsidio sicuro; et questo facendo per adherirse ad sua maiesta, credendo poter alzar la cresta contra vostra serenita. Fece etiam per via del ducha Hercules sollicitar questa pratica et mando a le prefate noce in Hungaria suo ambasciatori cum presenti, mostrandose esser fidelissimo a quella corona. Poi tene, per seguir el suo desegno cum modo mem suspecto che l poteva, pratica de maritar el prefato conte Nicolo in una figliola del ducha de Urbino et mandogli um messo aposta facta, sperando con quel mezo potersi piu intrinsecar cum re Ferdinando; et mancho la conclusione per esso ducha d Urbino, parendogli che tal noce fossero tentate de far senza saputa di vostra celsitudine. La qual cossa non volse exeguir, havendo rispetto de non offender chi l haveva havuto sempre in reverentia.

Sdegnato el conte Zuane non haver possuto ultimar el pensier suo de farsi homo del re Ferdinando per mezo del figliolo, cerco per via degla figliola volersi desbrazar in tuto de la illustrissima signoria vostra. [...]

3.2. Venecija, 16. prosinca 1473. | Odgovor mletačkog Senata poslaniku kneza Ivana Frankapana Krčkog glede njegova zahtjeva za zajmom kako bi otkupio Senj od kralja Matije.

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASV, Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 26, fol. 63r (ol. 53r)).

Die XVI Decembris. Quod nuntio comitis Ioannis Vegle, qui longe, differenter, ultimate locutus est circa materiam Segne, quam pridie fuerit expositum. Dicit enim prefatum comitem spem habere factam sibi a genitrice regie maiestatis Hungarie optinendi civitatem predictam pro se ab ipsa regia celsitudine pretio aliquantulum minori quam alias expendere voluimus. Et petit de pecuniis subveniri occurrente casu promittitque postea illam dare nostro dominio eodem pretio. Et subiungit quod, si regia sublimitas hoc sciret quod nos ad civitatem illam aspiraremus, opinatur per ea que regia sublimitas alias ad civitatem Segne scripsit de causis ob quas ad accipiendam civitatem illam se induxerat, quod non induceretur ad assentiendum. Eidem igitur nuntio respondeatur videri nobis ea que exposuit non admodum verisimilia per ea que nos aliunde sentimus et propterea ingrediendum nobis non videtur in hanc materiam.

De parte	142	Non sincere	1
De non	0		

3.3. Venecija, 10. lipnja 1470. | Izvještaj Prisciana Priscianija, ferrarskog ambasadora u Veneciji, o razgovoru koji je vodio sa Stjepanom Frankapanom Modruškim

NAPOMENA: Izdanje priređeno na osnovi izvornika (ASM, ASE, Cancelleria Ducale Estense, Carteggio Ambasciatori, Venezia, b. 1, 14-1-3).

Illustrissimo principi et excellentissimo domino, domino Borsio duci comitique etc., domino suo unico.

Illustrissime princeps et excellentissime domine, domine mi unice etc. Gionto a Vinetia vegnere proximo passato, ritrovato in casa il magnifico conte Stephano da Signa et venuto cum lui a parlamento, largamente si sé me aperse: dove lui haveria gran contento et al piacere conferire cum vostra illustrissima signoria il tuto de certi soi facti. Ma como timoroso non audendo né venire né etiam quodammodo scrivere, mi ha pregato volgia de ciò fare aviso a vostra excellentia et quella in nome suo pregare che sia contenta che per uno di solo venga a stare cum lei. Et perché va ali bagni a Padoa, prega vostra signoria li volgi fare scrivere on a Padoa on ali bagni, perché uno di ha venire a ritrovare vostra excellentia, uno ad stare cum quella, l'altro a ritornare li basta, quando sia di bona mente de vostra signoria che'l venga. Quando vostra excellentia risponda prego quella li sia de

al piacere farmene fare qualche notitia, aciò ancora mi li possa rispondere. Me ricomando per mille volte a vostra illustrissima signoria.

Venetiis die Xo Iunii 1470.

Illustrissime dominationis vestrae servitor,
Priscianus de Priscianis.

3.4. Napulj, 15. rujna 1476. | Povelja napuljskog kralja Ferrantea kojom je na dan krunidbe njegove kćeri Beatrice uveo Bernardina Frankapana Modruškog u viteški red Stole i vaze.

NAPOMENA: Ovdje se donosi kritičko izdanje danas izgubljene Ferranteove povelje izdane Bernardinu Frankapanu. Izdanje se temelji na dva svjedoka:

- A Izdanje Bernardinove povelje koje su priredili Iván Nágý i Albert Nyáry na temelju prijepisa zabilježenog u danas uništenom registru privilegija aragonske kancelarije (usp. MDE: 2.326-329, dok. 225; izvorna signatura: Archivio di Stato di Napoli, Cancellaria Aragonesa, Registra Privilegiorum, reg. 15, fol. 82). Donosi puno ime i titulu adresata, no kraljeva titulacija i datacija daju se u skraćenom obliku. Osim toga u izdanju se nalaze i brojne greške bilo pisara, bilo priređivača, a zabilježen je i krivi datum izdavanja.
- J Izvorna povelja koju je Ferrante na isti dan uručio Jindřichu od Hradeca (usp. SOA Třebon-Jindřichův Hradec, Sbirka listin, inv.č. 155). Riječ je o gotovo identičnoj povelji kakvu je dobio Bernardin, s razlikom u imenu adresata. Tekst sadrži kraljevu titulaciju i dataciju u punom obliku, točan datum izdavanja, a i gotovo u potpunosti je lišen pisarskih grešaka.

Kritičko izdanje Bernardinove povelje teksta oslanja se na J, uzimajući u obzir posebnosti A, prvenstveno ime i titulu adresata. Što se tiče samog teksta, ako zanemarimo kraćenja te očite greške pisara i priređivača u A, dvije su se povelje, čini se, sadržajno razlikovale tek u jednoj riječi (A didicimus; J vidimus).

FERDINANDVS, Dei gratia rex Sicilie et Hierusalem, spectabili et magnifico viro Bernardino, comiti Segnie, Vegle et Modruse, equiti, affini et devoto nobis plurimum dilecto salutem et dilectionem.

Ad honorem et laudem piissime Marie Virginis, omnipotentis veri Dei salvatoris nostri Ihesu Christi genitricis, ob singularem et incredibilem devotionem quam illi gerimus gestare et ferre solemus stolam candidam cum idria seu iarretta diebus sabatinis et aliis diebus cum quibusdam conditionibus piis declaratis in nonnullis capitulis de amprisia stole predictae inde confectis. Quam quidem amprisiam quibuslibet nobiles eiusdem beatissime Virginis devotis illam a nobis petentibus libentissime deferendam iuxta formam capitulorum concedimus eaque ipsa stola et amprisia ipsos nobiles decoramus et ornamus, ob eamque rem, cum vos eundem Bernardinum ob ingentem devotionem, quam eidem gloriosissime Virgini, Dei

genitrici Marie, geritis, eadem stola et amprisia ornari et decorari cupere intelligamus, satisfaciendum esse vestre pie devotioni duximus. Itaque vos prenommatum Bernardinum tanquam dignum et bene merentem propter vestram nobilitatem et sanguinis claritatem, strenuitatem, virtutes et mores egregios, quos vobis inesse et vigere apertissime didicimus, tum propter singularem devotionem et pietatem vestram erga beatam Virginem Mariam, ob quas hodie in coronatione felici serenissime regine Hungarie, Bohemie etc., filie nostre dilectissime, ex equestri ordine vos fecimus et ad illum equestrem ordinem et militiam cum omnibus militaribus honoribus cumque monili seu torque aureo hidriarum cum griphe pendente quo vos donavimus assumpsimus, tenore presentium nostra ex certa scientia eadem ipsa stola alba cum hidria seu iarrecta ornamus et decoramus, ita, quod vos idem Bernardinus deinceps illam predictam stolam seu amprisiam iamdictam cum hidria singulis diebus sabbatinis et aliis iuxta formam capitulorum ipsius amprisie, que vobis tradi et presentibus includi ac inseri et describi iussimus in honorem beate Virginis deferre, vosque ea amprisia ornare et decorare possitis et valeatis, recepto tamen prius a vobis de servanda forma et tenore capitulorum ipsius amprisie inviolabiliter sine transgressione debito et corporali ad sancta Dei quatuor evangelia iuramento, ad quorum capitulorum observationem vos hortamur. Nam quanto maiori et pia devotione erga ipsam beatam Virginem eritis affecti, tanto maiori pietate et gratia ipsa beata Virgo et in presenti et futura vita vos prosequetur. Cum enim ipsa fons sit pietatis et gratie, nunquam deserit bene sperantes in se, sed pio, benigno et salutifero favore semper prosequitur.

Tenor vero capitulorum ipsorum est huiusmodi. PRIMVM, teneantur et debeant in vigilia beate Marie de mense Augusti audire vespervas cantatas ubicunque eodem die contingerit inveniri et die sequenti, hoc est die festo, audiant missam cantatam in ecclesia eiusdem beate Virginis simul cum aliis qui hoc insigne et hanc divisam detulerint, si ibidem invenientur. Quod si contingat nec vespervas nec missam audire et haberi posse, teneantur dicere decies Pater Noster et decies Ave Maria in vespervis et bis decies Pater Noster et totidem Ave Maria pro missa. ITEM, quisquis deferet dictam divisam, cibabit in festo predicto quinque pauperes ob Dei amorem. Qui si voluerint locum aliquem deputare ad pascendos pauperes eosdem, non teneantur alibi eos pascere, nisi ubi sibi placitum fuerit. TERTIO loco, teneantur albis indumentis vestiri ab hora vesperarum incipiendarum in vigilia dicti festi et totum diem celebrationis ipsius ac super ipsis vestibus deferre divisam. Dicte autem vestes superiores sint tote albe, in quibus vestibus possint deferre racamaturas cuiusque coloris, dummodo non sit admista aliqua sbarra ex panno qui sit coloris alterius. QVARTO loco, quicumque hanc divisam acceperint, iurabunt se delaturos eandem toto vite sue tempore et si fuerint puelle innupte, possint eandem deferre etiam ubi fuerint maritate. QVINTO loco, teneantur deferre eandem divisam sabbatis omnibus. Quod si aliqua iusta causa impedirentur ne deferre totam possent, deferant illius partem aliquam sitque in illorum electione

si voluerint omnibus sabatis albas vestes deferre. Deferant autem fasciam unam latitudinis digitorum trium usque ad quinque, in qua nulla alia racamatura sit nisi ex aureis filis aut ex albo, in cuius extremitate fascie quilibet possit colorem deferre quem voluerit, taliter quidem quod latitudo dictorum trium digitorum dicte fascie remaneat tota alba. Quam fasciam deferant omnibus sabatis ac festis beate Marie Virginis. SEXTO loco, si quis deferret vestes lugubres, quod nihilominus dicto die festo eiusque vigilia debeat dictas vestes albas deferre; aliis vero festis eiusdem Virginis et diebus sabatorum deferet tantum fasciam, ut predicatur. Hec omnia adimplere curabunt. Sin autem contingeret per oblivionem non impleri aliquid ex predictis, non intelligatur rupisse sacramentum nec possit inde obiurgari. Si contingeret etiam aliquando oportere lugubribus vestibus indui, a die quo illas ceperit per octo dies in sequentes, non teneatur deferre divisam vel totam vel ex parte etiam si interim acciderit festum predictum sive alia festa et vigilia eiusdem Virginis ac dies sabatorum intervenerint, idque intelligatur quindecim diebus tantum quos ultra tenebitur divisam deferre. SEPTIMO loco, cum dictus grifus pendens ex collario teneat duas alas albas. Quod si aut eques aliquis aut scutifer aut nobilis vir qui talem amprisiam portabit deveniet in aliquam pugnam Sarracinorum et infidelium qui sint supra ducentos equites, aut in aliquo alio certamine ducentorum equitum, in qua pugna presit iusta ratio et sint singuli cum singulis aut universi cum universis pugnantes, sitque etiam locus sive platea ab aliquo domino facta segura et assecurata, tunc contingente victoria eidem pugnanti seu parti in qua ipse pugnat possit inaurare alam dicti grifi magis copertam, tam si dicta pugna contingat in terra quam in mari et in navibus ad pugnam armatis. OCTAVO, quod si quis ex dicta amprisia supradicta compleverit et ob iustam causam potuerit dictam unam alam et postea contingat iterum intervenire in aliquibus rebus et negotiis militaribus supradictis, propter quas unam alam inauravit, possit alteram alam inaurare taliter. Quod si bis predicta compleverit, ut in precedentibus capitulis est expressum, possit dictas ambas alas inaurare. Eques autem sive scutifer aut aliquis nobilis homo qui compleverit ea propter que possit ambas alas inaurare, teneatur de hac re facere me certiore per proprium araldum ubicunque contingat me reperiri, ut de hisdem valeam equites, scutiferos, dominas et puellas dicte amprisie facere certiores.

In quorum testimonium presentes fieri iussimus magno maiestatis nostre sigillo pendente munitas. Datum in Castello nostro novo Neapolis die quintodecimo mensis Septembris MCCCCLXXVIo.

Rex Ferdinandus

Bibliografija

Rukopisni i arhivski izvori

- Innsbruck, Tiroler Landsarchiv (TLA), Rep. B 10.
- Modena, Archivio di Stato di Modena (ASM), Archivio Segreto Estense (ASE), Cancelleria Ducale Estense,
Carteggio ambasciatori, Venezia, b. 1.
Carteggi e documenti di stati e città, b. 85 (Napoli), 196 (Ungheria).
- Pariz, Bibliothèque national de France (BnF), MS lat. 12947.
- Třebon, Státní oblastní archiv (SOA Třebon), oddělení Jindřichův Hradec, Sbirka listin.
- Vatikan, Archivio Apostolico Vaticano (AAV), Reg. Vat. 662.
- Venecija, Archivio di Stato di Venezia (ASV),
Consiglio di dieci, Deliberazioni miste, reg. 17-18.
Senato, Deliberazioni, Mar, reg. 9-10.
Senato, Deliberazioni, Secreti, reg. 25-27.

Tiskani izvori

- BARBARO, Zaccaria. 1994. *Dispacci*. Prir. Gigi Corazzol. Rim: Istituto poligrafico e Zecca dello Stato.
- BARONE, Nicola. 1884-1885. Le Cedole di Tesoreria dell'Archivio di Stato di Napoli dall'anno 1460 al 1504. *Archivio Storico per le Province Napoletane* 9 (1884): 5-34, 205-248, 387-429, 601-637; 10 (1885): 5-47.
- BERZEVICZY, Albert (prir.). 1914. *Acta vitam Beatricis reginae Hungariae illustrantia*. Budimpešta: Magyar Tudományos Akadémia.
- BURCKARDUS, Joannes. 1906-1913. *Liber notarum*. 2 sv. Città di Castello: Editrice S. Lapi.
- CAPRARA, Roberto, et al. (prir.). 2014. *Libro rosso di Taranto: Codice Archittiano (1330-1604)*. Bari: Società di storia patria per la Puglia.
- CDCF = Thallóczy, Lajos, Samu Barabás, prir. 1910-1913. *Codex diplomaticus Comitum de Frangepanibus*. 2 sv. Budimpešta: Magyar Tudományos Akadémia.
- FA = Compagna Perrone Capano, Anna Maria (prir.). 1979. *Fonti aragonesi*, sv. 10. Napoli: Presso l'Accademia.
- FERRARINI, Girolamo. 2006. *Memoriale Estense (1476-1489)*. Prir. Primo Griguolo. Ferrara: Minelliana.
- FIGLIUOLO, Bruno. Prir. 2012. *Corrispondenza di Giovanni Pontano segretario dei dinasti aragonesi di Napoli (2 novembre 1474 - 20 gennaio 1495)*. Battipaglia: Laveglia&Carlone.
- MDE = Náygy, Iván, Albert Nyáry, prir. 1875-1878. *Magyar diplomaciai emlékek Mátyás király korából 1458-1490*. 4 sv. Budimpešta: Magyar Tudományos Akadémia.

- NOTAR GIACOMO. 1845. *Cronica di Napoli*. Napulj: Stamperia reale.
- PASSERO, Giuliano. 1735. *Giornali*. Napulj: Presso Vincenzo Orsino.
- PERLEONIO, Giuliano. 1492. *Compendio di sonecti et altre rime de varie texture intitulato Lo Perleone*. Napulj: Ariolfo de Cantono.
- ŠIŠIĆ, Ferdo. 1937. Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496), 2. dio. *Starine JAZU* 38: 1-180.
- TÓTH, Norbert C, et al. (prir). 2016 *Magyarország világi archontológiája 1458-1526*, sv. 1. Budimpešta: MTA BTK.
- TUBERO, Ludovicus. 2001. *Commentarii de temporibus suis*. Prir. Vlado Rezar. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.
- VINCIGUERRA, Antonio. 1876. Giurisdizione antica di Veglia. U *Commissiones et relationes Venetae*, sv. 1, prir. Šime Ljubić, 29-101. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Literatura

- AMBROGIANI, Francesco. 2003. *Vita di Costanzo Sforza (1447–1483)*. Pesaro: Società pesarese di studi storici.
- ANČIĆ, Mladen. 2009. Od tradicije ‘sedam pobuna’ do dragovoljnih mletačkih podanika: Razvojna putanja Zadra u prvome desetljeću 15. stoljeća. *Povijesni prilozi* 37: 43-96.
- ATANASOVSKI, Veljan. 1979. *Pad Hercegovine*. Beograd: Narodna knjiga.
- BABINGER, Franz. 1960. *Das Ende der Arianiten*. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften.
- BEIMROHR, Wilfried. [s. d.]. Das Görzer Archivinventar. <https://www.tirol.gv.at/fileadmin/themen/kunst-kultur/landesarchiv/downloads/goerzer-archivinventar.PDF> (posjet 1. 12. 2020).
- BENTLEY, Jerry H. 1987. *Politics and Culture in Renaissance Naples*. Princeton NJ: Princeton University Press.
- BERZEVICZY, Albert. 1931. *Beatrice d’Aragona*. Milano: Edizioni Corbaccio.
- BOŽIĆ, Matej, Stjepan ČOSIĆ. 2017. Nastanak hrvatskih grbova - podrijetlo, povijest i simbolika od 13. do 16. stoljeća. *Gordogan* 35-36: 22-68.
- BRGLES, Branimir, Amir KAPETANOVIĆ. 2014. Sklapanje povijesne slike svijeta u Kronici Šimuna Klimantovića. *Povijesni prilozi* 46: 65-128.
- BRIDGEMAN, Jane. 2013. *A Renaissance Wedding: The Celebrations at Pesaro for the Marriage of Costanzo Sforza & Camilla Marzano d’Aragona, 26–30 May 1475*. London: Harvey Miller Publishers.
- BRYANT, Diana Rowlands. 2011. *Affection and Loyalty in an Italian Dynastic Marriage: The Early Years of the Marriage of Eleonora Eleonora d’Aragona and Ercole d’Este, 1472–1480*. Doktorska disertacija. Sydney: The University of Sydney.
- CLARK, Leah R. 2018. *Collecting Art in the Italian Renaissance Court: Objects and Exchanges*. Cambridge: Cambridge University Press.

- CLOUGH, Cecil H. 1992. Federico da Montefeltro and the Kings of Naples: A Study in Fifteenth-Century Survival. *Renaissance Studies* 6/2: 113-172.
- CLOUGH, Cecil H. 1996. Daughters and Wives of the Montefeltro: Outstanding Blue-stockings of the Quattrocento. *Renaissance Studies* 10/1: 31-55.
- CONTARINO, Rosario. 1983. Contrario, Andrea. *Dizionario biografico degli Italiani*, sv. 28. [https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-contrario_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-contrario_(Dizionario-Biografico)/) (posjet 1. 12. 2020).
- CORVISIERI, Constantino. 1887. Il trionfo romano di Eleonora d'Aragona. *Archivio della Società romana di storia patria* 10: 629-687.
- ČORALIĆ, Lovorka. 2017. Ogranak humske velikaške obitelji Kosača u Mlecima: tragom oporučnih spisa (16.-17. stoljeće). *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti ZPDZ HAZU* 35: 145-155.
- DACRE BOULTON, D'Arcy Johnathan. 1987. *The Knights of the Crown: The Monarchical Orders of Knighthood in Later Medieval Europe 1325-1520*. Woodbridge: The Boydell Press.
- DA FILIPPO, Marco. 2011. *Ferrante d'Aragona e la ricerca di un'egemonia politica napoletana in Italia*. Doktorska disertacija. Napulj: Università degli studi di Napoli Federico II.
- D'AGOSTINO, Guido. 1974. Il mezzogiorno Aragonese (Napoli dal 1458 al 1503). U *Storia di Napoli*, sv. 4.1, 233-313. Napulj: Società Editrice Storia di Napoli.
- DE BLASI, Guido. 2015. Piccolomini, Antonio. *Dizionario Biografico degli Italiani*, sv. 83. https://www.treccani.it/enciclopedia/antonio-piccolomini_%28Dizionario-Biografico%29/ (posjet 1. 12. 2020).
- DELLE DONNE, Fulvio. 2015. *Alfonso il Magnanimo e l'invenzione dell'umanesimo monarchico: ideologia e strategie di legittimazione alla corte aragonese di Napoli*. Rim: Istituto storico italiano per il medioevo.
- DE MARINIS, Tammaro. 1947-1952. *La biblioteca napoletana dei re d'Aragona*. 2 sv. Milano: Ulrico Hoepli Editore.
- DE VAJAY, Szabolcs. 1999. Un ambassadeur bien choisi: Bernardinus de Frangipanibus et sa mission à Naples, en 1476. U *The Man of Many Devices, Who Wandered Full Many Ways*, ur. Báalazs Nagy, Marcell Sebök, 550-557. Budimpešta: CEU Press.
- DOVER, Paul. M. 2005. Royal Diplomacy in Renaissance Italy: Ferrante d'Aragona (1458-1494) and his Ambassadors. *Mediterranean Studies* 14: 57-94.
- FAIR BESTOR, Jane. 1999. Marriage Transactions in Renaissance Italy and Mauss's *Essay on the Gift*. *Past and Present* 164/1: 6-64.
- FALLETTI, Clelia. 1988. Le feste per Eleonora d'Aragona da Napoli a Ferrara (1473). U *Spettacoli conviviali dall'antichità classica alle corti italiani del '400*, ur. Raimondo Guarino, 269-289. Viterbo: Centro di Studi sul Teatro Medioevale e Rinascimentale.
- FARENGA, Paola. 1986. *Monumenta memoriae: Pietro Riario fra mito e storia*. U *Un pontificato ed una città: Sisto IV (1471-1484)*, ur. Massimo Miglio et al., 179-216. Vatikan: Associazione Roma nel Rinascimento.

- FILIPOVIĆ, Emir O. 2009. *Viteštvo u srednjovjekovnoj Bosni*. Magistarski rad. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.
- FLETCHER, Catherine. 2015. *Diplomacy in Renaissance Rome: The Rise of the Resident Ambassador*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GANDINI, Luigi Alberto. 2010. *Pupattole e abiti delle dame estensi: ricerche di Luigi Alberto Gandini*, ur. Annarita Battaglioli. Modena: Mucchi.
- GRGIN, Borislav. 2002. *Počeci rasapa: Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*. Zagreb: Ibis grafika.
- HILL, George. 1948. *A History of Cyprus*, sv. 3. Cambridge: Cambridge University Press.
- JOVANOVIĆ, Neven. 2018. Nadgrobní govor Nikole Modruškog za Pietra Riarija. *Colloquia Maruliana* 27: 123-143.
- JURAN, Kristijan, Karen-Edis BARZMAN, Josip FARIČIĆ. 2019. Kartografija u službi mletačke države: karta sjeverne i srednje Dalmacije nepoznatog autora s početka 16. stoljeća / Cartography in the Service of the Venetian State: An Early 16th-Century Map of Central and Northern Dalmatia by an Unknown Draftsman. *Geoadria* 24/2: 93-139.
- JURKOVIĆ, Ivan. 1999. Turska opasnost i hrvatski velikaši - Knez Bernardin Frankapan i njegovo doba. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti ZPDZ HAZU* 17: 61-83.
- JURKOVIĆ, Ivan. 2017. O grbovima u molitvenicima koje su 1518. u Veneciji dali tiskati Krsto Frankapan sa suprugom Apolonijom Lang i 1560. u Padovi Katarina Frankapan, supruga Nikole Zrinskog Sigetskog. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti ZPDZ HAZU* 35: 61-84.
- KING, Margaret L. 1986. *Venetian Humanism in an Age of Patrician Dominance*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- KLAIĆ, Vjekoslav. 1901. *Krčki knezovi Frankapani*. Zagreb: Matica hrvatska.
- KRUHEK, Milan. 2006. Bernardin Frankopan krčki, senjski i modruški knez - posljednji modruški Europejac hrvatskoga srednjovjekovlja, 1453.–1529. *Modruški zbornik* 3: 187-235.
- KRUSE, Jeremy. 1993. Hunting, Magnificence and the Court of Leo X. *Renaissance Studies* 7/3: 243-257.
- KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Ivan. 1885. *Beatrica Frankapan i njezin rod*. Zagreb: Dionička tiskara.
- LAZZARINI, Isabella. 2015. *Communication and Conflict: Italian Diplomacy in the Early Renaissance, 1350–1520*. Oxford: Oxford University Press.
- LEE, Egmont. 1978. *Sixtus IV and Men of Letters*. Rim: Edizioni di storia e letteratura.
- LUPIS, Antonio. 1975. La sezione venatoria della Biblioteca Aragonese di Napoli e due sconosciuti trattati di Ynnico d'Avalos, conte camerlengo. *Annali della Facoltà di lingue e letterature straniere* 6: 5-95.
- MARINESCU, Constantin, 1994. *La politique orientale d'Alfonse V d'Aragon, roi de Naples*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MLINAR, Janez. 2009. Tipologija prekograničnih odnosa u kasnom srednjem vijeku. Primjer knezova Frankapana. *Historijski zbornik* 62/1: 29-45.

- MUSSOLIN, Mauro. 2013. Fiori di blasoneria. Gli stemmi di Sisto IV e Antonio Basso della Rovere d'Aragona nel sovrapporta di Villa La Pietra a Firenze. U *Renaissance Studies in Honor of Joseph Connors*, sv. 1, ur. Machtelt Israëls, Louis A. Waldman, 237-252. Firenca: The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies.
- NERALIĆ, Jadranka. Srednjovjekovna Bosna u diplomatskim spisima rimske kurije. U *Fenomen Krstjani u srednjovjekovnoj Bosni i Humu*, ur. Franjo Šanjek, 371-386. Sarajevo/Zagreb: Institut za istoriju u Sarajevu/Hrvatski institut za povijest.
- OLIVI, Luigi. 1887. Delle nozze di Ercole d'Este con Eleonora d'Aragona. *Memorie della Regia Accademia di Scienze, Lettere ed Arti*, ser. 2, 5: 15-68.
- PADIGLIONE, Carlo. 1877. *I capitoli dell'ordine equestre della Giarra dei Gigli della S. Vergine e della Stella*. Napulj: Stabilimento tipografico del cav. Francesco Giannini.
- PALMIERI, Stefano. 2002. *Degli archivi napoletani: Storia e tradizione*. Napulj: Istituto italiano per gli studi storici.
- PÈRCOPO, Erasmo. 1895. *Artisti e scrittori aragonesi*. Napulj: Tipografia Francesco Giannini & Figli.
- PETTA, Paolo. 2000. *Despoti d'Epiro e principi di Macedonia: Esuli albanesi nell'Italia del Rinascimento*. Lecce: Argo.
- PONTIERI, Ernesto. 1969. *Per la storia del regno di Ferrante I d'Aragona re di Napoli*. Napulj: Edizioni scientifiche italiane.
- PRAGA, Giuseppe. 1930. Della patria e del casato di Andrea Meldola. *Archivio storico per la Dalmazia* 10: 80-94.
- PRAGA, Giuseppe. 1935. Zara nel Rinascimento. *Archivio storico per la Dalmazia* 20: 302-323.
- PRISCO, Valentina. 2020. Eleonora d'Aragona come corpo politico itinerante: il simbolismo del corteo da Napoli a Ferrara (23 maggio – 3 luglio 1473). *Revista de historia Jerónimo Zurita* 96: 203-227.
- RAUKAR, Tomislav. 1997. *Hrvatsko srednjovjekovlje: prostor, ljudi, ideje*. Zagreb: Školska knjiga.
- RIESENBERGER, Nicole. 2016. *King of the Renaissance: Art and Politics at the Neapolitan Court of Ferrante I, 1458-1494*. Doktorska disertacija. College Park, MD: University of Maryland.
- ROZZONI, Alessandra. 2013. *La poesia politico-encomiastica aragonesa: modelli, generi, temi*. Doktorska disertacija. Milano: Università degli Studi di Milano.
- RYDER, Alan. 1976. *The Kingdom of Naples under Alfonso the Magnanimous: The Making of a Modern State*. Oxford: Clarendon Press.
- RYDER, Alan. 1990. *Alfonso the Magnanimous: King of Aragon, Naples and Sicily, 1396-1458*. Oxford: Clarendon Press.
- RYDER, Alan. 1996. Ferdinando I d'Aragona, re di Napoli. *Dizionario biografico degli Italiani*, sv. 46. https://www.treccani.it/enciclopedia/ferdinando-i-d-aragona-re-di-napoli_%28Dizionario-Biografico%29/ (posjet 1. 12. 2020).
- SALIHović, Davor. 2016. *An Interesting Episode: Nicholas of Ilok's Kingship in Bosnia 1471-1477*. Magistarski rad. Budimpešta: Central European University.

- SCHMITT, Oliver Jens. 2017. Between Two Worlds or a World of its Own? The Eastern Adriatic in the Fifteenth Century. U *The Crusade in the Fifteenth Century: Converging and Competing Cultures*, ur. Norman Housley, 169-186. London: Routledge.
- SENATORE, Francesco. 2012. The Kingdom of Naples. U *The Italian Renaissance State*, ur. Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini, 30-49. Cambridge: Cambridge University Press.
- SPREMIĆ, Momčilo. 1974. Vazali kralja Alfonsa Aragonskog. *Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu* 12/1: 455-469.
- STRČIĆ, Petar. 1998a. Frankapan, Ivan VII ml. Krčki. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6296> (posjet 1. 12. 2020).
- STRČIĆ, Petar. 1998b. Frankapan, Stjepan III (II) Modruški. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6307> (posjet 1. 12. 2020).
- SUTTER FICHTNER, Paula. 1976. Dynastic Marriage in Sixteenth-Century Habsburg Diplomacy and Statecraft: An Interdisciplinary Approach. *The American Historical Review* 81/2: 243-265.
- ŠPOLJARIĆ, Luka. 2016. Hrvatski renesansni velikaši i mitovi o rimskom porijeklu. *Modruški zbornik* 9-10: 3-40.
- ŠPOLJARIĆ, Luka. 2018. Bosanska kraljica Katarina i humanisti, dio prvi: Leonardo Montagna i njegovi epigrama. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti ZPDZ HAZU* 36: 61-80.
- ŠPOLJARIĆ, Luka. 2019a. Nicholas of Modruš and his *De bellis Gothorum*: Politics and National History in the Fifteenth-Century Adriatic. *Renaissance Quarterly* 72/2: 457-491.
- ŠPOLJARIĆ, Luka. 2019b. Bosanska kraljica Katarina i humanisti, dio drugi: Nikola Modruški, *De humilitate*. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti ZPDZ HAZU* 37: 83-97.
- TADIĆ, Jorjo. 1962. Nove vesti o padu Hercegovine pod tursku vlast. *Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu* 6/2: 131-152.
- TOŠIĆ, Đuro. 2008. Fragmenti iz života hercega Vlatka Kosače. *Istorijski časopis* 56: 153-172.
- VANĚK, Martin. 2008. *Reprezentativni prostori Jindřicha IV. z Hradce*. Magistarski rad. Brno: Masarykova univerzita.
- VITALE, Giuliana. 2006. *Ritualità monarchica, cerimonie e pratiche devozionali nella Napoli aragonese*. Salerno: Laveglia editore.
- WERTNER, Moriz. 1906. Nikolaus von Ilok König von Bosnien und seine Familie. *Vjesnik Kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 8: 250-273.
- WOOD, Jeryldene M. 2020. *Ippolita Maria Sforza: The Renaissance Princess Who Linked Milan and Naples*. Jefferson, NC: McFarland & Company.
- ZEČEVIĆ, Nada. 2014. *The Tocco of the Greek Realm: Nobility, Power and Migration in Latin Greece (14th-15th Centuries)*. Beograd: Markart.
- ZEČEVIĆ, Nada. 2019. *Notevole larghezza, notizie così gravi e gelose and un uomo che amava spacciarsi*: Human Resources of Diplomatic Exchange of King Alfonso V of Aragon in the Balkans (1442-1458). *The Hungarian Historical Review* 8/2: 411-433.

The Call of Parthenopean Princesses: The Kosače and the Frankapani in Marriage Negotiations with Ferrante King of Naples

In 1471-1472 Ferrante King of Naples (r. 1458-1494) ushered in an ambitious political program with clear imperial overtones. This project was centered (at least initially) on countering the Ottoman advance and was based on a complex system of marriage alliances set up through Ferrante's numerous legitimate and illegitimate children as well as his nieces. This paper shows how Ferrante used his nieces, the daughters born of his sister Eleonora and the disgraced baron Marino Marzano, to draw in a select group of magnates from the eastern, "Illyrian" coast of the Adriatic. These were magnates with previous connections to the Aragonese regime that had been established by Ferrante's father, Alfonso King of Aragon and Naples (r. 1416/1442-1458). However, after the Ottoman conquest of Bosnia in 1463, they found themselves in a desperate state, as they came under pressure not only from Ottoman raids but also from the centralizing politics of their overlords. Vlatko Kosača, Duke of St. Sava, an Ottoman tributary; Count Stjepan Frankapan of Modruš, a subject of the King of Hungary; and Count Ivan Frankapan of Krk, a Venetian vassal. This paper examines the political circumstances that drove these magnates to respond to Ferrante's calls and traces the dynamic of the marriage negotiations that transpired between them.

The marriage negotiations of Vlatko Kosača are by far the best attested of the three and seem to have been carried out with the least obstacles. Drawing on previously unpublished or simply unknown sources (published in Appendix 1), this paper reconstructs the complex three-way communication that transpired from December of 1472 till June of 1473 between the Neapolitan court, Duke Vlatko in (Herceg-)Novi, and, finally, Vlatko's sister Catherine, the exiled Queen of Bosnia, who, together with Nicholas bishop of Modruš, helped broker the deal from Rome. The result was the marriage of Duke Vlatko and Ferrante's niece Margherita Marzano, celebrated in May of 1474. Ivan Frankapan of Krk and Stjepan Frankapan of Modruš established direct contacts with the Neapolitan court as early as October of 1472, when an unnamed Neapolitan envoy — perhaps Ferrante's resident ambassador in Venice, Anello Arcamone — arrived in Croatia as part of the joint Venetian-papal-Neapolitan mission to reconcile the Croatian magnates (extensive documents related to which are published in Appendix 2). It is argued, however, that both the Frankapani of Krk and the Frankapani of Modruš, much like Costanzo Sforza of Pesaro, were first presented with an opportunity to marry Ferrante's nieces at the wedding of Ferrante's older daughter Eleonora d'Aragona and Duke Ercole d'Este in Ferrara in July 1473, which tellingly they both attended. Their experiences with the Neapolitan court thereafter were quite

different, as revealed, among other things, by new archival evidence regarding their contacts with Italian courts (the most extensive of which are published in Appendix 3). Ivan Frankapan thus seems to have begun the discussions regarding the marriage of his son Nikola with a Neapolitan princess at the end of 1473 or in the first half of 1474, making use of the growing Neapolitan-Venetian enmity over Cyprus. His plan of secretly sending his son to the Neapolitan court was, however, foiled by Venice, as was his subsequent plan to marry him off to the daughter of Ferrante's captain general, Federico da Montefeltro. Stjepan Frankapan, on the other hand, had a tense relationship with his overlord, King Matthias of Hungary, but, though he constantly maintained independent contacts with the Italian courts, he only responded to Ferrante's proposal after September 1474, when the Neapolitan-Hungarian marriage alliance was agreed. The result was the marriage of Stjepan's son Bernardin to Luisa Marzano, which was celebrated in Naples in summer of 1476, just before the *per procuram* marriage of Beatrice d'Aragona and King Matthias. This marriage, finally, after a decade of tense relations, brought the Frankapani of Modruš back into their king's grace.

Ultimately all three lords turned to King Ferrante for political reasons and all three hoped that marriages to his nieces would also be followed by the establishments of Aragonese bridgeheads on the eastern Adriatic coast, whether south in Dubrovnik (per the hopes of the Kosače) or north in Senj (per the hopes of the Frankapani). At the same time, it is also clear that there were other non-political questions that were important to the magnates. Probably the most important was the beauty and youth of the bride; not all the Marzano sisters were considered equally attractive. Also, it is interesting that Ferrante insisted on the magnates paying the dowries themselves, since he believed that the protection and prestige that came with marrying into royalty was enough of an incentive. The fact that Bernardin Frankapan of Modruš and Vlatko Kosača agreed to this shows that they did indeed consider them an investment. In the end the Neapolitan heritage became an important element of their family identity even after the collapse of the Aragonese regime.

Ključne riječi: dinastički brakovi, napuljski Aragonci, Kosače, Frankapani

Keywords: dynastic marriages, the Aragonese of Naples, the Kosače, the Frankapani

Luka Špoljarić
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
spoljaric.luka@gmail.com

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
52
BROJ 3

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

ZAGREB 2020.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 52, broj 3

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Miljenko Šimpraga

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Gostujući urednik / Guest Editor

Luka Špoljarić

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Poseban broj
*Napuljski obzori hrvatskoga
kasnog srednjovjekovlja*

Special issue
*Neapolitan Horizons of the
Croatian Late Middle Ages*

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina d.d.

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*